Lokalna Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2023-2027

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Dinozaurów”

Ozimek, czerwiec 2023 r.

Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027

Dofinansowane przez Unię Europejską

Kraina Dinozaurów

Spis treści

WPROWADZENIE 2
Rozdział I **Charakterystyka partnerstwa lokalnego** 3
Rozdział II **Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LS**R 9
Rozdział III **Partycypacyjny charakter LSR** 12
Rozdział IV **Analiza potrzeb i potencjału LSR** 18
Rozdział V **Spójność, komplementarność i synergia** 36
Rozdział VI **Cele i wskaźniki** 38
Rozdział VII **Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru** 38
Rozdział VIII **Plan działania** 51
Rozdział IX **Plan finansowy LSR** 52
Rozdział X **Monitoring i ewaluacja** 53
Wykaz wykorzystanej literatury 56
Załączniki do LSR 57
Formularz 1: **Cele i przedsięwzięcia** 58
Formularz 2: **Plan działania** 60
Formularz 3: **Budżet** 64
Formularz 4: **Plan wykorzystania budżetu** 65

Wprowadzenie

Szanowni Państwo!

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Dinozaurów” to trójsektorowe partnerstwo obejmujące obszar siedmiu gmin położonych w województwie opolskim, w których mieszka 66 694 mieszkańców. Strategię Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność przygotowywaliśmy kilka miesięcy. Wspólnie wypracowaliśmy dokument, który wyznacza kluczowe kierunki działania mające zdynamizować rozwój partnerskich gmin i podnieść jakość życia mieszkańców tego obszaru.

Opracowanie dokumentu możliwe było dzięki działaniu: Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER w zakresie poddziałania: 19.1 „Wsparcie przygotowawcze” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Dziękujemy wszystkim mieszkańcom oraz członkom stowarzyszenia za zaangażowanie i poświęcony czas oraz udział w partycypacyjnych metodach budowania Strategii. Jesteśmy przekonani, że Państwa propozycje projektów, uwagi, zaproponowane kierunki działań odpowiadają rzeczywistym potrzebom i możliwościom wdrożeniowym naszej lokalnej społeczności.

Dziękujemy pracownikom biura LGD za wysłuchanie, zebranie i opracowanie propozycji projektów, marzeń i planów wszystkich osób, które podczas prac nad Strategią zechciały się nimi podzielić oraz za ich ostateczne dostosowanie do wymagań ustaw, rozporządzeń, wytycznych, kryteriów i poradnika, a w konsekwencji opracowania merytorycznego dokumentu. Zespołowi ds. przygotowania LSR za dołożenie wszelkich starań, aby opis sytuacji wyjściowej był jak najbardziej rzetelny i uwzględniał głos mieszkańców. Jesteśmy przekonani, że bazując na zdobytym doświadczeniu, osiągniemy wspólnie kolejne sukcesy.

W imieniu grupy osób zaangażowanych w tworzenie Strategii
Zarząd Stowarzyszenia
Lokalna Grupa Działania „Kraina Dinozaurów”

Rozdział I
Charakterystyka partnerstwa lokalnego

Nazwa LGD i forma prawna

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Dinozaurów” zostało powołane podczas zebrania założycielskiego w dniu 22 kwietnia 2008 r. w Krasiejowie. Wpis do Krajowego Rejestru Sądowego jako Stowarzyszenie LGD „Kraina Dinozaurów” pod numerem 0000311760 otrzymało 01 września 2008 r.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Dinozaurów” jest dobrowolnym, samorządnym, trwałym zrzeszeniem osób fizycznych, przedsiębiorców i osób prawnych, w skład których wchodzą jednostki sektora finansów publicznych oraz organizacje pozarządowe, mającym na celu działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich. Nadzór nad Stowarzyszeniem sprawuje Marszałek Województwa Opolskiego.

Stowarzyszenie działa na podstawie przepisów:

a) ustawy z dnia 07 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (t. j. Dz. U. z 2020, poz. 2261),
b) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. U. UE L 347/320 z 20.12.2013 z późn. zm.),
c) rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159-706),
d) ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.),
e) ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t. j. Dz.U. 2023 poz. 571 z późn. zm.),
f) wewnętrznych regulaminów organów Stowarzyszenia,
g) statutu stowarzyszenia LGD KD

Stowarzyszenie posiada osobowość prawną.

Dane Rejestrowe: KRS nr 0000311760 / NIP 9910430191 / REGON 160210443

Adres siedziby Stowarzyszenia: 46-040 Ozimek, ul. J. Słowackiego 18.

Opis procesu tworzenia partnerstwa

Lokalna Grupa Działania kształtowała się na przestrzeni kilku lat, a początki zintegrowanej inicjatywy w tym zakresie datują się na wiosnę 2005 roku. Inicjatorami wdrażania podejścia LEADER na terenach wiejskich skupionych wokół sensacyjnego odkrycia szczątków dinozaurów były władze gmin Ozimek i Kolonowskie. 30 grudnia 2004 r. Gmina Ozimek złożyła wniosek o dofinansowanie realizacji projektu „DINOPARK” w zakresie działania „Pilotażowy Program Leader+”, Schemat I. W momencie podpisywania umowy o dofinansowanie projektu 15 listopada 2005 r., obszar realizacji projektu poszerzony był już o gminy Turawa i Zawadzkie. W ramach projektu zorganizowano szereg warsztatów oraz spotkań informacyjnych, konsultacji społecznych, a następnie spotkań z potencjalnymi partnerami LGD. Opracowano informator projektu, stronę www.krainadinozaurow.pl, wykonano szereg ekspertyz oraz analiz.

Efektem tych działań było utworzenie dnia 6 marca 2006 r. Lokalnej Grupy Działania „Kraina Dinozaurów” jako Fundacji Kraina Dinozaurów. Fundacja została zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym dnia 23 marca 2006 r. W sierpniu 2006 r. do Fundacji dołączyły następne gminy: Dobrodzień i Zębowice, a w listopadzie 2006 r. wolę przystąpienia do fundacji wyraziła również gmina Chrząstowice. W skład Fundacji wchodziło 19 członków, w tym reprezentanci poszczególnych gmin, 3 organizacje pozarządowe, osoby fizyczne oraz przedsiębiorcy. Przygotowana Strategia Rozwoju Obszarów Wiejskich nie została jednak zrealizowana ze względu na odrzucenie przez Fundację Programów Pomocy dla Rolnictwa złożonego wniosku o dofinansowanie realizacji II Schematu Pilotażowego Programu Leader +.

Chcąc przystąpić do opracowania i realizacji LSR w ramach PROW na lata 2007-2013 oraz dostosowując się do nowych wymogów zakazujących ubiegania się o środki zewnętrzne fundacjom nie realizującym II Schematu Leadera, liderzy przy wsparciu przedstawicieli samorządu oraz sektora gospodarczego powołali do życia Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania „Kraina Dinozaurów”. Władze nowopowstałego stowarzyszenia starały się w tworzeniu LSR uwzględnić potrzeby jak największej grupy mieszkańców obszaru poprzez akcje informacyjno-promocyjne, organizację wydarzeń integracyjnych, spotkań z mieszkańcami, badania ankietowe – czego skutkiem było coraz większe zainteresowanie ze strony potencjalnych beneficjentów, a w związku z tym powiększającą się liczbą członków i partnerów. Od roku 2008 LGD „Kraina Dinozaurów” realizowało kolejne LSR, których głównymi założeniami były wzrost integracji lokalnej oraz zróżnicowania i rozwoju gospodarczego z wykorzystaniem lokalnych zasobów oraz wzrost konkurencyjności turystycznej obszaru. Poprzez różnorodne i zintegrowane działania LGD w znacznej mierze zrealizowała założone w LSR-ach cele. W wyniku realizacji tych działań obszar LGD wzbogacił się w elementy infrastrukturalne (rekreacyjno-wypoczynkowe, sportowe, kulturalne), powstały nowe podmioty gospodarcze, doposażono już istniejące firmy, zgromadzono informacje o lokalnych zasobach jednocześnie dbając o ich ochronę i promocję. LGD realizując poprzednie LSR służyła również wsparciem merytorycznym beneficjentom organizując dla nich szkolenia i konsultacje pozwalające na skuteczne aplikowanie o środki unijne. LGD realizowała również projekty współpracy, które miały na celu głównie zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego regionu oraz jego promocję. Na podjęcie współpracy z LGD „Kraina Dinozaurów” zdecydowały się nie tylko inne opolskie LGD, ale również LGD z woj. śląskiego i małopolskiego oraz przy realizacji projektu międzynarodowego – dwóch partnerów czeskich. Przy opracowywaniu założeń na kolejny okres zostały wykorzystane zdobyte w tym czasie doświadczenie oraz wnioski sformułowane w przeprowadzonej ewaluacji LSR na lata 2014-2022.

W latach 2014-2023 kontynuowano wspieranie rozwoju gospodarczego, przestrzennego i społecznego gmin obejmujących Krainę Dinozaurów. W 2016 r. została podpisana kolejna umowa na realizację Lokalnej Strategii Rozwoju do roku 2023 w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Budżet w tym okresie wyniósł 2 526 000,00 EUR, podpisanych zostało ponad 100 umów przyznania pomocy.

Działania w programie LEADER w okresie 16 lat objęły większość miejscowości naszego obszaru, w tym 63 sołectwa i 4 miasta, aż w 40 miejscowościach zrealizowano przynajmniej jeden projekt dofinansowany ze środków LGD. Głównymi realizatorami projektów były organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, osoby fizyczne, parafie i urzędy gmin. W latach 2014-2023 LGD zrealizowało:

5 operacji własnych, 7 projektów grantowych i 3 projekty współpracy w tym międzynarodowe.

Ze środków Euroregionu Pradziad 5 projektów współpracy z partnerskim LGD z Czech - MAS Rýmařovsko, 3 operacje z KSOW oraz 4 zadania w ramach otwartych konkursów ofert współfinansowanych ze środków Samorządu Województwa Opolskiego.

Realizując LSR LGD KD współpracuje z Urzędem Marszałkowskim Województwa Opolskiego, z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, z pozostałymi 9 Lokalnymi Grupami Działania w województwie opolskim w ramach Opolskiej Sieci LGD oraz Lokalną Grupą Rybacką „Opolszczyzna”. Realizując projekty partnerskie współpracuje z Czechami (projekty współpracy transgranicznej) i innymi LGD z całej Polski (projekty współpracy). LGD „Kraina Dinozaurów” jest również partnerem Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich. Od 2021 r. posiada status

Ośrodka Działaj Lokalnie koordynującego program małych grantów do 3 tys. zł. Współpracuje w ramach tego programu z Polsko-Amerykańską Fundacją Wolności i Akademią Rozwoju Filantropii w Polsce. Działania skierowane są do organizacji pozarządowych i grup nieformalnych działających na rzecz dobra wspólnego.
Została również nawiązana bardzo dobra współpraca z Nadleśnictwami: Opole, Zawadzkie i Strzelce Opolskie w zakresie działań edukacyjnych i szkoleniowych oraz opieki nad konikami polskimi (własność LGD KD). Od 2017 roku LGD prowadzi Certyfikowaną Informację Turystyczną, a od 2020 Centrum Produktu Lokalnego ze sklepikiem stacjonarnym i internetowym oferującym produkty lokalne. Od 15 stycznia 2019 r. LGD posiada status organizacji pożytku publicznego – OPP.
Opracowując LSR na kolejny okres programowania LGD zamierza kontynuować swoją działalność w zakresie poprawy warunków życia, w tym m.in. rozwoju gospodarczego i poprawy konkurencyjności obszaru, tworzenia miejsc pracy, przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu oraz rozwoju ekonomii społecznej. Działania zaplanowane przez LGD na okres 2023-2027 będą częściowo kontynuacją dotychczasowej polityki, ale w większym stopniu nacisk zostanie położony na promowanie i rozwój przedsiębiorczości oraz ochronę środowiska jak również aktywizację i integrację społeczną.

Ogólny opis struktury LGD

LGD „Kraina Dinozaurów” jest organizacją pozarządową obejmującą swoim działaniem obszar 7 gmin. Celem statutowym jest działanie na rzecz rozwoju obszarów 3 wiejskich i 4 miejsko-wiejskich gmin.

Wizja Krainy Dinozaurów:
Jest to dobre miejsce do życia i rozwijania gospodarki. Wioski mają swój charakter, atrakcje, produkty lokalne, są estetyczne. Mieszkańcy dbają o tradycje i lokalne dziedzictwo. Ludzie są gościnni, zintegrowani, aktywni, przedsiębiorczy, otwarci na turystów. Jest to obszar z rozwiniętą turystyką, ze specyficznymi atrakcjami i produktami: (Jura Park, szlak kajakowy, szlak hutniczy, jeziora turawskie), z rozwiniętą bazą gastronomiczno-noclegową oraz dobrą infrastrukturą komunikacyjną i techniczną.

Misja Krainy Dinozaurów:
Stowarzyszenie Kraina Dinozaurów działa na rzecz rozwoju lokalnej aktywności społecznej z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Partnerstwo, współpraca i zaufanie zachęcają mieszkańców i podmioty obszaru do członkostwa w stowarzyszeniu Kraina Dinozaurów.
Na koniec 2022 r. organizacja liczyła 122 członków, w tym: osoby fizyczne – 28, organizacje pozarządowe – 33, podmioty gospodarcze – 49, samorządy – 7, instytucje kultury – 3, nadleśnictwa – 2.
Wśród członków stowarzyszenia są 54 kobiety i 68 mężczyzn. Większość z nich jest w stowarzyszeniu od początku funkcjonowania, a możliwość ubiegania się o środki unijne przyczyniła się do wzrostu tej liczby. Członkowie mają szerokie doświadczenia zawodowe i osobiste, najczęściej dobrze znają miejsce zamieszkania i całą Krainę Dinozaurów. Informacja o możliwości przystąpienia do stowarzyszenia jest dostępna na stronie internetowej www.krainadinozaurow.pl, dostosowanej do wymogów ustawy o dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w zakładce Nasi członkowie. Stowarzyszenie jest otwarte na przyjmowanie nowych członków, poprzez równy dostęp dla każdego mieszkańca i podmiotu związanego z obszarem. Aby przystąpić do stowarzyszenia wystarczy złożyć deklarację, zobowiązując się do przestrzegania statutu. Każdy głos jest ważny w podejmowaniu decyzji. Formalne warunki związane z uczestnictwem w pracach stowarzyszenia określa jego statut.

Status Członka LGD otrzymują podmioty, które złożyły pisemną deklarację i zostały umocowane uchwałą Zarządu. Każdy podmiot po przejściu powyższej procedury staje się członkiem Walnego Zebrania Członków i może bezpośrednio uczestniczyć w procesie decyzyjnym LGD.

Struktura LGD „Kraina Dinozaurów”

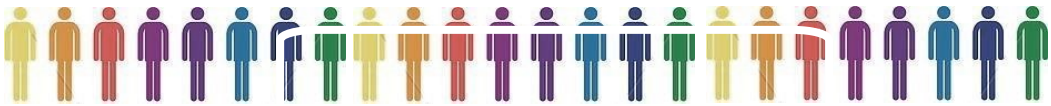

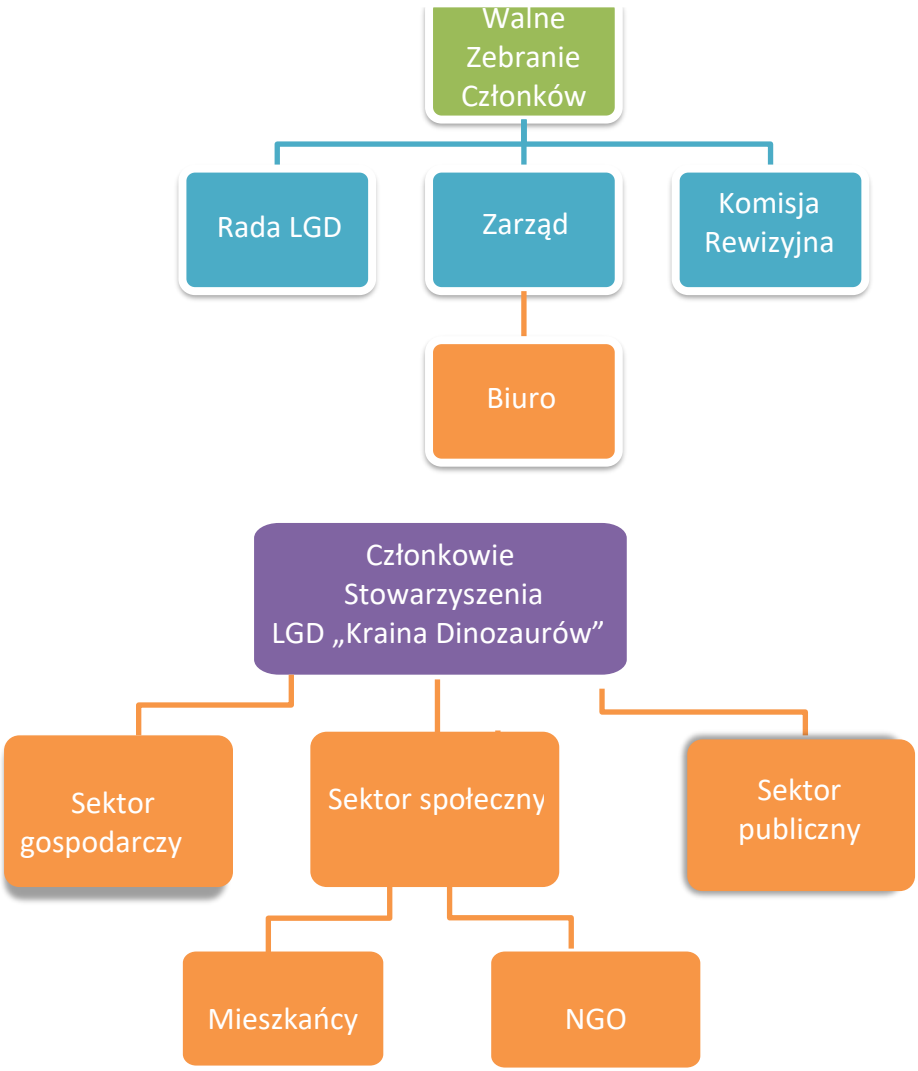

Rada LGD - Organ decyzyjny składa się z 7 do 15 osób wybieranych i odwoływanych przez Walne Zebranie Członków spośród członków Stowarzyszenia. Do kompetencji Rady należy przede wszystkim: ocena projektów oraz wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR, a także ustalanie przyznanej kwoty wsparcia. Rada jako organ decyzyjny pracuje i funkcjonuje ściśle na podstawie przepisów zawartych w Statucie Stowarzyszenia, Regulaminie Rady oraz zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Jeden członek Rady jest przedstawicielem grupy seniorów.

Zarząd Stowarzyszenia składa się z 5 do 7 osób. Skład Zarządu jest reprezentatywny dla obszaru LGD. Członkowie Zarządu pochodzą z sektora społecznego, gospodarczego i publicznego. Zarząd kieruje bieżącą działalnością LGD. Jego kadencja trwa 4 lata i jest wybierany przez Walne Zebranie Członków. Zarząd pracuje według Statutu Stowarzyszenia oraz uchwalonego przez Walne Zebranie Członków Regulaminu Zarządu. Jeden członek reprezentuje grupę seniorów. Zarząd odpowiada również za utrzymanie biura i jego dostępność dla mieszkańców. Obecne biuro jest dostosowane dla osób z niepełnosprawnościami ruchowymi, mieści się na parterze, jest pozbawione barier architektonicznych.

Komisja Rewizyjna składa się z 3 osób i jest organem wewnętrznej kontroli LGD. Jej kadencja trwa 4 lata i wybierana jest przez Walne Zebranie Członków. Członek Komisji Rewizyjnej nie może być równocześnie członkiem Rady LGD, Zarządu, pracownikiem Biura LGD. Komisja Rewizyjna pracuje według Statutu Stowarzyszenia oraz uchwalonego przez Walne Zebranie Członków Regulaminu Komisji Rewizyjnej. Jeden członek reprezentuje grupę seniorów.

Biuro LGD - personel biura zatrudniany jest przez Zarząd. Obecnie liczy 4 etatowych pracowników. Zarząd dostosowuje skład osobowy biura do realnych potrzeb LGD oraz jej możliwości finansowych i organizacyjnych. Biurem LGD kieruje Kierownik Biura. Odpowiada on bezpośrednio za organizację pracy całego personelu. Pracownikami Biura LGD nie mogą być członkowie Rady LGD oraz członkowie Komisji Rewizyjnej. Pracownicy biura LGD posiadają doświadczenie oraz wiedzę do wdrażania i aktualizacji dokumentów strategicznych o zasięgu regionalnym/lokalnym. Wymagania stawiane pracownikom i warunki zatrudnienia określa regulamin pracy biura. Dodatkowo jest zatrudniony na umowę zlecenie informatyk, który czuwa nad siecią komputerową i bezpieczeństwem cyfrowym, a także ustala zasady postępowania z danymi osobowymi, których administratorem jest Stowarzyszenie.

Członkowie LGD oraz kadra zarządzająca posiadają doświadczenie i kwalifikacje niezbędne do realizacji operacji w ramach LSR, doświadczenie w pracy na rzecz lokalnych społeczności w realizacji projektów unijnych (projekty realizowane w ramach funkcjonowania LGD, projekty współpracy, projekty realizowane indywidualnie lub w ramach obowiązków służbowych), mają doświadczenie we współpracy z JST. Część z nich posiada doświadczenie w pracy samorządowej, niektórzy prowadzą własną działalność gospodarczą, większość działa w lokalnych organizacjach. Dotychczasowa praca na rzecz LGD pozwoliła członkom na poznanie specyfiki i zasad funkcjonowania stowarzyszenia co jest gwarancją sprawnego i efektywnego zarządzania organizacją w kolejnym okresie programowania.
LGD podlega regularnym kontrolom. Poza organem kontroli wewnętrznej, czyli Komisją Rewizyjną, prawidłowość działań sprawdzają instytucje zewnętrzne. W ramach sprawdzania prawidłowości realizacji zadań związanych z wdrażaniem Lokalnych Strategii Rozwoju w latach 2007-2022 kontrolowane jest przez Urząd Marszałkowski Województwa Opolskiego i Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa. Kontrole za każdym razem potwierdzały prawidłowość wydatkowania środków. Wszystkie zadania publiczne rozliczono terminowo. W latach 2017 i 2022 odbyły się również kontrole ZUS prowadzone pod kątem prawidłowości naliczania składek od umów cywilno-prawnych zakończone wynikiem pozytywnym.
Wydatkowanie środków w ramach programu Działaj Lokalnie - środki państw trzecich – kontrolowała Akademia Rozwoju Filantropii w Polsce. Weryfikacja wypadła pozytywnie.
Prowadzone są strony internetowe www.krainadinozaurow.pl, www.turystykaopolska.pl oraz profil społecznościowy „obserwowany” przez dużą liczbę użytkowników. LGD posiada konto na kanale YouTube oraz grupę osób w bazie mailingowej.
W 2018 r. LGD otrzymało wyróżnienie w konkursie Mosty Dialogu, a w 2020 r. zdobyło tytuł „Opolskiej Niezapominajki” – dla najbardziej aktywnej organizacji pozarządowej w województwie. Prezes stowarzyszenia Anna Golec otrzymała tytuł Opolskiej Ambasadorki Unii Europejskiej.

Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego

Organem decyzyjnym Stowarzyszenia LGD Kraina Dinozaurów jest Rada LGD, do której wyłącznej właściwości należy wybór operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez LGD Lokalnej Strategii Rozwoju. Rada wybierana jest przez Walne Zebranie Członków LGD spośród członków tego zebrania (Stowarzyszenia). Żaden członek Rady nie jest członkiem organu kontroli wewnętrznej LGD, jej Zarządu ani nie jest zatrudniony w biurze LGD. Rada LGD liczy 7-15 członków, co najmniej po jednym członku z każdej z gmin członkowskich Stowarzyszenia.

Skład Rady spełnia wymóg, że ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie mogą mieć więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji. Wymagania dotyczące kandydatów na członków Rady zostały określone w Regulaminie Rady. Jeden z członków Rady należy do grupy seniorów.

Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

W obecnym składzie Rady większość osób posiada doświadczenie w pozyskiwaniu środków finansowych na realizację projektów, pisaniu i rozliczaniu wniosków. Członkowie Rady wykazują się znajomością dokumentów strategicznych niezbędnych do prawidłowego przebiegu procesu oceny, ponadto większość z nich pełni funkcje społeczne, aktywnie działając w stowarzyszeniach i organizacjach na terenach wiejskich. Członkowie Rady uczestniczą w różnego rodzaju szkoleniach i kursach podnoszących poziom ich wiedzy i kompetencji, na bieżąco także zapoznają się z dokumentami i wytycznymi dotyczącymi sposobu i procedur oceny oraz ze zmianami wprowadzanymi w LSR. Członkowie obecnego składu Rady pracując przy ocenie wniosków składanych do LGD w ramach poprzednich naborów zdobyli niezbędne do tego celu doświadczenie, zostali przeszkoleni w temacie stosowania procedur wyboru oraz funkcjonowania, wykorzystywanej w procedurze oceny wniosków aplikacji do elektronicznej oceny. W celu zachowania odpowiedniego poziomu wiedzy i kwalifikacji członków Rady każdorazowo przy uzupełniających wyborach na członków Rady, kandydat musi posiadać kwalifikacje do pełnienia tej funkcji. Funkcja członka organu decyzyjnego musi być pełniona osobiście tj. w przypadku osób fizycznych – przez te osoby, w przypadku osób prawnych – przez osoby, które zostały upoważnione do ich reprezentowania. Dodatkowo w celu zapewnienia prawidłowości wyboru operacji LGD prowadzi rejestr interesów członków organu decyzyjnego, jak również każdy członek Rady podlega weryfikacji powiązań osobowych i kapitałowych z wnioskodawcami. Powyższe dokumenty są uzupełniane i aktualizowane przed każdym posiedzeniem Rady zwoływanym w celu oceny wniosków. Wyłączną właściwością Rady jest wybór operacji, które mają być realizowane w ramach opracowanej przez LGD LSR. Rada LGD nie reprezentuje stowarzyszenia na zewnątrz ani nie zarządza nim. Posiedzenia Rady są organizowane przez Zarząd i biuro LGD. Podczas wykonywania swoich zadań Rada działa na podstawie Regulaminu Rady, zatwierdzonego przez Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia.

Decyzję o pozbawieniu członkostwa w Radzie podejmuje Zarząd Stowarzyszenia, a zatwierdza Walne Zebranie Członków. Zgłoszenia kandydatów do Rady dokonuje się przed planowanym terminem zwołania Walnego Zebrania Członków, zgłoszenie musi zawierać informację o kwalifikacjach kandydata. Walne Zebranie Członków wybiera członków Rady. W celu stałego podnoszenia wiedzy i kompetencji członków Rady został opracowany dla nich program szkoleń. Przed rozpoczęciem pracy Rady przeprowadzany jest test wiedzy w zakresie zapisów LSR dotyczących w szczególności procedur oceny wniosków oraz dokumentów niezbędnych do prawidłowej oceny i wyboru operacji. Test opracowywany jest przez Zarząd na podstawie obowiązujących wytycznych i aktów prawnych, przeprowadzany jest również przed zaplanowanymi terminami szkoleń dla Rady w celu zweryfikowania poziomu ich wiedzy w zakresie znajomości dokumentów związanych z procesem oceny, zapisów/ewentualnych modyfikacji zapisów oraz stopnia realizacji LSR. Szczegółowe zasady funkcjonowania Rady określa Statut Stowarzyszenia oraz Regulamin Rady, a dla wyboru operacji zostały opracowane stosowne procedury.

Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD.

Dokumentami wewnętrznymi regulującymi zasady działania Stowarzyszenia są:

- **Statut** - reguluje najważniejsze kwestie przewidziane w Ustawie z dn. 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach: nazwę stowarzyszenia, teren działania i siedzibę stowarzyszenia, cele i sposoby ich realizacji, sposób nabywania i utraty członkostwa, przyczyny utraty członkostwa oraz prawa i obowiązki członków, a także wskazuje władze stowarzyszenia, tryb dokonywania ich wyboru, uzupełniania składu oraz kompetencje osób wchodzących w ich skład, sposób reprezentowania stowarzyszenia oraz zaciągania zobowiązań majątkowych, a także warunki ważności jego uchwał, sposób uzyskiwania środków finansowych oraz ustanawiania składek członkowskich, zasady dokonywania zmian statutu oraz sposób rozwiązania się stowarzyszenia.

- **Regulamin Rady LGD** - zawiera przede wszystkim: szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organu decyzyjnego, szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego, zasady wynagradzania członków organu decyzyjnego.
- **Regulamin Komisji Rewizyjnej** - zawiera przede wszystkim szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji, zasady prowadzenia działań kontrolnych, zasady protokołowania posiedzeń.
- **Regulamin Zarządu** - zawiera zapisy dotyczące przede wszystkim podziału zadań pomiędzy członków Zarządu, zasad organizacji posiedzeń Zarządu, czy protokołowania posiedzeń.
- **Regulamin Funkcjonowania Biura** - określa zasady funkcjonowania Biura, w tym: uprawnienia kierownika biura, strukturę organizacyjną biura, podział zadań oraz metody pomiaru w zakresie doradztwa.

Oprócz podstawowych dokumentów wewnętrznych, funkcjonowanie stowarzyszenia regulują także:

- Regulamin naboru pracowników,
- Regulamin pracy i wynagradzania pracowników biura,
- Polityka rachunkowości,
- Polityka bezpieczeństwa danych osobowych,
- Procedury dot. realizacji LSR.

Rozdział II
Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

Opis obszaru

Obszar LGD „Kraina Dinozaurów” obejmuje siedem sąsiadujących ze sobą gmin wiejskich i miejsko-wiejskich województwa opolskiego, z trzech powiatów: opolskiego – **Chrząstowice, Ozimek i Turawa**, oleskiego –**Dobrodzień i Zębowice** oraz strzeleckiego – **Kolonowskie i Zawadzkie**. Teren Krainy Dinozaurów położony jest na Równinie Opolskiej wchodzącej w skład Niziny Śląskiej i w całości położony jest w zlewni rzeki Małej Panwi i jej dopływów. Powierzchnia obszaru wynosi 804,77 km², liczba ludności na koniec grudnia 2020 r. 64 694 osób.

Wykaz gmin wchodzących w skład LGD

Gmina	Wioski	Liczba sołectw	Ludność na 31.12.2020	Powierzchnia (km²)
Chrząstowice	Chrząstowice, Daniec, Dąbrowice, Dębie, Dębska Kuźnia, Falmirowice, Lędziny, Niwki, Suchy Bór	9	6975	82
Dobrodzień	Błachów, Bzinica Nowa, Bzinica Stara, Główczyce, Gosławice, Klekotna, Kocury, Kolejka, Ligota Dobrodzieńska, Makowczyce, Myślina, Pietraszów, Pludry, Rzędowice, Szemrowice, Warłów	16	9247	163
Kolonowskie	Spórok, Staniszcze Małe, Staniszcze Wielkie	3	5699	84
Ozimek	Antoniów, Biestrzynnik, Chobie, Dylaki, Grodziec, Jedlice, Krasiejów, Krzyżowa Dolina, Mnichus, Pustków, Schodnia, Schodnia Nowa, Szczedrzyk	13	18642	126
Turawa	Bierdzany, Kadłub Turawski, Kotórz Mały, Kotórz Wielki, Ligota Turawska, Osowiec, Rzędów, Turawa, Węgry, Zakrzów Turawski, Zawada	11	9879	171
Zawadzkie	Żędowice, Kielcza	2	10735	82
Zębowice	Kadłub Wolny, Knieja, Łąka, Osiecko, Poczołków, Prusków, Radawie, Siedliska, Zębowice	9	3517	96
	SUMA	**63**	**64 694**	**804**

Tabela nr. 1 Gminy wchodzące w skład LGD KD Źródło: Opracowanie własne.

Koncepcja Inteligentna Wieś - Smart Village zyskuje wielu zwolenników wśród mieszkańców, organizacji pozarządowych czy władz gminnych. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom LGD Kraina Dinozaurów wprowadziła w LSR 2014-2022 możliwość wsparcia 14 inicjatyw smart w postaci projektu grantowego tak aby opracowane koncepcje/strategie przyczyniły się do poprawy jakości życia osób zamieszkujących obszary wiejskie. Docelowo zostanie przygotowanych tylko 12 koncepcji Smart Village, które w realizacji LSR na lata 2023-2027 będą dodatkowo punktowane.

Mapa obszaru objętego LSR

Wyjaśnienie, dlaczego dany obszar jest odpowiedni dla strategii, np. poprzez zaprezentowanie wyróżniających go cech i czynników, które czynią go społecznie, gospodarczo lub środowiskowo spójnym.

Obszar „Krainy Dinozaurów” tworzą gminy, których historia i teraźniejszość, wykazują wiele cech wspólnych. Spójność tego obszaru przejawia się w wymiarach środowiskowym, historycznym, kulturowym, demograficznym, gospodarczym i rynku pracy. Obszar „Krainy Dinozaurów” cechuje daleko idąca wspólnota występujących

potencjałów i problemów. Można mówić o podobnej pozycji konkurencyjnej w stosunku do innych obszarów wiejskich województwa opolskiego i Polski południowej.

Spójność obszaru najlepiej opisują następujące czynniki:

1. Położenie wszystkich 7 gmin obszaru we wschodniej części województwa opolskiego na granicy z woj. śląskim, co owocuje swobodnym przenikaniem się kultur i absorbowaniem przez lokalne społeczności postaw i wartości charakterystycznych dla mieszkańców najbliższego sąsiedztwa;
2. Położenie w dorzeczu Małej Panwi nad jej dopływami – Libawą i Chrząstawą – z malowniczymi krajobrazami dolin rzecznych oraz obszarami cennymi przyrodniczo, w tym obszarami leśnymi objętymi ochroną w ramach NATURA 2000, z bogatą i unikatową fauną i florą;
3. Bardzo dogodne położenie komunikacyjne - drogowe, kolejowe i wodne na szlakach o znaczeniu międzynarodowym z północy na południe i ze wschodu na zachód Europy;
4. Historia rozwoju cywilizacji należąca do najdłuższych na ziemiach polskich, kształtująca się w dorzeczu Odry już 8 tys. lat p.n.e., z pochodzącymi z późniejszego okresu śladami ludów związanych z wytopem i obróbką żelaza;
5. Historia arystokratycznych rodów śląskich związanych z rewolucją przemysłową na Śląsku oraz późniejszą świetnością gospodarczą przemysłowego Śląska;
6. Większość mieszkańców cechuje śląska mentalność wyrażająca się zamiłowaniem do porządku, dbałością o swoje obejścia, gospodarnością, więzami rodzinnymi, solidnością w pracy i wykonywaniu swoich obowiązków, poczuciem humoru;
7. Duże zaangażowanie oraz aktywność społeczna przejawiająca się w różnych dziedzinach życia wsi;
8. Duża waga przywiązywana przez mieszkańców do religii, pielęgnowanie katolickich tradycji religijnych, obchodzenie świąt i obrzędów religijnych zgodnie z wielowiekowymi zwyczajami, podtrzymywanie tradycji pielgrzymek, występowanie licznych zabytków sakralnych (kapliczki, krzyże przydrożne, średniowieczne krzyże pokutne, cmentarze), jak również świadomość wielowyznaniowej i wieloreligijnej przeszłości tych ziem – dbałość o ślady kultury religijnej protestantów i żydów;
9. Zachowane i wspieranie tradycyjnych rzemiosł i działalności artystycznej, działalność osób i grup zajmujących się rękodziełem ludowym, kroszonkarstwem, wikliniarstwem, rzeźbą, malarstwem;
10. Kultywowanie i zachowanie obrzędów, tradycji i zwyczajów charakterystycznych dla obszaru;
11. Wyjątkowa kuchnia lokalna, posiadająca cechy kuchni śląskiej, polskiej, niemieckiej, czeskiej, kresowej, a równocześnie mająca swój odrębny charakter i smak, ze specyficznymi produktami i daniami mogącymi stać się produktami lokalnymi; z tradycjami kuchni lokalnej wiąże się również sezonowość przygotowywania pewnych potraw oraz określony ceremoniał towarzyszący przygotowywaniu i podawaniu pewnych posiłków (np. specyficzna oprawa wieczerzy wigilijnej czy śniadania wielkanocnego);
12. Duża aktywność sportowa mieszkańców i funkcjonowanie licznych klubów sportowych;
13. Aktywność drużyn pożarniczych oparta o rozwiniętą sieć jednostek OSP;
14. Turystyczne wykorzystanie rzeki Małej Panwi poprzez budowę stanic kajakowych i organizowanie spływów kajakowych;
15. Znaczna lesistość gmin Krainy Dinozaurów, tworzy ogromny potencjał obszaru LGD;
16. Rozwijająca się turystyka i rekreacja oparta na walorach przyrodniczych, udostępniona sieć ścieżek i tras rowerowych, kajakowych, edukacyjnych oraz gier terenowych.

Spójność obszaru może być także rozpatrywana w kategorii problemów, które społeczności zamieszkujące 7 gmin powinny wspólnie rozwiązywać. Należą do nich:

1. Niewykorzystane w odpowiedni sposób dziedzictwo przyrodnicze i historyczne obszaru, w szczególności niewystarczający w stosunku do możliwości rozwój funkcji turystycznych i rekreacyjnych;
2. Niewystarczająco ukształtowany, mimo wielu wyróżniających atutów, wizerunek obszaru i niedostateczna znajomość atrakcji obszaru w regionie i kraju;
3. Znaczne uzależnienie od sytuacji na rynku pracy w pobliskich miastach oraz bezrobocie;
4. Postawa części mieszkańców nacechowana brakiem poszanowania dla wartości środowiska naturalnego i lokalnej historii;

5. Konieczność rozszerzania aktywności społecznej mieszkańców, która obecnie stanowi domenę silnych, lecz ograniczonych liczebnie środowisk i grup liderskich, a także zwiększanie udziału społeczności lokalnych w rozwoju swoich miejscowości;
6. Starzejące się społeczeństwo i ograniczona oferta zagospodarowania im czasu wolnego.

Podczas konsultacji społecznych oraz doradztw udzielanych w biurze zauważono, że marka „Krainy Dinozaurów” stała się rozpoznawalna. Spowodowane jest to aktywną działalnością oraz licznymi materiałami promocyjnymi przygotowanymi przez LGD ,,Kraina Dinozaurów’’. Ważnym elementem działalności stowarzyszenia jest promowanie swoich działań oraz dbałość o dobry wizerunek. Silna i rozpoznawalna marka jest wartością stowarzyszenia i wpływa na jego rozwój, zaufanie mieszkańców obszaru oraz gwarantuje rzetelną współpracę z wieloma partnerami.

Rozdział III
Partycypacyjny charakter LSR

LSR Krainy Dinozaurów na lata 2023-2027 została przygotowana samodzielnie przez LGD zgodnie z opracowanym planem włączenia społeczności lokalnej, przy zaangażowaniu lokalnej społeczności członków stowarzyszenia, Zespołu ds. opracowania nowej LSR oraz z wykorzystaniem analiz podsumowujących poprzedni okres programowania wykonanych przez zespół ekspertów. W trakcie prac zastosowano metody i techniki angażowania mieszkańców do budowy strategii wykorzystując w tym celu doświadczenia we współpracy z lat ubiegłych (w pracach nad ewaluacją, monitoringiem, aktualizacją LSR), wyniki analizy społeczności lokalnej pod względem jej składu, rozpoznania głównych liderów różnych środowisk oraz doboru właściwych technik komunikacyjnych.

Wykorzystane procedury zapewniły najwyższy do osiągnięcia na tym terenie poziom partycypacji społecznej. Wspólnie wypracowany konsensus osiągnięty w tych pracach został przedstawiony w formie opisowej w niniejszej Strategii. Przedstawiony poniżej schemat zaangażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR, pozwolił na zmobilizowanie szerokiego grona mieszkańców reprezentujących wszystkie sektory partnerstwa LGD.

W efekcie przedstawiony dokument jest wynikiem oddolnej, partycypacyjnej i zintegrowanej współpracy wszystkich sektorów wpływających na jakość i warunki życia na obszarach wiejskich.

W tworzeniu dokumentu LSR przyjęto partycypacyjny model planowania strategicznego polegający na włączeniu interesariuszy lokalnych w proces identyfikowania problemów, wytyczania celów, ustalania przedsięwzięć. Żeby osiągnąć odpowiednią reprezentatywność przedstawicieli poszczególnych grup interesariuszy lokalnych przyjęto kilka form/metod kontaktu/zaangażowania, a mianowicie:

1. Posiedzenia zespołu do spraw opracowywania LSR. Zespół (18 osób) składający się z przedstawicieli reprezentujących każdą z gmin, w szczególności byli to reprezentanci poszczególnych grup interesariuszy (JST, przedsiębiorcy, NGO, mieszkańcy) w okresie od czerwca 2022 do maja 2023 r. prowadził prace w grupach, współpracował z ekspertami, analizował zebrane materiały i przygotowywał je do dalszych prac nad ostateczną wersją strategii. W sumie odbyło się 7 spotkań, w tym jedno dwudniowe wyjazdowe oraz dwa spotkania on-line. Ponadto w pracach brali udział również członkowie Rady LGD, którzy koncentrowali się na zagadnieniach dotyczących opracowania procedur wyboru operacji oraz kryteriów wyboru;
2. Badania ankietowe skierowane do interesariuszy lokalnych – anonimowa ankieta dająca możliwość wypowiedzenia się na temat potencjału i problemów dotykających obszar. Zastosowano zarówno wersję internetową (dostępną na stronie od 10 czerwca 2022 r.), jak i dla osób wykluczonych cyfrowo papierową udostępnianą w biurze oraz podczas spotkań z mieszkańcami i wydarzeń integracyjnych (121 respondentów).

Wybrane pytania z ankiety z odpowiedziami (Całościowe wyniki ankiety dostępne w biurze LGD KD)

- *Czy gmina, w której Pani/Pana mieszka oraz okolice (obszar LGD KD) są atrakcyjne turystycznie w Pani/Pana opinii*
  ***TAK* - 95%**

- *Czy w ciągu ostatniego roku zdarzyło się Pani/Panu korzystać z nowo powstałych lub zmodernizowanych obiektów kultury lub rekreacji na terenie Pani/Pana gminy lub w okolicy (obszar LGD KD)*
  ***TAK* - 100%**
- *Co według Pani/Pana przyciąga potencjalnego turystę na obszar Pani/Pana gminy lub okolice (obszar LGD KD)? zostały najczęściej wymienione:*
  walory krajobrazowe i przyroda -86,4%
  rozbudowana infrastruktura turystyczna – 50%
  atrakcyjna oferta imprez kulturalnych w okolicy – 18,5 %
- *Czy jest Pani/Pan zadowolony z życia na terenie Pani/Pana gminy?*
  Tak – 46.7%
  Raczej Tak – 42,9%
- *Jak ocenia Pani/Pan poziom życia mieszkańców na terenie Pani/Pan gminy*
  Dobrze – 52,4%
- *Czy czuje Pani/Pan więź z miejscem swojego zamieszkania?*
  Tak – 100 %
- *Proszę podać jedną, najważniejszą Pani/Pana zdaniem **mocną** stronę Pani/Pana gminy*?
  Walory przyrodnicze, Kultura w tym wielokulturowość, dobrzy ludzie
- *Proszę podać jedną, najważniejszą Pani/Pana zdaniem **słabą** stronę Pani/Pana gmin?*
  Niski poziom świadomości ekologicznej, słaba integracja, niska jakość usług administracyjnych
- *Jak ocenia Pan/i zmiany jakie zaszły po 2015 r. w miejscowości, w której Pani/Pan mieszka i okolicznych gminach (obszar LGD KD)? Czy zmiany te:*
  Były pozytywne – 90,5%
- *Proszę wskazać, jakie projekty powinny być szczególnie wspierane z programów pomocowych Unii Europejskiej w latach 2022-2027? Proszę wybrać maksymalnie 3 problemy.*
  Wspieranie i promowanie aktywności lokalnej poprzez spotkania, szkolenia edukacyjne, konkursy, festyny, imprezy sportowe i rekreacyjne -52,4%
  Ochrona środowiska naturalnego i zarządzanie odpadami - 52,4%
  Turystyka i usługi turystyczne – 42,9%
- *Czy w Pani/Pana opinii programy realizowane ze środków Unii Europejskiej powinny być skoncentrowane głównie:*
  na organizacjach pozarządowych – 33,4%,
  na osobach młodych (od 18. do 25 roku życia) -23,8 %,
  na osobach starszych (powyżej 65. roku życia) -19,0%

3. Spotkania konsultacyjne dot. analizy SWOT (analiza mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń) oraz celów LSR przeprowadzono na przełomie lipca/sierpnia 2022 r. (po 1 w każdej gminie znajdującej się na terenie LGD oraz 2 spotkania on-line i jedno spotkanie podczas spływu kajakowego). Spotkania miały przede wszystkim na celu scharakteryzować sytuację i zidentyfikować potrzeby lokalne. Wszystkie materiały zebrane w trakcie spotkań były, po odpowiedniej redakcji, zamieszczane na stronie internetowej LGD oraz udostępnione w biurze LGD, tak aby umożliwić wszystkim zainteresowanym zapoznanie się z nimi, ich analizę oraz wyrażenie swoich opinii na ich temat (odbyło się 10 spotkań w 7 gminach, wzięło w nich udział 104 uczestników);
4. Przedstawienie diagnozy do zaopiniowania przez członków z terenu LGD, czyli włodarzy i przedstawicieli poszczególnych gmin, członków stowarzyszenia i innych mieszkańców obszaru LGD nt. analizy materiału opisującego stan obecny obszaru – przesłanie drogą mailową opracowania, zebranie uwag, uwzględnienie zgłoszonych propozycji i zmian – wrzesień/listopad 2022 r.(7 kontaktów ze strony zainteresowanych gmin, 20 propozycji zmian i uzupełnień); Link do strony: https://krainadinozaurow.pl/38/konsultacje.html
5. Szerokie konsultacje społeczne dot. poszczególnych zapisów LSR poprzez zamieszczenie informacji na stronie internetowej (możliwość podzielenia się spostrzeżeniami, uwagami, własnymi propozycjami zapisów). Po zebraniu danych ze spotkań, przygotowaniu opinii ekspertów oraz materiałów wypracowanych przez Zespół ds. opracowania LSR został przygotowany projekt LSR, który poddano konsultacjom społecznym - za pośrednictwem strony internetowej oraz w siedzibie Stowarzyszenia (biurze), maj 2023 r. – 8 uczestników konsultacji.
   Link do strony: https://krainadinozaurow.pl/467/zapraszamy-do-konsultacji-spolecznych-nowej-lokalnej-strategii-rozwoju.html

6. Informowanie bezpośrednie, w trakcie całego okresu przygotowywania dokumentu (czerwiec 2022-maj 2023), ale również poprzez zamieszczanie komunikatów i dokumentów związanych z procesem planistycznym na stronie internetowej LGD; na stronie www przygotowano specjalną zakładkę dotyczącą przygotowania LSR na lata 2023-2027, umieszczono tam szereg wytycznych i informacji ogólnych o PS WPR na lata 2023-2027, podejściu LEADER oraz prezentowano tam aktualności dot. prowadzonych działań związanych z LSR (697 wejść na stronę). Link do zakładki: https://krainadinozaurow.pl/29/184/przygotowanie-lsr-2023-2027.html

Innowacyjnością w działaniu LGD było zastosowanie trzech różnych narzędzi partycypacji społecznej oraz nowatorskie podejście do zasady partycypacji. Triangulacja danych zastosowana w pracy nad LSR polegała na pozyskaniu i wykorzystaniu danych z różnych źródeł w celu opracowania LSR. Dzięki temu w sposób świadomy zminimalizowano ryzyko wpływu określonego kontekstu związanego z występowaniem użytych przez siebie danych. Ponadto wykorzystanie danych z różnych źródeł, dało możliwość większej obiektywizacji procesu badawczego, a także ustalenia relacji pomiędzy analizowanymi zjawiskami i ich uwarunkowaniami. W tak rozumianej pracy nad LSR w postępowaniu LGD obowiązywała generalna zasada dialogu: jednym z naczelnych jej zadań było doprowadzenie do tego, aby każda grupa, wyróżniona ze względu na swe wymagania, oczekiwania, dążenia lub zasoby, mogła je wyrazić oraz skonfrontować z tym, jak swoje problemy postrzegają inne grupy. Realizacji takiego podejścia służy wypracowaniu konsensusu wokół konkluzji i kształtu LSR jeszcze przed ostatecznym sformułowaniem dokumentu strategii.

Poniżej zaprezentowano wykaz zrealizowanych działań wykorzystujących narzędzia partycypacyjne na każdym z etapów pracy nad LSR:

Lp.	Etap pracy nad LSR	Partycypacyjne metody konsultacji wraz z najważniejszymi wnioskami
1.	**Etap definiowania potrzeb i problemów (tzw. partycypacyjna diagnoza)**	Podstawą formułowania potrzeb i problemów obszaru LSR była analiza wyników badania ewaluacyjnego przeprowadzonego w 2022 r. W ramach badania dokonano oceny opinii środowiska lokalnego na temat działalności, funkcjonowania oraz rozpoznawalności LGD. Podstawową metodą badania były spotkania konsultacyjne z mieszkańcami wszystkich gmin obszaru. Na potrzeby badania obszaru zrealizowano **indywidualne wywiady pogłębione z przedstawicielami gmin należących do LGD KD.** Podczas wywiadów z przedstawicielami JST zebrano główne problemy obszaru odnoszące się do działania podmiotów sektora publicznego. Przedstawiciele JST wskazywali m.in. na konieczność wykorzystania potencjału turystycznego i okołoturystycznego do rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR. Identyfikacja i klasyfikacja problemów występujących na obszarze LSR, istotnych z punktu widzenia LGD, została opracowana z uwzględnieniem wniosków ze zrealizowanych badań i analiz własnych w kontekście prac nad LSR do nowego okresu programowania na lata 2023-2027. Na potrzeby badania ewaluacyjnego zebrano **kwestionariusze ankiet i ankiet internetowych mieszkańców LGD**. Członkowie i mieszkańcy LGD wskazywali, że problemem jest niedostateczna integracja mieszkańców obszaru, mała świadomość ekologiczna. Problemy ujęto w analizie SWOT. Na tym etapie pracy wykorzystywano wnioski z **konsultacji za pośrednictwem strony internetowej LGD z wykorzystaniem zgłaszania uwag** oraz **konsultacje poprzez media społecznościowe i bezpośrednie w biurze LGD**. Informacje od mieszkańców były pozyskiwane również podczas spotkań promocyjnych na terenie każdej z gmin i innych wydarzeń, w których uczestniczyła LGD. Zebrane wnioski i uwagi były analizowane przez **zespół ds. opracowania LSR**, który spotykał się regularnie (w sumie do prac w zespole zgłosiło się 18 osób). Członkowie zespołu zostali wyłonieni spośród mieszkańców gmin, przedstawicieli sektora społecznego, gospodarczego i publicznego (forum lokalne). Podstawą do włączenia do zespołu

		były indywidualne zgłoszenia. Omawiano obszar jaki objęto LSR ze szczególną uwagą dotyczącą powierzchni liczby mieszkańców prowadzących działalność gospodarczą, rolników itp. Zastanawiano się nad występującymi problemami społecznymi w tym grup osób w szczególnej sytuacji, w szczególności ze względu na dostęp do rynku pracy i zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym.
2.	**Etap określania celów i ustalania ich hierarchii**	Podstawą do wskazania celów LSR były wnioski analiz i badań prowadzonych przez LGD oraz wyniki ewaluacji przeprowadzonej przez firmę zewnętrzną. Na potrzeby badania obszaru LSR przeprowadzono ankiety wśród **mieszkańców obszaru LSR.** W badaniach wskazano jako główne kierunki działania LSR wsparcie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwój gospodarczy oraz wzmocnienie kapitału społecznego w kształtowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru. Podczas **spotkań konsultacyjnych** we wszystkich gminach członkowskich organizowane były grupy fokusowe, poświęcone szczegółowej analizie mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń oraz celów LSR. W każdej gminie odbyło się 1 spotkanie otwarte z mieszkańcami, przedsiębiorcami i przedstawicielami organizacji społecznych, jak również władzami gmin oraz 2 on-line i jedno podczas wydarzenia konsultacyjno-informacyjnego - spływu kajakowego. W sumie zorganizowano 10 spotkań. Moderowanie spotkań z mieszkańcami, weryfikację zebranego materiału oraz przeprowadzanie niezbędnych analiz służących opracowaniu diagnozy dokonywali członkowie Zarządu i Zespołu ds. opracowania LSR. Na tym etapie pracy bazowano na wnioskach z **konsultacji za pośrednictwem strony internetowej LGD z wykorzystaniem zgłaszania uwag** oraz **konsultacji poprzez media społecznościowe i w biurze LGD**. Wnioski dotyczyły m.in. wsparcia twórczości wiejskiej, aktywizacji młodzieży i seniorów, doposażeniu NGO, edukacji ekologicznej oraz rozwoju przedsiębiorczości z wykorzystaniem zasobów lokalnych. Nad sfomułowaniem celów i ustaleniem ich hierarchii przygotowanych na dwudniowym, wyjazdowym posiedzeniu zespołu zajmującego się opracowaniem LSR. W wyniku prac wskazano cele szczegółowe oraz przedsięwzięcia LSR. Wyszczególniono rozwój przedsiębiorczości okołoturystycznej z zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju i ochronny środowiska aktywizację środowisk wiejskich, dalsze utrwalenie wspólnej wizualizacji obszaru oraz rozwój przedsiębiorczości i rynku produktu lokalnego.
3.	**Etap poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii**	Podczas **spotkań konsultacyjnych, rozmów indywidualnych członów zarządu i zespołu dot. LSR oraz z ankiet** mieszkańcy wskazali jakie przedsięwzięcia są najpilniejsze i najważniejsze do realizacji. Szczególną uwagę zwrócono na rozwój przedsiębiorczości i tworzenie nowych miejsc pracy by zatrzymać niekorzystne trendy demograficzne. Bardzo ważnym przedsięwzięciem aktywizującym mieszkańców powinna być organizacja wspólnych przedsięwzięć o charakterze rekreacyjnych i kulturalnym. Wnioski dotyczące propozycji przedsięwzięć płynęły również z analizy materiałów ze **spotkań konsultacyjnych z mieszkańcami i radnymi w każdej z gmin członkowskich LGD.** Podczas tych spotkań oraz spotkań z członkami Rady LGD oraz zespołu ds. opracowania LSR określono listę problemów i propozycje ich rozwiązań. Wypracowano wstępne procedury kryteriów oceny operacji, przeanalizowano poziomy dofinasowania dla różnych grup beneficjentów, określono wysokość środków na realizację poszczególnych działań. Wskazano, że przedsięwzięciem wartym kontynuowania jest

		inwestowanie w infrastrukturę turystyczną i okołoturystyczną oraz operacje związane z poszanowaniem środowiska. Postulowano także realizację operacji z zakresu zachowania dziedzictwa lokalnego, identyfikację i rozwój produktów lokalnych. Wskazano również na zasadność promowania projektów realizowanych w partnerstwie obejmujących cały obszar oraz integrujących lokalne zasoby. Wyniki badań z mieszkańcami i ankiet zbieranych podczas konsultacji społecznych i online zostały uwzględnione przy formułowaniu celów i przedsięwzięć LGD. Ustalono także konieczność realizacji projektów grantowych jako narzędzia aktywizacji mieszkańców obszaru LSR, wskazując wstępnie, że projekty te powinny przede wszystkim dotyczyć wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez integrację lokalnej społeczności, podnoszenie wiedzy w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych oraz zachowania dziedzictwa lokalnego. Wypracowano podejście do innowacyjności. Innowacyjność została uwzględniona w kryteriach wyboru operacji wraz z przedstawieniem zasad jej oceny. Kryteria wyboru będą promować projekty generujące miejsca pracy i odnoszące się do wskaźników LSR. Wszystkie informacje o konsultacjach LSR zostały rozwieszone na tablicach ogłoszeń w poszczególnych gminach, parafiach i sołectwach. Zostały zamieszczone na stronie internetowej LGD, na profilu społecznościowym, były dostępne w budynkach Urzędów Gmin i w siedzibie LGD oraz były rozdawane na spotkaniach konsultacyjnych i integracyjnych z mieszkańcami poszczególnych gmin. Rozpropagowaniem informacji o spotkaniach konsultacyjnych zajmowali się pracownicy biura LGD i członkowie zespołu do spraw opracowania LSR. W całym okresie programowania LSR funkcjonowało biuro LGD gdzie potencjalni wnioskodawcy zgłaszali swoje propozycje i zapytania odnośnie do operacji planowanych do realizacji w ramach LSR. Odbywały się również spotkania indywidualne w biurze LGD. Strona internetowa LGD wykorzystywana była do zamieszczania komunikatów, ogłoszeń nt. aktualności pracy nad LSR. Na stronie internetowej zamieszczane były ankiety internetowe, specjalny komunikat o prowadzonych konsultacjach społecznych w każdej z miejscowości oraz inne bieżące informacje o PS WPR 2023-2027. W ramach realizacji planu włączenia społeczności lokalnej organizowano pracę biura (popołudniowe godziny pracy), aby możliwe było spotkanie wnioskodawcy z pracownikiem i rzeczowa dyskusja o planowanych projektach.
4.	**Etap formułowania wskaźników realizacji LSR**	Wyniki **badania ewaluacyjnego ex-post wdrożenia LSR** dotyczyły również obszaru wskaźników LSR 2014-2020 (23). Na podstawie analizy danych pozyskanych z wywiadów bezpośrednich z beneficjentami środków LSR (wskazano, że system wskaźników LSR był prosty i nie był nadmiernie rozbudowany). W większości wskaźniki nie budziły wątpliwości w zakresie ich adekwatności, realności, spójności, klarowności i mierzalności. Wnioski z badań terenowych pokazały, że należy zwrócić większą uwagę na sprawozdawczość i monitoring rzeczowy beneficjentów, ponieważ od beneficjentów pozyskiwanych jest najwięcej danych do pomiaru wartości wskaźników. Analiza wniosków z **ankiet internetowych z członkami LGD podczas badania ex-post wdrożenia LSR** pozwoliła na sfomułowanie wniosku odnośnie do wskaźników LSR, które powinny w większym

		zakresie pozwolić na monitorowanie postępu działań aktywizacyjnych i funkcjonowania LGD, a nie jedynie wdrożenia LSR. Wnioski zostały uwzględnione w LSR - tabela wskaźników. Na podstawie konsultacji wypracowano rozwiązania w LSR wskazujące, że wskaźniki rezultatu informować powinny o zmianach jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia przedsięwzięć. Problematyka wskaźników projektów była poruszana podczas **indywidualnych konsultacji z mieszkańcami prowadzonymi przez pracowników LGD.** Postulowano, aby ocena rezultatów przedsięwzięć odnosiła się bezpośrednio do produktów. Mierniki (wskaźniki) powinny być mierzalne i niepowodujące dodatkowych nakładów po stronie beneficjentów. Podsumowaniem pracy na etapie formułowania wskaźników realizacji LSR było **spotkanie** przeprowadzone podczas **Walnego Zebrania Członków** oraz **warsztatów refleksyjnych**.
5.	**Etap identyfikacji grup docelowych strategii**	W celu identyfikacji grup docelowych LSR dokonano analizy ankiet (papierowych i internetowych) **od** II połowy 2022 r. do marca 2023 r. W **badaniu internetowym** mieszkańcy wskazywali na zasadność wprowadzenia do lokalnej strategii LSR programów skoncentrowanych na osobach młodych wchodzących na rynek pracy, osoby 50+, seniorach i liderach lokalnych. Grupy osób w niekorzystnej sytuacji zostały określone w Rozdziale 1. LSR Charakterystyka LGD. Kolejnym krokiem na etapie identyfikacji grup docelowych były **spotkania z mieszkańcami, sesje Rad, konsultacje organizowane w gminach i biurze LGD.** Podczas spotkań wyłoniono grupy docelowe w operacjach LGD (spotkania miały charakter otwartych spotkań informacyjnych). Kolejnym narzędziem na tym etapie pracy nad LSR były **informacje** zamieszczane na **stronach internetowych gmin członkowskich LGD i na stronie LGD.** Ponownie na tym etapie pracy wykorzystano wnioski z konsultacji za pośrednictwem strony internetowej LGD oraz konsultacji poprzez media społecznościowe**.** Spotkania organizowane były w miejscach publicznych oraz godzinach, aby wszyscy zainteresowani mogli brać w nich udział. W **trakcie spotkań informacyjnych z mieszkańcami** wskazywano na problem trudności w pozyskaniu środków przez przedsiębiorców w okresie 2014-2023 spowodowane koniecznością utworzenia i utrzymania miejsca pracy. W nowej perspektywie finansowej również dostępne będzie działanie Premia na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Ustalono, że beneficjentem tego działania powinny być przede wszystkim osoby z grup osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji. Na potrzeby konsultacji z mieszkańcami rozdawano informacje **i publikacje ,,Dobre praktyki'' pokazujące** efekty projektów zrealizowanych w okresie 2014-2020(23) i zachęcające do realizacji projektów w kolejnym okresie programowania. Podczas licznych spotkań z samorządowcami wskazywano działania skierowane do JST. Przez cały okres programowania LSR zapewniono **dyżury pracownika LGD**. Pracownicy biura LGD odbierali telefony od potencjalnych wnioskodawców wyjaśniając zasady i możliwości planowanego wsparcia w ramach LSR.

W okresie pracy nad Strategią zadania aktywizujące lokalną społeczność do współpracy przy tworzeniu LSR realizowali pracownicy Biura LGD, Zarząd LGD, członkowie Zespołu ds. opracowania LSR, którzy na bieżąco analizowali przesłane przez mieszkańców materiały, przygotowywali analizy, materiały robocze na potrzeby dalszych prac nad dokumentem. Przez ten okres w Biurze LGD prowadzone były konsultacje telefoniczne, mailowe, bezpośrednie z osobami, które chciały zdobyć informację na temat bieżących prac nad dokumentami i wnieśli swoje

pomysły do realizacji działań planowanych. Każdy z poszczególnych etapów pracy nad LSR podsumowywany został przez Zespół ds. opracowania LSR. LGD wykorzystywało szeroki dobór partycypacyjnych metod konsultacji z grupami docelowymi LSR, w szczególności mieszkańcami obszaru LSR na każdym etapie przygotowania LSR.
Na etapie realizacji LSR zaplanowano również działania związane z animacją społeczności na rzecz wdrażania projektów w zdefiniowanych obszarach. Informacja i konsultacje dot. realizacji LSR z mieszkańcami odbywać się będą z wykorzystaniem różnych narzędzi informacyjnych.

Konsultacje z mieszkańcami dotyczące projektowania i realizacji LSR odbyły się i odbywać się będą z wykorzystaniem następujących narzędzi informacyjnych:

- stron internetowych i portali społecznościowych,
- tablic ogłoszeń,
- słupów ogłoszeniowych,
- anonimowych ankiet w wersji papierowej oraz internetowej,
- informacji przekazywanych bezpośrednio podczas spotkań integracyjno-promocyjnych,
- informacji przekazywanych bezpośrednio przekazywane w siedzibie /biurze LGD.

Przy tworzeniu i realizacji LSR uwzględnione zostały zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym:

- poszanowanie praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej;
- zasady równości kobiet i mężczyzn;
- zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czyń poważnych szkód”.

Powstała Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2023-2027 została zatwierdzona przez Walne Zebranie Członków w dniu 2 czerwca 2023 r.

Rozdział IV
Analiza potrzeb i potencjału LSR

Analiza potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR wraz z ich uzasadnieniem.

Analizie poddano głównie obszary, które są bezpośrednio związane z dotychczasową działalnością LGD oraz będą obszarami interwencji LSR. W celu zobrazowania uwarunkowań rozwojowych gmin wchodzących w skład LGD punktem odniesienia są dane z Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego i dane pozyskane z GUS.

Układ przestrzenny

Większość miejscowości na obszarze LGD KD objęte jest Miejscowym Planem Zagospodarowania Przestrzennego. W większości są to wioski śląskie cechujące się bardzo wysokim stopniem dbałości o swoje posesje i ich otoczenie, utrzymane z tradycyjną zabudową.
Sołectwa działają w Programie Odnowy Wsi woj. opolskiego, posiadają oraz na bieżąco aktualizują Plan Odnowy Miejscowości. 12 miejscowości z terenu LG jest w trakcie przygotowywania Koncepcji Smart Village.

Stan infrastruktury

Obszar LGD zlokalizowany jest we wschodniej części Opolszczyzny i graniczy z Województwem Śląskim. Przez obszar LGD przebiegają ważne szlaki komunikacyjne: droga krajowa nr 46 (Ozimek, Chrząstowice, Dobrodzień), nr 45 (Turawa) i drogi wojewódzkie nr 463 (Ozimek, Turawa, Kolonowskie, Zawadzkie), nr 494 (Turawa), nr 426 (Zawadzkie), nr 901 (Zawadzkie, Dobrodzień, Zębowice). Drogi lokalne są w większości wyasfaltowane. Łączą wszystkie miejscowości LGD oraz posiadają dogodne połączenia z drogami krajowymi i wojewódzkimi. Stan bezpieczeństwa na drogach powiatu jest oceniany dobrze, wymaga jednak interwencji w zakresie chodników, oświetlenia, przejść dla pieszych, tras rowerowych. Przez teren LGD przebiegają linie kolejowe nr 144 Tarnowskie Góry - Opole Główne (Chrząstowice, Ozimek, Kolonowskie, Zawadzkie), nr 293 Opole - Jełowa – Kluczbork (Turawa) i nr 175 Strzelce Opolskie – Kluczbork (Zębowice). Samorządy starają się zapewnić na swoim terenie transport publiczny. W zakresie dowozu dzieci i młodzieży do szkół transport spełnia oczekiwania mieszkańców. W pozostałym zakresie - większe miejscowości są dobrze skomunikowane najczęściej poprzez linie obsługiwane przez prywatnych przewoźników lub transport publiczny. Gminy Ozimek, Zawadzkie i Dobrodzień dysponują wewnętrznym transportem, w najmniejszych miejscowościach pojawiają się obszary wykluczenia komunikacyjnego szczególnie dotkliwe w weekendy.

Sytuacja demograficzna

Dane Głównego Urzędu Statystycznego wskazują, że w 2020 roku obszar LGD „Kraina Dinozaurów” zamieszkiwało 64 694 mieszkańców. Zdecydowanie największą pod tym względem gminą jest Ozimek, a najmniejszą Zębowice. Należy zauważyć, że liczba ludności maleje zgodnie z tendencją charakterystyczną dla całego Województwa Opolskiego. Dodatkowo statystyki GUS-u nie uwzględniają osób mieszkających za granicą, ale w dalszym ciągu figurujących w spisach prowadzonych przez urzędy stanu cywilnego. Można w rezultacie przypuszczać, że dane dotyczące liczby ludności mogą być przeszacowane.

Szczegóły obrazuje poniższa tabela

Ludność w gminach wchodzących w skład LGD						
Gmina/rok	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Dobrodzień	10 003	10 030	9 983	9 912	9 838	6 975
Zębowice	3 721	3 683	3 693	3 676	3 631	9 247
Chrząstowice	6 816	6 862	6 917	6 947	7 013	5 699
Ozimek	19 786	19 751	19 629	19 610	19 543	18 642
Turawa	9 777	9 823	9 905	9 971	10 018	9 879
Kolonowskie	5 957	5 923	5 898	5 919	5 874	10 735
Zawadzkie	11 654	11 544	11 464	11 379	11 304	3 517

Tabela nr.2. Ludność w gminach wchodzących w skład LGD. Źródło: dane z GUS

Na obszarze LGD zauważyć można niekorzystaną sytuację demograficzną: powiaty strzeleckie, oleski i opolski cechują się jednym z najniższych wskaźników przyrostu naturalnego w regionie. Mieszkańców w wieku produkcyjnym jest więcej niż osób w wieku przedprodukcyjnym, co dowodzi procesom szybkiego starzenia się społeczności.

Ponadto dane demograficzne dla gmin obszaru LSR przedstawiają się niekorzystnie, ewidentnie potwierdzają szybkie starzenie się społeczeństwa, spadającą liczbę ludności – postępująca depopulacja stanowi kluczowe zagrożenie dla obszaru LGD.

Gmina	**Ludność gmin w wieku:**					
	Przedprodukcyjnym		**Produkcyjnym**		**Poprodukcyjnym**	
	2015	**2020**	**2015**	**2020**	**2015**	**2020**
Dobrodzień	1 608	1 507	6 460	6 166	1 935	2 064
Zębowice	535	535	2 546	2 401	640	673

Chrząstowice	1 072	1 134	4 463	4 327	1 281	1 500
Ozimek	2 861	2 774	13 165	12 213	3 760	4 462
Turawa	1 556	1 639	6 377	6 300	1 844	2 090
Kolonowskie	880	881	3 872	3 662	1 205	1 320
Zawadzkie	1 583	1 500	7 728	7 117	2 343	2 589

Tabela nr. 3. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym. Źródło: dane z GUS

Wartość wskaźnika Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LGD zgodnie z wzorem wskazanym w kryteriach wyboru strategii wynosi 1,8.

Przedsiębiorczość na obszarze LGD

Na terenie objętym LSR w 2020 r. zarejestrowanych było 297 podmiotów gospodarki narodowej. Jednocześnie w tym samym roku wyrejestrowano 148 podmiotów. Należy podkreślić, że liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności systematycznie wzrastała we wszystkich gminach. Z drugiej zaś strony w latach 2015-2020 wzrost ten nie był bardzo duży, a największy dotyczył gminy Chrząstowice, gdzie wskaźnik wzrósł o 162. Zwracają też uwagę różnice – podczas gdy w gminie Zębowice w 2020 roku wskaźnik podmiotów na 10 tys. ludności wyniósł 632 w gminie Chrząstowice - 1 123.
Szczegóły zaprezentowano w poniższej tabeli.

Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności						
Nazwa gminy/rok	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
Dobrodzień	764	758	757	784	821	868
Zębowice	521	543	547	574	603	632
Chrząstowice	961	962	982	1 012	1 055	1 123
Ozimek	726	720	725	751	778	811
Turawa	937	956	965	995	1 052	1 078
Kolonowskie	542	561	583	596	632	653
Zawadzkie	580	584	595	598	621	639

Tabela nr. 4. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. Ludności. Źródło: dane z GUS

W latach 2015-2020 na obszarze LGD odnotowano wzrost osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, ale wzrosty i w tym przypadku nie były dynamiczne. Największy dotyczył gmin Chrząstowice (o 167) i to właśnie tam w 2020 roku odnotować można było najwięcej podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców (948), zaś najmniej w gminie Zawadzkie (452). Szczegóły obrazuje poniższy wykres

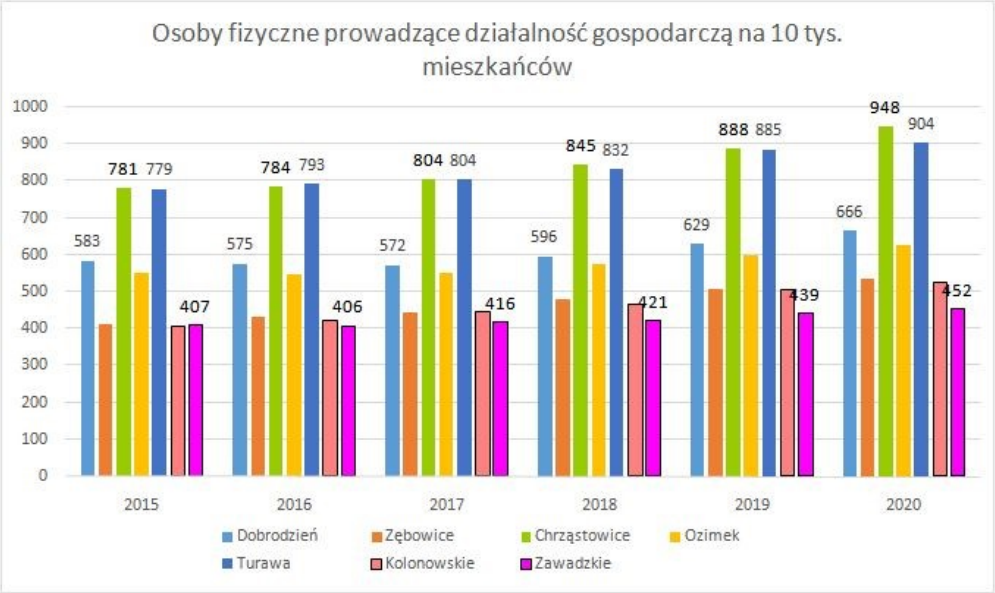

Wykres 1. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. mieszkańców.

Wartość wskaźnika Przedsiębiorczość na obszarze LGD zgodnie z wzorem wskazanym w kryteriach wyboru strategii wynosi 2,9.

Niepokojącą tendencją jest spadek liczby nowo rejestrowanych podmiotów. Trend ten nie jest powodowany jedynie skutkami kryzysu popandemicznego, ale zauważyć należy, iż rozpoczął się już w 2019 roku i utrzymuje się nadal. Potwierdza to konieczność wspierania przedsiębiorczości, która w dłuższej perspektywie kreuje stabilne podstawy rozwoju.

Wskaźnik –Liczba bezrobotnych na obszarze LGD - dane liczbowe GUS na 31.12.2020 r.

Gmina	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w gminach wchodzących w skład LGD					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Dobrodzień	3,5	2,4	2,5	2,0	4,7	2,8
Zębowice	4,5	3,3	2,7	1,9	6,8	5,1
Chrząstowice	4,1	3,0	3,6	2,8	4,6	3,1
Ozimek	4,8	3,5	4,2	3,4	5,4	3,6
Turawa	4,2	3,4	3,6	3,1	4,9	3,6
Kolonowskie	2,8	2,3	2,5	2,0	3,2	2,6
Zawadzkie	3,3	2,9	2,5	2,3	4,3	3,6

Tabela nr.5. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w gminach wchodzących w skład LGD.

Biorąc pod uwagę dane dla wszystkich Gmin obszaru objętego LSR wartość wskaźnika Liczba bezrobotnych na obszarze LGD zgodnie z wzorem wskazanym w kryteriach wyboru strategii wynosi 2,15.

Należy pamiętać, że ze względu na specyfikę obszaru LGD istotny i praktycznie niemierzalny problem stanowi tzw. bezrobocie ukryte w rolnictwie, wynikające z rozdrobnionych gospodarstw niskotowarowych oraz nierejestrowanego statutu bezrobotnego.

Działalność sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego

Mieszkańcy gmin bez względu na wiek tworzą istotny kapitał społeczny wzmacniający rozwój obszaru. Stopień aktywności społecznej mieszkańców można określić między innymi na podstawie ich zaangażowania w tworzenie, rozwijanie i funkcjonowanie organizacji pozarządowych oraz na podstawie liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych. W gminach z obszaru LGD odnotowuje się średnią aktywność społeczną. Widoczny jest jednak potencjał, o czym świadczy dynamika przyrostu liczby stowarzyszeń i organizacji społecznych. Zakres działania organizacji pozarządowych funkcjonujących w gminach jest podobny. Skupiają się one głównie na tematyce dotyczącej bezpieczeństwa OSP, krzewienia kultury, sportu, integracji i aktywizacji społecznej. Występują też organizacje miłośników danego terenu oraz pracujące nad rozwojem gminy/wsi.

Liczba podmiotów III sektora w poszczególnych gminach prezentuje się w następujący sposób:

Gmina	2015	W tym OPP	2020	W tym OPP
Chrząstowice				
Fundacje	2	0	2	0
Stowarzyszenia i org. społeczne	17	2	21	2
Dobrodzień				
Fundacje	2	0	2	0
Stowarzyszenia i org. społeczne	24	8	30	8
Kolonowskie				
Fundacje	0	0	1	0
Stowarzyszenia i org. społeczne	15	5	14	4
Ozimek				
Fundacje	1	0	2	0
Stowarzyszenia i org. społeczne	49	7	49	7

Turawa				
Fundacje	2	0	4	0
Stowarzyszenia i org. społeczne	30	1	33	1
Zawadzkie				
Fundacje	2	1	3	1
Stowarzyszenia i org. społeczne	27	5	32	5
Zębowice				
Fundacje	0	0	0	0
Stowarzyszenia i org. społeczne	11	1	11	1

Tabela nr. 6. Liczba podmiotów III sektora w poszczególnych gminach Źródło: Opracowania własne na podstawie danych EKRS

Na obszarze LGD działają także grupy nieformalne tj. koła gospodyń wiejskich, chóry, grupy folklorystyczne, zespoły ludowe, koła emerytów itp. Grupy te działają na rzecz najbliższego otoczenia w ramach swojej miejscowości, koła zainteresowań. Gminy z obszaru LGD realizują programy współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami działalności pożytku publicznego. Współpraca odbywa się na zasadach pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji, jawności. Potencjał organizacji pozarządowych oraz bliskość tematyczna przedmiotu ich działalności z zadaniami gminy, wskazuje na możliwość lepszego zaspokajania potrzeb zbiorowych wspólnym wysiłkiem jednostki samorządu terytorialnego i tych organizacji (ustalenia z warsztatów). Ze względu na działanie w małych wspólnotach bardzo często to współpraca ma charakter roboczy, bazujący na cennych, bezpośrednich, personalnych relacjach. Daje to szanse na budowanie kapitału społecznego, umocnienie w świadomości społecznej poczucia odpowiedzialności za siebie, swoje otoczenie i wspólnotę lokalną, stworzenie warunków do zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców gminy oraz uzupełnienie działań w zakresie nieobejmowanym przez struktury samorządowe.

Na podkreślenie zasługują obszary wskazywane w trakcie warsztatów przez organizacje pozarządowe jako istotne dla ich funkcjonowania (ustalenia praktycznie pokrywają się z wnioskami raportu ewaluacyjnego) i są nimi: większy dostęp do środków finansowych na aktywizację, uproszczenie procedur biurokratycznych, rozwój współpracy pomiędzy samorządami i organizacjami pozarządowymi oraz mieszkańcami, współpraca pomiędzy różnymi organizacjami.

W świetle danych zawartych w raporcie ewaluacyjnym dla LSR 2014-2021 (raport KSOW) mieszkańcy zgłosili potrzeby w zakresie podnoszenia poprawy jakości życia (poprzez podnoszenie kwalifikacji i umiejętności społeczności lokalnej, wspieranie rozwiązań proekologicznych, poprawę oferty spędzania wolnego czasu w sferze kultury, sportu i rekreacji, modernizację i budowę elementów infrastruktury drogowej). Fakt ten należy ocenić bardzo pozytywnie i jest to obszar, w którym warto niewątpliwie podejmować działania m.in. poprzez kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmacnianiu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów w organizacjach pozarządowych. Mieszkańcy wyrazili chęć kontynuowania działań „miękkich” czyli szkoleń, festynów, spotkań integrujących i aktywizujących lokalną społeczność. Podsumowując Mieszkańcy obszaru LGD angażują się w działalność stowarzyszeń lokalnych i chętnie uczestniczą w rozmaitych imprezach kulturalnych. Badania potwierdzają, że w ostatnich 5 latach mieli oni większy wpływ na to, co dzieje się w gminach, a także uznali, że poprawiły się relacje między mieszkańcami. LGD w latach 2016-2022 zorganizowało 62 kampanie promocyjno–informacyjne dla mieszkańców oraz podejmowało liczne działania aktywizujące.

Obszary wiejskie ze szczególnym uwzględnieniem rolników, domowników oraz mieszkańców obszarów wiejskich z obszarów po PGR.

Na obszarze LGD, na terenach wszystkich gmin działały zlikwidowane już Państwowe Gospodarstwa Rolne, jednakże były to jedynie pojedyncze przedsiębiorstwa o nieznacznym udziale powierzchniowym w lokalnym rolnictwie.

Rolnictwo i rynek rolny

Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego na terenie LGD „Kraina Dinozaurów” w 2020 r. działało 1707 gospodarstw rolnych o łącznej powierzchni 21 048,57 ha.

Gmina /lata	2010	2020
Chrząstowice		
Gospodarstwa rolne ogółem	309	222
Gospodarstwa rolne ogółem – powierzchnia ha	3 127,92	3 267,87
Gospodarstwa domowe z dochodem z działalności rolniczej	271	221
Gospodarstwa domowe z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	40	37
Dobrodzień		
Gospodarstwa rolne ogółem	477	456
Gospodarstwa rolne ogółem – powierzchnia ha	5 766,26	6 431,65
Gospodarstwa domowe z dochodem z działalności rolniczej	471	454
Gospodarstwa domowe z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	77	80
Kolonowskie		
Gospodarstwa rolne ogółem	708	138
Gospodarstwa rolne ogółem – powierzchnia ha	1 512,11	963,23
Gospodarstwa domowe z dochodem z działalności rolniczej	288	137
Gospodarstwa domowe z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	196	33
Ozimek		
Gospodarstwa rolne ogółem	351	274
Gospodarstwa rolne ogółem - powierzchnia	2 438,75	2 237,64
Gospodarstwa domowe z dochodem z działalności rolniczej	329	273
Gospodarstwa domowe z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	181	46
Turawa		
Gospodarstwa rolne ogółem	355	296
Gospodarstwa rolne ogółem – powierzchnia ha	3 812,64	3 927,94
Gospodarstwa domowe z dochodem z działalności rolniczej	353	295
Gospodarstwa domowe z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	138	69
Zawadzkie		
Gospodarstwa rolne ogółem	544	117
Gospodarstwa rolne ogółem – powierzchnia (ha)	1 737,88	1 582,97
Gospodarstwa domowe z dochodem z działalności rolniczej	277	116
Gospodarstwa domowe z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	25	18
Zębowice		
Gospodarstwa rolne ogółem	271	204
Gospodarstwa rolne ogółem – powierzchnia (ha)	2 715,18	2 637,27
Gospodarstwa domowe z dochodem z działalności rolniczej	259	204
Gospodarstwa domowe z dochodem z pozarolniczej działalności gospodarczej	39	29

Tabela nr. 7. Gospodarstwa rolne w poszczególnych gminach Źródło: Opracowania własne na podstawie danych

Średnia powierzchnia gospodarstw na obszarze LGD wynosi 11,92 ha, przy czym jest ona zróżnicowana na terenach poszczególnych gmin. Największą średnią powierzchnię gospodarstw ma gmina Chrząstowice (17,72 ha) a najmniejszą gmina Kolonowskie – 6,98 ha. Taki układ daje spory potencjał do wykorzystania trendów związanych z ochroną środowiska (głównie rolnictwo ekologiczne i odnawialne źródła energii). Ponadto stwarza szansę na powstawanie i rozwój małych, rodzinnych gospodarstw rolnych produkujących żywność z trendami eko.

Infrastruktura kulturalna i rekreacyjna

Dzięki środkom jakie gminy oraz organizacje społeczne pozyskały w ramach poprzednich perspektyw finansowych między innymi za pośrednictwem PROW, liczba i warunki użytkowania placówek kulturalnych uległy poprawie, a wręcz niektóre z nich nie wymagają już remontu i modernizacji. Niemniej jednak pozostaje wiele miejscowości, których mieszkańcy mają utrudniony dostęp do tego typu obiektów z uwagi na odległość, czasochłonność dojazdu. Jest to szczególnie duży problem dla seniorów i małych dzieci. Na obszarze LGD najczęstszą formą inwestycji wspierających społeczność lokalną są powstające lub modernizowane świetlice wiejskie. Świetlice są często

miejscem różnorodnych inicjatyw wychodzących poza same mury budynku i integrujących nie tylko rdzennych mieszkańców, kultywujących tradycje ludowe, ale dzięki zastosowaniu nowatorskich i innowacyjnych propozycji kulturalnych i rozrywkowych mogą przyciągnąć także zainteresowanie osób napływowych do gmin oraz turystów.
Obiekty kulturalne na obszarze 7 gmin LGD

Obiekty / Gmina	Świetlice wiejskie	Biblioteki/ filie	Domy Kultury	Izby regionalne /muzea
Chrząstowice	7	1/1	0	1/0
Dobrodzień	9	1/3	1	1/1
Kolonowskie	2	1/1	1	0/1
Ozimek	11	1/5	1	2/1
Turawa	11	1/3	0	2/0
Zawadzkie	1	1/2	0	0/1
Zębowice	7	2	1	3

Tabela nr. 8 Obiekty kulturalne, Źródło: Opracowania własne na podstawie danych z gmin za rok 2022.

Infrastrukturę kulturalną uzupełnia infrastruktura rekreacyjna, z której korzystają nie tylko mieszkańcy, ale także turyści.

Gmina	Boiska sportowe	Siłownie zewnętrzne	Place zabaw	Hale sportowe
Chrząstowice	6	9	12	1
Dobrodzień	17	6	14	1
Kolonowskie	4	4	5	1
Ozimek	13	16	27	0
Turawa	8	19	15	1
Zawadzkie	4	5	4	1
Zębowice	2	4	8	1

Tabela nr.9 Infrastruktura rekreacyjno- sportowa. Źródło: Opracowania własne na podstawie danych z gmin za rok 2022.

Na obszarze LGD znajduje się ponadto kryta pływalnia nadzorowana przez Urząd Gminy w Dobrodzieniu, skate park w Ozimku oraz parki linowe w Turawie i Zawadzkiem.

Szkolnictwo

Na terenie LGD Kraina „Dinozaurów” działają następujące jednostki oświatowe:

Gmina	Żłobki	Przedszkola/oddziały przedszkolne	Szkoły podstawowe	Szkoły ponadpodstawowe	Placówki niepubliczne
Chrząstowice	0	2/2	4	0	1. Niepubliczny Żłobek "SUCHOBOREK"
Dobrodzień	1	2, w tym oddziały integracyjne/4	4	1. Zespół Szkół 2. Szkoła Specjalna Przysposabiająca do Pracy przy Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym w Dobrodzieniu	1. Zespół Szkolno-Przedszkolny w Gosławicach 2. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Bzinicy Starej 3. Przedszkole Niepubliczne Integracyjne „Promyk”
Kolonowskie	0	2/2	3	0	1. Niepubliczny Żłobek „Kącik Malucha”
Ozimek	1 + filia	7, w tym 2 integracyjne/5	8	1 Zespół Szkół	1. Niepubliczne Przedszkole oraz Żłobek - Dziecięcy Dworek.
Turawa	1 w budowie	5/0	5	0	1. Niepubliczne Przedszkole Kubusiowa Akademia
Zawadzkie	1	4, w tym oddział integracyjny/0	3	1. Zespół Szkół	1 Przedszkole Niepubliczne Akademia Przedszkolaka w Żędowicach

Zębowice	0	1/0	1	0	1. Niepubliczny Żłobek „Kolorowe nutki”

Tabela nr.10. Jednostki oświatowe, Źródło: Opracowania własne na podstawie danych z gmin za rok 2022.

Na opisywanym obszarze, poza LGD „Kraina Dinozaurów” nie funkcjonują instytucje, które oferowałyby profesjonalne wsparcie szkoleniowo – doradcze dla lokalnych NGO, grup nieformalnych, osób fizycznych aktywnych społecznie. Władze gmin reagują na indywidualne potrzeby poszczególnych NGO lub grup inicjatywnych. Wsparciem dla lokalnych organizacji jest działające od 2018 r. w strukturach LGD **Centrum Aktywności Lokalnej.** Wspiera ono rozwój organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych w procesie ich tworzenia, a także planowania i realizacji działań. W formie wolontariackiej pracownicy Biura LGD świadczą usługi doradcze i konsultacyjne, wspierają promocję NGO za pośrednictwem Internetu, inicjują spotkania sieciujące lokalne NGO: partnerstwa w realizacji projektów społecznych, kulturalnych i edukacyjnych, współtworzą wirtualne biuro dla grup nieformalnych i NGO. Ważnym punktem w ofercie NGO są bezpłatne szkolenia, konsultacje i korzystanie z miejsca spotkań i urządzeń biurowych.

Gospodarka odpadami

Zgodnie z ustawodawstwem krajowym, regulującym zasady utrzymania porządku i czystości w gminach wszystkie samorządy na terenie LGD „Kraina Dinozaurów” prowadzą zorganizowaną gospodarkę odpadami. Na terenie wszystkich gmin prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów. Na terenie LGD we wszystkich gminach utworzono PSZOK/ składowiska odpadów komunalnych.

Gmina	PSZOK	Umowa z	Wysypisko śmieci
Chrząstowice	PSZOK ul. Ozimska 2B 46-053 Chrząstowice	REMONDIS Opole Sp. z o.o. Opole ul. Al. Przyjaźni 9	Opole ul. Podmiejska 69
Dobrodzień	PSZOK ul. Piastowska 25 45-380 Dobrodzień	Związek Międzygminny Czysty Region, ul. Szkolna 15, Kędzierzyn-Koźle	Kędzierzyn- Koźle ul. Naftowa 7
Kolonowskie	PSZOK ul. Zakładowa 1a 47-110 Kolonowskie	Związek Międzygminny Czysty Region, ul. Szkolna 15, Kędzierzyn-Koźle	1- Kędzierzyn- Koźle
Ozimek	PSZOK ul. Powstańców Śląskich 54 46-040 Antoniów	REMONDIS Opole Sp. z o.o. Opole ul. Al. Przyjaźni 9	Opole
Turawa	PSZOK ul. Wodna 18 46-045 Kotórz Mały	REMONDIS Opole Sp. z o.o. Opole ul. Al. Przyjaźni 9	Bierdzany
Zawadzkie	Nie oddany do użytku	ZGK Zaw-Kom Sp. z o.o. Świerklańska 2 47-120 Zawadzkie	Kielcza
Zębowice	Mobilny PSZOK	REMONDIS Opole Sp. z o.o. Opole ul. Al. Przyjaźni 9	Zębowice-Malinów w fazie poeksploatacyjnej

Tabela nr.11 Gospodarka odpadowa gmin, Źródło: Opracowania własne na podstawie danych z gmin za rok 2022.

Dziedzictwo kulturowe

Obszar Krainy Dinozaurów jest obszarem zróżnicowanym kulturowo. Różnorodność ta jest efektem skomplikowanej historii regionu, w szczególności zmian w przynależności państwowej, konsekwencji działań wojennych oraz kulturowych wpływów polskich, niemieckich, czeskich, a także kresowych. Potencjał kulturowy obszaru jest obecnie utrwaloną mieszanką różnorodnego dziedzictwa kulturowego, różnych obyczajów, zwyczajów i odmiennych tradycji. Dziedzictwo identyfikowane jest poprzez **tradycje i obyczaje** ludności zamieszkującej obszar LGD „Kraina Dinozaurów”. Bardzo ważną częścią kultury regionu jest używanie na co dzień przez mieszkańców gwary śląskiej (odbywają się konkursy gwary śląskiej, przeglądy zespołów ludowych). Ciekawostką może być jednak pewne jej zróżnicowanie, np. brak mazurzenia w niektórych regionach oraz używanie specyficznego słownictwa.

Poza bogatym katalogiem wydarzeń związanych z kultywowaniem dawnych zwyczajów, charakterystyczne dla obszaru LGD są tradycje rękodzielnicze. Do najbardziej rozpoznawalnych produktów należą malowana ręcznie porcelana oraz kroszonki wykonywane techniką rytowniczą. Ze względu na brak wyodrębnionej sieci rękodzielników, dotarcie do poszczególnych twórców sztuki ludowej jest znacznie utrudnione. LGD „Kraina Dinozaurów” poprzez realizacje dwóch projektów współpracy oraz działania własne przyczyniło się do rozwijania, krzewienia oraz promocji elementów wchodzących w skład szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego. Zauważa się dominację grup związanych z kultywowaniem tradycji ludowej w obszarze muzyki i kulinariów. Aktywizacja tych grup nastąpiła w roku 2014-2022, gdyż mogły one pozyskać dotacje na realizację inicjatyw społecznych, kulturalnych, integracyjnych, edukacyjnych czy nawet inwestycyjnych w ramach prowadzonego na obszarze LGD **Programu Działaj Lokalnie**, którego **Ośrodkiem jest LGD Kraina Dinozaurów.**
W dalszym ciągu należy jednak pozyskiwać środki służące zarówno do realizacji przedsięwzięć edukacyjnych, podnoszących świadomość społeczeństwa w zakresie istnienia i wykorzystywania lokalnych zasobów, jak również tworzyć szansę nawiązania współpracy z ośrodkami poza regionalnymi (zarówno na poziomie krajowym jak i międzynarodowym).

Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne podkreślające specyfikę danego obszaru.
Produktem tradycyjnym jest produkt, którego jakość lub wyjątkowe cechy i właściwości wynikają ze stosowania tradycyjnych metod produkcji, wykorzystywanych od co najmniej 25 lat. Jest to produkt wyprodukowany z użyciem tradycyjnych surowców lub charakteryzujący się tradycyjnym składem czy sposobem produkcji lub przetwórstwa, zgodnym z metodą tradycyjną. Zadaniem Listy Produktów Tradycyjnych jest zachowanie od zapomnienia produktów i przepisów naszej regionalnej kuchni.
Pełną listę produktów z województwa opolskiego, które zostały wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych, prowadzoną przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, można zobaczyć pod adresem
https://dziedzictwokulinarne.opolskie.pl/kategoria/nasze-produkty-tradycyjne/
Potrawy charakterystyczne dla tego regionu to przede wszystkim typowe dania kuchni śląskiej: zupa z nudlami lub einlaufem czyli rosół z makaronem lub lanym ciastem, rolada z modrą kapustą i kluskami śląskimi czy kołocz śląski, czyli ciasto drożdżowe z posypką i nadzieniem – z serem, makiem, jabłkiem lub suche.
Oprócz bogatych tradycji kuchni śląskiej na obszarze LGD istnieją również tradycje kulinarne kuchni kresowej, które także są warte wypromowania.
Z terenu województwa opolskiego dwa produkty posiadają Chronione Oznaczenie Geograficzne - kołocz śląski oraz krupnioki śląskie.
Dla określenia produktu lokalnego przyjęto następujące określenie - wyrób lub usługa, z którą utożsamiają się mieszkańcy regionu, produkowana w sposób niemasowy i przyjazny dla środowiska, z surowców lokalnie dostępnych. Wszystko to, co współtworzy unikalną ofertę danego regionu, kształtuje patriotyzm lokalny i przyczynia się do rozwoju małych ojczyzn można określić mianem produktu lokalnego. Produktem lokalnym może być rękodzieło, produkty spożywcze, usługi związane z prezentacją regionu i produktów z nim związanych (np. warsztaty twórcze, usługi przewodnickie, warsztaty edukacji przyrodniczej i kulturowej), wytwory będące przejawem artystycznych pasji twórców, zakorzenione w tradycji regionów (np. zespoły ludowe). Produkt lokalny jest czymś, co mieszkańcy danego terenu uważają za tradycyjne i pospolite, a osoby z zewnątrz za specyficzne i niepowtarzalne.
W roku 2018 przy siedzibie LGD powstało **Centrum Produktu Lokalnego,** które promuje produkty lokalne, a przez to wpływa na poprawę jakości życia na obszarach wiejskich przez zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi. Centrum Produktu Lokalnego wpływa na rozwój tożsamości społeczności wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego i specyfiki obszarów wiejskich oraz na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich.
Centrum Produktu Lokalnego obejmuje:

- **Sklepik stacjonarny z produktami lokalnymi**
- **Sklepik internetowy ,,Dobre bo lokalne'' https://dobrebolokalne.krainadinozaurow.pl/**
- **Certyfikację produktu lokalnego z obszaru LGD KD „Swoje chwalimy'' i „Dobre bo Lokalne''**

Certyfikat znaku jakości „Swoje chwalimy!” w kategoriach:
1. Turystyka: produkt turystyczny i usługa turystyczna
2. Kulinaria: produkt kulinarny i usługa kulinarna
3. Rękodzieło: produkt rękodzielniczy i usługa rękodzielnicza

4.Działalność artystyczna: produkt artystyczny i usługa artystyczna
5. Kultura: produkt kulturalny i usługa kulturalna
6. Wydarzenia

Zasoby przyrodnicze

1. **Wykopaliska paleontologiczne i archeologiczne**

a) Odkrycie szczątków gadów i płazów sprzed 230 milionów lat – w tym przodka dinozaurów - Silesaurus opolensis – na pograniczu wsi Krasiejów (gmina Ozimek)
b) Odkrycie szczątków dinozura w Kocurach – gmina Dobrodzień
c) Wykopaliska archeologiczne w Kielczy – gmina Zawadzkie

2. **Lesistość i obszary chronione -** wskaźnik lesistości na terenie LGD „Kraina Dinozaurów” jest na wysokim poziomie i stanowi 56,1% (woj. opolskie – 26,6%).

Na terenie LGD istnieje jeden rezerwat przyrody. Rozporządzeniem Wojewody Opolskiego z dnia 4 października 2005 r. utworzono w okolicach Dębskiej Kuźni rezerwat przyrody „Srebrne Źródła”. Rezerwat, określany jako leśny, zajmuje powierzchnię 18,38 ha. Obszar ten ma duże walory przyrodnicze związane zarówno z biotopem jak i biocenozami.

Na obszarze LGD objęte ochroną są trzy obszary w ramach Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000:

- Dolina Małej Panwi – o pow. 1106,3 ha. Obszar obejmuje jedną z najbardziej naturalnych rzek nizinnych w granicach województwa opolskiego. W dnie doliny spotyka się niewielkie torfowiska, na skarpach i piaszczyskach występują murawy i wrzosowiska. Obszar cechuje unikalne zróżnicowanie siedliskowe. Występują tu 32 zespoły roślinne, zagrożone w skali regionalnej. Bardzo cenne są torfowiska.
- Łąki w okolicach Chrząstowic – o pow. 795 ha. Obszar obejmuje duży kompleks łąkowy, ok. 220 ha. Łąki rozciągają się po obu stronach drogi krajowej nr 46 Opole-Częstochowa. Obszar ważny dla ochrony motyli, związanych z siedliskiem łąk trzęślicowych i wilgotnych;
- Zbiornik Turawa (dawniej Jezioro Turawskie) – pow.2124,9 ha. Obszar obejmuje zbiornik retencyjny o powierzchni 22 km² i pojemności ok. 90 mln m³, na rzece Mała Panew (wody zajmują 80% obszaru), w większości otoczony przez lasy (6% powierzchni). Zbiornik powstał w 1936 roku, wysokość zapory wynosi 13 m, głębokość dochodzi do 13 m. Występują tu znaczne wahania poziomu wody. Przy niskim stanie wody we wschodniej części zbiornika odsłaniają się wielkie połacie piaszczystego i mulistego dna. Występują tu conajmniej 24 gatunki ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej. Teren jest ważny dla migrujących ptaków wodno-błotnych.

Szansą na podtrzymanie rozwoju i ochronę tych obszarów są przepisy unijne w zakresie ochrony środowiska (niezbędne jest zaostrzenie wymagań i rygorystyczne regulacje w pewnych aspektach). Będzie to skutkowało zmniejszeniem zagrożenia spowodowanego niekontrolowanym rozwojem turystyki, która mogłaby zakłócić rozwój fauny i flory na obszarach o wysokich walorach przyrodniczych i krajoznawczych.

Na obszarze LGD wyodrębniono również rezerwaty przyrody, obszary użytków ekologicznych i pomników przyrody ożywionej, chronione formą prawną, które zajmują łączną powierzchnię 100 ha.

3. **Cieki wodne:** Rzeka Mała Panew ze swoimi dopływami Chrząstawa, Libawa.
4. **Zbiorniki wodne:** na terenie gminy Turawa: Jezioro Turawskie, Jezioro Średnie, Małe oraz Jezioro Srebrne. Stawy Pluderskie, Łowisko specjalne PZW „Poliwoda” w Biestrzynniku, jeziorka powstałe po wyrobiskach piasku w Myślinie, Wyrobisko w Grodźcu - grodziecki Balaton.

Teren LGD „Kraina Dinozaurów” jest korzystnie położony w strukturze zalegania Głównych Zbiorników Wód Podziemnych Polski (GZWP), dlatego też wody podziemne powinny być priorytetem w prowadzeniu działań na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego.

Dużym problemem jest zanieczyszczenie wód zlewni Małej Panwi ściekami przemysłowymi oraz wód Jezior Turawskich, w których każdego roku dochodzi do zakwitów sinic i okrzemek. Stan ekologiczny wód powierzchniowych wymaga interwencji i poprawy. Mała Panew nie jest również dostatecznie zabezpieczona przed wystąpieniem powodzi, problemem są także duże wahania poziomu wody, brak jest oznakowania szlaku kajakowego dla służb ratowniczych.

Niestety część mieszkańców nastawiona jest negatywnie do obejmowania ochroną części obszarów i wdrażaniem programu Natura 2000. Spowodowane jest to zapewne ograniczeniami jakie wynikają z takiej ochrony, presją urbanizacyjną oraz niską świadomością ekologiczną mieszkańców. W szczególności chodzi tutaj o obawy związane

z kosztami sprostania standardom ochrony środowiska. Szansą na zmianę podejścia mieszkańców do tej kwestii jest skuteczne pozyskiwanie środków z funduszy europejskich na inwestycje proekologiczne. Pokazanie, że wyżej wymienione zasoby nie są barierą, lecz stwarzają możliwości rozwoju, dają w szerszej perspektywie nadzieję na zmianę mentalności społecznej dot. środowiska naturalnego.

Zasoby kulturowe

Na terenie obszaru LGD znajdują się liczne zabytki architektury sakralnej i świeckiej (zabytkowe kościoły, przydrożne kapliczki i figurki, dwory, pałace), w tym m.in.:

- Zamek Myśliwski „Malepartus” w Zawadzkiem (Kąty)
- Zabytkowa Chata w Kielczy
- Młyn wodny u Thiela w Żędowicach
- Młyn wodny w Dębskiej Kuźni
- Żelazny most w Ozimku z 1827 r.
- Zabytkowy most z 1610 r. w Dobrodzieniu (z kamienia łupanego)
- Drewniany Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego w Radawiu
- Drewniany Kościół św. Jadwigi Śląskiej w Bierdzanach
- Drewniany Kościół św. Piotra i Pawła w Zakrzowie Turawskim
- Drewniany Kościół św. Walentego w Dobrodzieniu

Obiekty zabytkowe wymagają stałej opieki, w tym prac konserwatorskich i renowacyjnych, cześć z nich stanowi potencjał do rozwoju turystyki.

W odpowiedzi na zdefiniowane potrzeby w zakresie utworzenia oferty, skierowanej do wszystkich mieszkańców LGD, w szczególności seniorów, a także w zakresie konieczności wsparcia zabytków i obiektów kulturalnych w niniejszej Strategii zostały zdefiniowane cele związane z aktywizacją mieszkańców oraz poprawą jakości infrastruktury oraz doposażenia świetlic wiejskich, miejsc niezbędnych dla rozwoju oferty spędzania czasu wolnego.

Turystyka i agroturystyka

Turystyka i agroturystyka stanowią ważny obszar działalności gospodarczej i społecznej w gminach należących do Krainy Dinozaurów.

Jednym ze wskaźników oceniających rozwój turystyki są dane ujęte w Centralnym Wykazie Obiektów Hotelarskich prowadzonym przez Ministerstwo Sportu i Turystyki. Zgodnie z nim liczba obiektów hotelarskich w poszczególnych gminach LGD KD jest bardzo niska: wg stanu na wrzesień 2022 r. we wszystkich gminach było ich łącznie 5, z tego 2 w gminie Turawa (hotel*** i hotel**), 1 w gminie Dobrodzień (hotel**), 1 w gminie Ozimek (hotel***) i 1 w gminie Chrząstowice (hotel***). Ponadto funkcjonują jeszcze ośrodki/pensjonaty nieujęte w powyższym wykazie.

W ewidencjach gminnych widnieją informacje o liczbie innych obiektów, w których świadczone są usługi hotelarskie – najczęściej w tym rejestrze znajduje się informacja o rolnikach świadczących noclegi w ramach działalności agroturystycznej. W Krainie Dinozaurów zarejestrowanych jest 30 takich obiektów (według stanu na 2023 r.), kolejno: 3 w gminach Chrząstowice i Dobrodzień, 4 w gminie Kolonowskie, po 5 w gminach Turawa i Zębowice oraz 15 w gminie Ozimek.

Problemy społeczne

W 2020 r. liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej wynosiła 1589,3 tys. osób i była o 186,4 tys. mniejsza niż w 2019 r. Zasięg korzystania z pomocy społecznej, czyli udział beneficjentów w ogólnej liczbie ludności zmniejszył się o 0,5 p. proc. i wynosił 4,1%. W świetle danych z GUS za 2020 oraz raportów o stanie poszczególnych gmin wchodzących w skład LGD wynika, że część populacji mieszkańców korzysta z różnych form wsparcia i pomocy społecznej. Odsetek korzystających z pomocy społecznej jest porównywalny do sytuacji dla Województwa Opolskiego. Na przestrzeni lat widać zmianę w przyczynach korzystania z pomocy społecznej – rzadziej jest to bezrobocie i ubóstwo oraz bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych, częściej choroba i niepełnosprawność, a także potrzeba ochrony macierzyństwa. Z badania kondycji rodzin na Opolszczyźnie (2019) wynika, iż rodziny w najtrudniejszej sytuacji finansowej to przede wszystkim rodziny dotknięte problemem

niepełnosprawności i/lub niezdolności do pracy zarobkowej z uwagi na stan zdrowia osób dorosłych prowadzących gospodarstwo domowe. Trudności finansowe przeżywają także jednoosobowe gospodarstwa domowe, zwłaszcza samotne osoby starsze.

Wskaźnik – Środowiskowa Pomoc Społeczna na obszarze LGD - dane GUS na 31.12.2020

Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności						
Nazwa gminy/rok	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**
OPOLSKIE	561	525	474	428	398	362
Dobrodzień	517	506	483	415	282	245
Zębowice	732	686	615	602	476	421
Chrząstowice	330	298	312	213	190	159
Ozimek	347	307	268	239	216	225
Turawa	418	346	308	277	239	189
Kolonowskie	560	482	577	519	470	358
Zawadzkie	402	419	439	361	298	325

Tabela nr. 12. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.

Wartość wskaźnika Środowiskowa pomoc społeczna na obszarze LGD zgodnie z wzorem wskazanym w kryteriach wyboru strategii wynosi 2,58.

Jedną z konsekwencji postępującego procesu starzenia się społeczeństwa jest wzrost liczby mieszkańców w starszym wieku, wymagających opieki lub wsparcia w funkcjonowaniu w codziennym życiu. Osoby starsze często mieszkają samotnie, jakość życia wielu z nich pozostaje niezadowalająca ze względu na obciążenie chorobami przewlekłymi i wielochorobowością oraz niesprawnością funkcjonalną, szczególnie częstą na obszarach wiejskich. Dominującym problemem społecznym na obszarze LGD są osoby cierpiące z uwagi na długotrwałą chorobę, niepełnosprawność. Kolejne problemy to ubóstwo, niewydolność opiekuńczo - wychowawcza rodziny, która wpływa na niepoprawne relacje, ograniczoną motywację i zaangażowanie w rozwiązywanie własnych problemów oraz niskie kompetencje w zakresie umiejętności wychowawczych i rodzicielskich, przemoc i uzależnienia w rodzinie. W zakresie osób z niepełnosprawnościami z danych gmin wynika, że na niską wartość wskaźnika jakości życia tych osób najbardziej negatywny wpływ ma niska aktywność edukacyjna i zawodowa oraz bariery w dostępie do usług publicznych począwszy od architektoniczno-przestrzennych, poprzez społeczne (w tym mentalne) po ekonomiczne. Na obszarze LGD KD funkcjonują trzy Warsztaty Terapii Zajęciowej: w Dobrodzieniu, Zawadzkiem i Radawiu oraz świetlica integracyjna w Ozimku. Uzupełnieniem tego wsparcia są Zakłady Aktywności Zawodowej, Domy Pomocy Społecznej i Środowiskowe Domy Samopomocy. Równolegle realizowane są projekty najczęściej przy wsparciu środków EFS – wspierające seniorów, osoby z niepełnosprawnościami oraz dzieci i młodzież – Domy Dziennego Pobytu itp.
W kwestii polityki senioralnej (tj. osób powyżej 60 roku życia) do najważniejszych problemów należą: brak lub niewystarczający transport lokalny, słaby dostęp do lekarzy specjalistów i do usług rehabilitacyjnych, problem wykluczenia cyfrowego oraz brak pieniędzy na zaspokojenie podstawowych potrzeb (np. lekarstw, żywności), ograniczone możliwości uczestnictwa w różnych formach aktywizacji. W nieco mniejszym stopniu seniorzy skarżą się również na słaby przepływ informacji nt. ważnych dla nich spraw i na samotność, która potęguje obawy o własne zdrowie w razie wypadku.
Kolejnym problemem społecznym jest problem zdrowotny, związany z brakiem aktywności ruchowej, który ma charakter globalny i wymaga kompleksowego podejścia zorientowanego w kierunku profilaktyki zdrowia. Z badań (dane dla Polski) wynika, że jedynie niespełna połowa badanych uczestniczyła w zajęciach sportowych lub rekreacji ruchowej, natomiast 56% nigdy nie ćwiczyło ani nie uprawiało sportu. W związku z powyższym konieczne jest zapewnienie dostępu do obiektów umożliwiających uprawianie rekreacyjnej i amatorskiej formy sportu w tym przyszkolnych, wielofunkcyjnych boisk sportowych, urządzeń rekreacyjnych, siłowni na świeżym powietrzu, skate parków, itp. oraz zapewnienie zajęć aktywizacyjnych w tym obszarze.
W dalszym ciągu istnieje potrzeba tworzenia i modernizacji ścieżek i szlaków tematycznych. Oprócz zapewnienia infrastruktury w tym zakresie konieczna są intensywne działania promujące postawy prozdrowotne wśród mieszkańców i bezpośrednio ich aktywizujące. W poszczególnych gminach infrastruktura w tym zakresie była

rozbudowywana w ostatnich latach i większość miejscowości posiada co najmniej podstawowe obiekty – konieczne są miejscowe modernizacje, uzupełnienia w wyposażeniu oraz zapewnienie ofert spędzania wolnego czasu. Infrastruktura na obszarze LGD podlega nieustannej modernizacji, jednak jej stan jest jeszcze niewystarczająco rozwinięty, aby kompleksowo rozwijały się procesy społeczne, gospodarcze, środowiskowe, przestrzenno-infrastrukturalne.

Obszar LGD „Kraina Dinozaurów” posiada bardzo duży potencjał turystyczny.

Znajdują się tutaj ciekawe zabytki kultury oraz doskonałe miejsca na bazę wypadową do uprawiania różnych form turystyki wypoczynkowej i kwalifikowanej – turystyki pieszej, rowerowej i kajakowej.

We wszystkich gminach należących do LGD KD występują liczne przykłady szeroko rozumianego dziedzictwa przemysłowego (pozostałości po hutach, osiedlach hutniczych, dymarek itp.) co stanowi potencjał rozwoju turystyki przemysłowej, o której szeroko można dowiedzieć się w Muzeum Hutnictwa w Ozimku Najważniejsza jest jednak duża powierzchnia lasów, które sprawiają, że jest to region o czystym, nieskażonym powietrzu. Dobra współpraca z nadleśnictwami oraz wiele tras rowerowych, konnych i pieszych z rozwiniętymi miejscami postojowymi daje turystom i mieszkańcom wiele powodów do dobrego spędzenia czasu na łonie natury. Wzdłuż rzek i na leśnych traktach panują doskonałe warunki do spacerów, joggingu, obserwacji przyrody czy organizacji plenerów artystycznych. Stwarza to szansę na wzrost zainteresowania turystyką weekendową na całości obszaru, a także może być odpowiedzią na rosnącą role trendów „slow food” i „slow life”. Ponadto dogodne warunki przyrodnicze dają możliwość rozwoju agroturystyki i ekologicznego rolnictwa.

Zasadniczy potencjał stanowi **rzeka Mała Panew wraz z dopływami.** Płynąca prawie w całości w swym naturalnym korycie i tworząca liczne zakola i starorzecza, daje możliwość organizacji spływów kajakowych (produkt charakterystyczny dla obszaru LGD). Bardzo malownicza trasa, w całym biegu rzeki podzielona na etapy o różnym stopniu trudności i różnej długości, to niewątpliwa atrakcja zarówno dla kajakarzy początkujących, jak i zaawansowanych. Na terenie LGD „Kraina Dinozaurów” funkcjonują firmy organizujące i obsługujące **spływy kajakowe po Małej Panwi.** Ponadto LGD oznakowało **szlaki kajakowe (mobilna aplikacja**) jak również przygotowała **Quest kajakowy „Meandrami rzeki Małej Panwi’’.**

Ogromne możliwości rozwojowe w dziedzinie turystyki **daje odkrycie szczątków gadów i płazów** sprzed 230 milionów lat – w tym przodka dinozaurów **- Silesaurus opolensis.**

To największe tego rodzaju odkrycie w Europie przyciągnęło dużą uwagę naukowców i mediów oraz stworzyło podstawy do rozwoju przemysłu turystycznego i budowy **Pawilonu Paleontologicznego w Krasiejowie** oraz **Parku Nauki i Rozrywki Krasiejów (JuraPark).** Jest to obiekt, który nieustanie się rozwija i stanowi atrakcję dla turystów nie tylko z całego kraju, ale i z zagranicy. Stwarza to szansę dla mieszkańców terenu LGD w zakresie rozwoju segmentu usług okołoturystycznych, pozwala na zbudowanie oferty turystyczno- rekreacyjnej opartej o pozostałe zasoby obszaru, tak aby zatrzymać turystę na dłuższy pobyt. Na terenie LGD „Kraina Dinozaurów” **miejsca noclegowe** skoncentrowane są w hotelach, pensjonatach, na polach campingowych i namiotowych. Duża część miejsc noclegowych znajduje się w pensjonatach i ośrodkach wczasowych zlokalizowanych wokół Jezior Turawskich. W chwili obecnej na obszarze LGD „Kraina Dinozaurów” zlokalizowane jest kilkanaście gospodarstw oferujących usługi agroturystyczne, co wpływa również na potencjał turystyczny regionu.

Istotnym walorem turystycznym obszaru LGD „Kraina Dinozaurów” są **szlaki rowerowe.** Oprócz tras dalekobieżnych, gminy z obszaru LGD „Kraina Dinozaurów” przygotowały 10 tras o charakterze lokalnym, które ukazują miejscowe walory przyrodniczo-krajoznawcze. Wobec rozwiniętej sieci istniejących szlaków rowerowych istotnym brakiem infrastrukturalnym jest brak wypożyczalni rowerów lub sieci takich punktów.

Dużym walorem turystycznym LGD są znajdujące się na terenie gminy Turawa sztuczne zbiorniki retencyjne nazywane **Jeziorami Turawskimi**. Wokół nich powstała rozbudowana infrastruktura turystyczna obejmująca obiekty noclegowe, sportowe i rekreacyjne. W wodach jezior występują liczne gatunki ryb przyciągające wędkarzy, są one również atrakcją dla osób uprawiających sporty wodne. Prowadzone w ostatnich latach działania polegające na skanalizowaniu okolicznych miejscowości mają wpłynąć na poprawę jakości wody w jeziorach i na wzrost ruchu turystycznego.

Bogatą **ofertę turystyczno-edukacyjną** świadczą nadleśnictwa z obszaru LGD. Na ich terenie funkcjonuje wiele obiektów edukacyjnych, wytyczone są szlaki i ścieżki edukacyjne. Nadleśnictwa w swojej ofercie edukacyjnej posiadają zajęcia z edukacji leśnej dla różnych grup wiekowych dzieci, młodzieży a także dorosłych.

Ofertę turystyczno- edukacyjną świadczą również stowarzyszenia i osoby fizyczne. W ramach realizacji projektów grantowych LGD KD utworzyła 18 obiektów edukacyjnych. Obecnie na ternie LGD KD znajdują się: 3 zagrody edukacyjne oraz 15 obiektów edukacyjnych, w tym 11 powstałych ze środków LGD.
Analizując ofertę turystyczną regionu można zauważyć, że w dużym stopniu został poprawiony system informacji turystycznej dla całego obszaru LGD „Kraina Dinozaurów”. Funkcjonujące strony internetowe http://www.turystykaopolska.pl oraz www.krainadinozaurow.pl zapewniają bieżące informacje na temat atrakcji regionu, oferty rekreacyjnej, czy zabytków i muzeów na terenie LGD. LGD zadbało również o ofertę profesjonalnych przewodników turystycznych, świadczących swoje usługi na terenie LGD. Charakterystyczna dla obszaru LGD „Kraina Dinozaurów” jest praca nad spójnością działań promocyjnych i marketingowych podmiotów, gmin, przedsiębiorców i organizacji. LGD KD stworzyło system wspólnej wizualizacji projektów realizujących w ramach LSR oraz wspólnie z innymi LGD woj. opolskiego identyfikację produktów lokalnych, jednolity znak marki produktu lokalnego „Dobre Bo Lokalne” Od 2018 roku przy siedzibie LGD prowadzi certyfikowaną Informację Turystyczną.
Pomimo sukcesywnej poprawy w ostatnich latach, infrastruktura służąca do obsługi ruchu turystycznego jest niewystarczająca. Jakość i standard świadczonych usług wymagają doposażenia i modernizacji – przede wszystkim infrastruktura towarzysząca taka jak dostęp do parkingów przy atrakcjach turystycznych, punktów przystankowych na trasach oraz ogólnodostępnych toalet publicznych, których liczba jest niewystarczająca. Ponadto na obszarze LGD w niewystarczającym stopniu rozwinięta jest infrastruktura umożliwiająca zorganizowanie czasu wolnego i zapobiegająca wykluczeniu społecznemu osób starszych i niepełnosprawnych. Należy również zwrócić uwagę na fakt, iż z przeprowadzonych wśród mieszkańców przez LGD badań wynika, że mieszkańcy obszaru LGD „Kraina Dinozaurów” nie mają wystarczającej świadomości bogactwa zasobów przyrodniczych, kulturowych i historycznych (wiele osób nie potrafi wskazać istotnych dla obszaru zasobów, miejsc atrakcyjnych turystycznie lub pozwalających na spędzenie wolnego czasu miejsc rekreacji, obiektów sportowych). Było to szczególnie zauważalne w czasie realizacji przez LGD konkursu „Moja wieś, moje miejsce”, który uzmysławiał odbiorcom jak niewielką wiedzą na temat obszaru LGD i jego zasobów dysponują. Co za tym idzie, niewystarczająca jest także świadomość na temat ochrony tych zasobów oraz możliwości wykorzystania ich potencjału do przygotowania oferty w zakresie turystyki, rekreacji oraz zorganizowania czasu wolnego.

Zasady zrównoważenia środowiskowego, które poprawiają jakość powietrza i wody, promują zrównoważone rolnictwo lub chronią systemy środowiskowe i różnorodność biologiczną.
Gminy z obszaru LGD uczestniczą w działaniach na rzecz łagodzenia zmian klimatu. Istotne znaczenie ma aktywna realizacja założeń programu ochrony powietrza dla Województwa Opolskiego, jak również lokalnych programów ochrony powietrza. Zgodnie z danymi z realizacji programu ochrony powietrza dla Województwa Opolskiego wynika, że na obszarze objętym LGD w latach 2017-2021 zlikwidowano łącznie 1365 szt. (źródło inf. z danych gmin) palenisk na paliwa stałe.
W dotychczasowych działaniach LGD oraz w przeprowadzonej ewaluacji zewnętrznej rekomenduje się, że w najbliższej przyszłości konieczne jest zwrócenie większej uwagi na konsekwencje zmian klimatycznych. Rekomendowanymi rozwiązaniami jest nacisk na wsparcie działań proekologicznych, akcje edukacyjne wśród osób fizycznych czy rozwój prośrodowiskowej przedsiębiorczości. Działania te powinny służyć stworzeniu warunków, które pozwolą na wypromowanie obszaru jako czystego, zdrowego i idealnego do zamieszkania.
Diagnoza oraz konsultacje społeczne wyraźnie wskazały, że istnieje potrzeba powstania lokalnych, zaufanych firm działających w tym obszarze, które będą realizować działania na tym szybko rosnącym rynku usług, dostaw i innowacji. Pozwoli to na dostarczenie usług dobrej jakości, na które rośnie zapotrzebowanie w skali całego kraju, a jednocześnie przyczyni się do lokalnego rozwoju gospodarczego. Samorządy oraz mieszkańcy w ciągu ostatniej dekady poczynili szereg inwestycji w zakresie ograniczenia emisji oraz energooszczędności. W szczególności były to głębokie termomodernizacje budynków publicznych i prywatnych, nowe niskoemisyjne systemy ogrzewania, chłodzenia (gaz, pompy ciepła, pelet), montaż instalacji OZE – instalacje solarne do C.W.U instalacje PV, podjęto także szereg działań edukacyjnych budujących świadomość ekologiczną mieszkańców.
Warto wskazać na aktywne uczestnictwo LGD, które w wielu projektach realizujących w ramach LSR zastosowało zasady zrównoważenia środowiskowego, w tym ekologiczne inicjatywy, które poprawiają jakość powietrza, wody i środowiska, promują i chronią systemy środowiskowe i różnorodność biologiczną.

Tym samym z uwagi na zdiagnozowane potrzeby związane z rozwojem zielonej gospodarki oraz związaną z tym szeroko zakrojoną edukacją za jeden z celów przyjęto - ***Rozwój zielonej gospodarki na obszarze objętym LSR*** *z przedsięwzięciami:*

1. *Prowadzenie akcji i projektów edukacyjnych z zakresu ochronny środowiska i ekologii*
2. *Poprawa warunków higieniczno-sanitarnych, wdrażanie rozwiązań proekologicznych*
3. *Rozwój przedsiębiorczości z poszanowaniem środowiska (w tym premie)*

Analiza problemowa oraz priorytetyzacji potrzeb rozwojowych i potencjałów obszaru wdrażania LSR (w formie analizy SWOT przeprowadzonej na terenie gmin członkowskich LGD)

Mocne strony

1. **Różnorodność przyrodniczo-krajobrazowa;**
2. **Doświadczenie** wyniesione z programu Odnowa Wsi;
3. Dobrzy **ludzie**, Pomocni ludzie-Potencjał kapitału ludzkiego;
4. **Dziedzictwo kulturowe (**tradycje, zwyczaje);
5. Oferta turystyczna, baza turystyczna Rozwój infrastruktury turystycznej;
6. Duża dbałość mieszkańców o estetykę i porządek otoczenia;
7. Dobrze rozwinięta **infrastruktura** (kanalizacja, wodociągi, oświetlenie, transport, sieć telekomunikacyjna, gospodarka odpadowa, baza oświatowa).

Słabe Strony

1. Słaba **komunikacja** transportowa w gminach, brak częstych połączeń między wioskami a większymi ośrodkami miejskimi oraz Opolem;
2. **Infrastruktura turystyczna** Niedostateczna liczba parkingów wokół atrakcji turystycznych i obiektów rekreacyjno-sportowych, brak wypożyczalni rowerów i ścieżek rowerowych;
3. Niewystarczająca **świadomość mieszkańców** dotycząca zasobów przyrodniczych, kulturowych, historycznych;
4. Brak **zajęć dla dzieci i młodzieży, seniorów** brak możliwości realizacji zainteresowań, brak oferty sportowo-kulturowej, słaba działalność domu kultury, brak ciekawych zajęć dla poszczególnych grup;
5. Brak integracji międzypokoleniowej, mało imprez integracyjnych;
6. Słaba **świadomość ekologiczna**, Segregacja śmieci, zaniedbane tereny zielone- Zaśmiecanie;
7. **Demografia**, Brak miejsca codziennego pobytu dla mieszańców w wieku poprodukcyjnym, Brak oferty dla osób niepełnosprawnych - Polityka senioralna -Brak domu seniorów.

Szanse

1. Trendy związane **z ochroną środowiska**: rolnictwo ekologiczne, odnawialne źródła energii, Zmiana mentalności społecznej dot. środowiska naturalnego;
2. Dostępne **fundusze europejskie** na inwestycje i różne działania -Dostępność środków pozabudżetowych,
3. **Wykorzystanie bogatych tradycji kulturowych;**
4. **Rozwój przedsiębiorczości,** Trend na rozwój małych rodzinnych gospodarstw rolnych produkujących „zdrową żywność”, Agroturystyka-Bliskość stref ekonomicznych;
5. Doświadczeni **liderzy** w sołectwach i stowarzyszeniach-Nowe organizacje -Napływ nowych ludzi, nowi liderzy, Większe zaangażowanie mieszkańców;
6. Rozwój **bazy turystycznej;**
7. Rozwijające się **społeczeństwo obywatelskie**; -Poprawa komunikacji społecznej pokoleń-Dialog społeczny, -Integracja międzypokoleniowa -Aktywizacja społeczna.

Zagrożenia

1. Trendy związane z odchodzeniem od tradycyjnego charakteru miejscowości na obszarach wiejskich i brak dbałości o tradycje i zwyczaje;
2. **Zmiany klimatyczne** i pogorszenie warunków hydrologicznych, pogorszenie jakości wód podziemnych
3. **Anonimowość mieszkańców**, społeczeństwo zamykające się; Brak integracji społeczeństwa-Wirtualny świat-Stagnacja społeczna;
4. **Starzenie się społeczności** (szczególnie wiejskich) związane z ujemnym wskaźnikiem przyrostu naturalnego oraz wyjazdami za granicę młodych mieszkańców;

5. **Niejasne, zmieniające się i skomplikowane procedury** pozyskania środków pozabudżetowych, zbyt rozbudowana biurokracja
6. **Polityka państwa** niedostosowana do potrzeb i oczekiwań mieszkańców obszarów wiejskich i małych miast; Rosnące koszty-Brak finansów-Inflacja-Niedobór środków na realizację -Inflacja -Sytuacja na świecie-Zmieniająca się sytuacja gospodarcza -Niestabilność rynkowa;

Migracje zarobkowe ludności do krajów Unii Europejskiej, szczególnie osób młodych – przedsiębiorczych i aktywnych

Określenie grup docelowych szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR, w tym grup w niekorzystnej sytuacji, seniorów, ludzi młodych (do 25 roku życia), w szczególności w przypadku, gdy LGD przewiduje dedykowane wsparcie dla tych grup, oraz problemów odnoszących się do tych grup wraz z ich uzasadnieniem

W wyniku badania ankietowego, warsztatów konsultacyjnych z mieszkańcami, warsztatów operacyjnych oraz analizy danych diagnostycznych zidentyfikowano cztery grupy docelowe szczególnie istotne dla realizacji LSR.

<table>
<tr><th colspan="4">Grupy osób w niekorzystnej sytuacji</th></tr>
<tr><td colspan="4">Osoby poszukujące zatrudnienia - osoby pozostające bez pracy, gotowe do podjęcia pracy i aktywnie poszukujące zatrudnienia określone zgodnie z wymogami i warunkami interwencji, określonej w PS WPR – przeprowadzone konsultacje społeczne, badania ankietowe, jak również wypracowane podczas prac zespołu ds. opracowania LSR wnioski, wskazały na wybór tej grupy, jako wymagającej szczególnego wsparcia podczas realizacji LSR na lata 2023-2027, a posiadanie stabilnej sytuacji materialnej stanowić będzie chęć większego zaangażowania się w życie lokalnej społeczności.</td></tr>
<tr><th colspan="4">Grupy docelowe szczególnie istotne dla realizacji LSR</th></tr>
<tr><th>Osoby bezrobotne w szczególności w wieku 50+</th><th>Młode osoby w wieku do 25 roku życia</th><th>Seniorzy</th><th>Lokalni liderzy</th></tr>
<tr><td>Osoby bezrobotne a w szczególności osoby po 50 roku życia, chcące założyć działalność.

Mają one trudności z powrotem na rynek pracy ze względu na zbyt niskie lub nieodpowiednie do wymogów rynku pracy kwalifikacje.
Bezrobocie nie jest jedynie problemem braku pracy, ale także brakiem możliwości prawidłowego funkcjonowania społecznego i udziału w życiu społeczności lokalnej.

Preferencje punktowe w ramach przedsięwzięć związanych z podjęciem działalności gospodarczej w celu 1 i w celu 2.</td><td>Osoby do 25 roku życia

Mikroprzedsiębiorstwa zwłaszcza na terenach wiejskich są generatorem miejsc pracy.
Bariera założenia czy rozwoju na wstępnym etapie działalności gospodarczej sprawia, że młodzi ludzie szukają innych form zarabiania, na terenie LGD często są to wyjazdy do dużych miast lub za granicę.
To przyczynia się do depopulacji.
Wsparcie dla młodych, przedsiębiorczych osób przyczyni się do powstania miejsc pracy, generowania dobrych przykładów dla innych, a pośrednio do dostarczenia usług lokalnej społeczności. Jest to grupa potrafiąca dobrze</td><td>Osoby powyżej 60 roku życia

Szybko postępujące starzenie się społeczeństwa sprawia, że liczba seniorów rośnie (ponad ¼ mieszkańców obszaru LGD). Na terenach wiejskich problem jest spotęgowany większą chorobowością i niepełnosprawnościami
Dobrostan psychofizyczny seniorów wiąże się bezpośrednio z ich aktywnością społeczną.
Zapewnienie zajęć dla seniorów, a tym samym kontaktów społecznych przyczynia się do ich lepszej kondycji, a także stanowi odciążenie dla domowników. W części projektów międzypokoleniowych</td><td>Osoby z sektora społecznego, publicznego i gospodarczego działające na rzecz lokalnych społeczności

Lokalni liderzy animują aktywność społeczną, to dzięki nim możliwe jest włączanie mieszkańców w różne działania i budowanie lokalnych wspólnot. Osoby te funkcjonują w sferze organizacji pozarządowych (KGW, OSP, stowarzyszeń, fundacji), działają w strukturach samorządowych</td></tr>
</table>

	wykorzystać korzystną lokalizację obszaru i jego dobre wyposażenie w sieci szerokopasmowe, sprzyjające rozwojowi nowoczesnych form przedsiębiorczości. Dodatkowo dedykowano tej grupie działania z zakresu aktywizacji międzypokoleniowej, aby zwiększyć poczucie więzi z zamieszkiwanym terenem oraz zaangażowanie w sprawy społeczności lokalnych, jak i zacieśnienie więzi międzypokoleniowych. *Preferencje punktowe w ramach przedsięwzięć związanych z prowadzeniem/rozwijaniem działalności gospodarczej w celu 1 i w celu 2.* *Dedykowane przedsięwzięcie w ramach Celu 3* *+ preferencje punktowe w ramach pozostałych przedsięwzięć.*	istnieje szansa na wykorzystanie potencjału i doświadczeń seniorów. *Dedykowane przedsięwzięcie w ramach Celu 3* *+ preferencje punktowe w ramach pozostałych przedsięwzięć.*	(m.in. sołtysi, radni) i w instytucjach publicznych *Dedykowane przedsięwzięcie w ramach Celu 3*

Osoby w niekorzystnej sytuacji ze względu na rynek pracy – podejmowane działania komunikacyjne w szczególności będą nakierowane na dotarcie do tej grupy, aby usprawnić dostęp do informacji także osobom o utrudnionym dostępie do mediów czy Internetu. Duży nacisk zostanie położony na kontakt za pośrednictwem sołtysów, lokalnych liderów, organizacji pozarządowych, w ramach ogłoszeń parafialnych, plakatów na tablicach gminnych i w sołectwach, plakatów w urzędach gmin, szkołach, urzędach pracy, ośrodkach pomocy społecznej. W przypadku osób do 25 roku życia będą to przede wszystkich Internet i media społecznościowe.

Dla osób chcących podjąć oraz rozwijać działalność gospodarczą (jeden z głównych celów realizacji Strategii jest rozwój lokalnej gospodarki poprzez tworzenie miejsc pracy i rozwój lokalnych przedsiębiorstw), zostaną podjęte działania komunikacyjne kierowane szczególnie do tej grupy. Dedykowane spotkania dla przedsiębiorców, wysyłka informacji za pośrednictwem poczty elektronicznej, ogłoszenia w urzędach pracy, a także informacje kierowane bezpośrednio do członków lokalnej społeczności: sołtysów, lokalnych liderów, organizacji pozarządowych, w ramach ogłoszeń parafialnych, plakaty na tablicach gminnych i w sołectwach, plakaty w urzędach gmin, szkołach.

Ponadto należy utrzymać i rozwijać dotychczasową współpracę z przedstawicielami NGO i JST będącymi partnerami i beneficjantami w różnych działaniach w ramach wdrażania LSR, a z drugiej strony dzięki realizowanym funkcjom są też „nośnikami” informacji, które mogą za ich pośrednictwem dotrzeć do większej liczby osób. Poza działaniami szkoleniowo-konsultacyjnymi skierowanymi do przedstawicieli JST i NGO, należy wykorzystywać prowadzone przez te podmioty strony internetowe, mailingi do członków lub mieszkańców, ich portale społecznościowe, aby dotrzeć

do większej liczby przedstawicieli społeczności lokalnej (np. poprzez przygotowywanie gotowych informacji do zamieszczenia w sieci). Ważnym zadaniem w ramach aktywizacji społeczności lokalnej będzie dotarcie (poprzez zróżnicowanie kanałów przekazu, zaangażowanie różnych instytucji i liderów) do osób, które nie mają doświadczenia w udziale w życiu społeczności lokalnej. Informowanie odbywać się będzie poprzez środki o szerokim zasięgu tak jak media lokalne, media społecznościowe, ogłoszenia w miejscach spotkań społeczności lokalnej, poprzez sołtysów i lokalnych liderów.
Członkowie i organy LGD – jest to grupa mieszkańców najaktywniej zaangażowana w realizację LSR i najczęściej komunikująca się z LGD. Podstawowe działania komunikacyjne kierowane do tej grupy to informacje przesyłane mailem, indywidualne spotkania, rozmowy telefoniczne, spotkania pracowników biura z organami LGD.

Analiza, w jaki sposób LGD może wesprzeć zarówno lokalne, jak i -ponadlokalne inicjatywy, szczególnie uwzględniając na danym obszarze wdrażanie pozostałych instrumentów terytorialnych wdrażanych na danym obszarze

Lokalne grupy działania są odpowiedzią społeczeństwa na problemy, których nie mogą załagodzić istniejące rozwiązania ekonomiczno-prawne. LGD próbuje tworzyć nowe mechanizmy oddziaływania na gospodarkę, środowisko i społeczeństwo za pomocą różnego rodzaju inicjatyw oddolnych. Zadaniem LGD było i jest dążenie do zrównoważonego rozwoju. Z przeprowadzonych badań wynika, że szczególnie oczekiwane są inicjatywy wspierające wzrost gospodarczy i aktywizujące ludność. Podjęte przez LGD KD działania przynoszą pozytywny skutek, są bowiem odpowiedzią społeczeństwa (wspartego decyzjami i kapitałem lokalnych władz oraz przedsiębiorców) na rzeczywiste potrzeby mieszkańców.
Działania zaplanowane do realizacji w ramach LSR, finansowane będą w ramach funduszy:

- Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego,
- Europejski Fundusz Społeczny+,
- Fundusz Spójności,

Finansowanie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju jest przewidziane przede wszystkim w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej, Interwencji 13.1. LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).
LGD w miarę możliwości planuje pozyskiwać dodatkowe środki, wykraczające poza podstawową działalność wpisującą się w PS WPR, a przyczyniające się do lepszej realizacji założonych celów i stanowiącą wartość dodaną do przyjętych przedsięwzięć w ramach LSR. W tym zakresie możliwe jest pozyskanie środków z Programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027.
Przedsięwzięcia 1 - Program Operacyjny Fundusze Europejskie dla Województwa Opolskiego, w priorytecie 2.1.2
Fundusze europejskie dla czystej energii i ochrony środowiska naturalnego w województwie opolskim, w celu szczegółowym: Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego.
Ponadto z
- Programu Działaj Lokalnie finansowanego przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności,
- Funduszu Mikroprojektów Programu Interreg Czechy-Polska 2021-2027 realizowanego przez towarzyszenie Gmin Polskich Euroregionu Pradziad,
- środków Samorządu Województwa Opolskiego.

Założenia tych programów, a szczegółowiej – konkretnych działów dedykowanych na rozwój lokalny kierowany przez społeczność pozwolą w dłuższej perspektywie rozwiązać określone podczas spotkań z mieszkańcami i podmiotami z obszaru LGD problemy i potrzeby.

Uzupełnieniem opisu planu finansowego LSR są formularze: nr 3 Budżet LSR oraz nr 4 Plan wykorzystania budżetu LSR, stanowiące załączniki do LSR.

Rozdział V
Spójność, komplementarność i synergia

Opis zgodności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi

Przyjęte w LSR cele odpowiadają na potrzeby mieszkańców uczestniczących w procesie jej budowania oraz wynikają z opracowanych kierunków zawartych w strategiach rozwoju obszaru gmin, dla których została przygotowana. W treści LSR uwzględniono potrzeby i cele wszystkich gmin stanowiących obszar LGD.

Założenia określone w dokumencie stanowią wyniki diagnozy poszczególnych jednostek terytorialnych oraz mają ścisły związek z potrzebami rozpatrywanymi na poziomie lokalnym. W celu przedstawienia spójności i komplementarności LSR z innymi dokumentami planistycznymi przeprowadzona została analiza porównawcza w odniesieniu do kluczowych strategii i programów opracowanych na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym.

- **Zgodność LSR z celami określonymi w PS WPR**

Na poziomie międzynarodowym LSR „Kraina Dinozaurów” jest zbieżna z dokumentem strategicznym dla Unii Europejskiej, jakim jest Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027, który zakłada wsparcie zrównoważonego rozwoju polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich. WPR będzie wspierać zrównoważone metody gospodarowania, przyjazne klimatowi i środowisku; chroniące wodę, glebę i powietrze oraz bioróżnorodność. Sprzyjać będzie produkcji i wykorzystaniu zrównoważonej energii. Wzmacniana będzie różnorodność gospodarcza, w tym biogospodarką. Poprawa dynamiki rozwojowej zwiększy aktywności zawodową i społeczną mieszkańców terenów wiejskich i osób wykluczonych. W trakcie realizacji planu uwzględniana została horyzontalna zasada równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami oraz równości szans kobiet i mężczyzn. Upowszechniane i wdrażane będą rozwiązania naukowe i innowacyjne, w tym cyfrowe, usuwające bariery rozwojowe wsi i rolnictwa**.**

- **Zgodność celów LSR z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030**

Cel szczegółowy 1 Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym w kierunku interwencji: Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów.

Cel szczegółowy 2 Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych w kierunku interwencji: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego.

- **Zgodność celów LSR z celami strategii rozwoju województwa i programami regionalnymi**

Na szczeblu regionalnym LSR wpisuje się w założenia **Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2030**, gdzie rozwój woj. opolskiego ukierunkowany został na następujące cele strategiczne:

1. Człowiek i relacje – Mieszkańcy gotowi na wyzwania i tworzący otwartą wspólnotę
2. Środowisko i rozwój – Środowisko odporne na zmiany klimatyczne i sprzyjające rozwojowi
3. Silna gospodarka – Gospodarka inteligentna wzmacniająca konkurencyjność regionu, w szczególności przyczyniając się do realizacji takich celów operacyjnych jak trwałe więzi społeczne, przyjazne środowisko i racjonalna gospodarka zasobami, wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe, gospodarka otwarta na współpracę oraz ceniona marka regionu.

Kolejnym dokumentem regionalnym zbieżnym z założeniami LSR jest przyjęty przez Zarząd Województwa Opolskiego – **Program Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027**, który należy traktować jako jedno z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Opolskiego. Oznacza to, że Program ma się przyczyniać do osiągnięcia celów w niej określonych poprzez podejmowanie działań, uznanych za najistotniejsze w latach 2021- 2027 z punktu widzenia rozwoju regionu.

- **Zgodność celów LSR z celami strategii rozwoju gmin i powiatów**

Ważnym elementem konsultacji społecznych, które doprowadziły do określenia celów LSR, była wymiana opinii z przedstawicielami lokalnych samorządów. Jednym z celów tego procesu było zapewnienie zgodności celów nowej strategii ze strategicznymi kierunkami interwencji publicznej na poziomie gmin. W rezultacie dla potrzeb analizy wykorzystano najbardziej aktualne opracowania wykorzystywane przez gminy jako dokumenty strategiczne.

Chrząstowice (2014-2024)

Misja – Gmina Chrząstowice - nakręceni dobrą energią każdego dnia.
Cele strategiczne - dbanie o środowisko naturalne jak o najcenniejsze dobro w gminie; zwiększenie atrakcyjności gminy do prowadzenia działalności gospodarczej i pracy; stymulowanie rozwoju społecznego oraz pielęgnowanie tradycji i kultury lokalnej; Rozwój infrastruktury dla potrzeb społeczności lokalnej; Podniesienie atrakcyjności gminy jako miejsca, do spędzania wolnego czasu.

Dobrodzień (2017-2025)

Misja - Gmina Dobrodzień kultywuje tradycje „miasta stolarzy”, która może zaoferować pracę mieszkańcom i podnieść potencjał ekonomiczny, w dobrze rozwiniętej przestrzeni infrastruktury technicznej i rekreacyjnej.
Cele strategiczne - poprawa standardu życia mieszkańców; modernizacja infrastruktury; rozwój kultury, oświaty, sportu i rekreacji; tworzenie warunków dla rozwoju gospodarczego gminy.

Kolonowskie (2016-2022)

Misja - Rozwój gospodarczy i usług ukierunkowany na podniesienie standardu życia w gminie z zachowaniem stanu środowiska naturalnego i wielokulturowego charakteru społeczności lokalnej.
Cele strategiczne - Rozwój gospodarczy; Ochrona środowiska; Oświata; Infrastruktura i usługi; Bezpieczeństwo publiczne;

Ozimek (2016-2022)

Misja - Gmina Ozimek obszarem zgodnego współistnienia człowieka, środowiska i techniki, zamieszkałym przez ludzi świadomych swoich tradycji – otwartym na przyszłość, w którym warto żyć.
Cele strategiczne - Gmina Ozimek miejsce pierwszego wyboru do zamieszkania; innowacyjna i konkurencyjna gospodarka Gminy Ozimek.

Turawa (2015-2022)

Misja - Gmina Turawa to miejsce, gdzie chwytasz wiatr w żagle. Razem rozwijamy naszą gminę dzięki naturze oraz aktywności mieszkańców.
Cele strategiczne - zadowalająca infrastruktura techniczna w gminie; prężna gospodarka lokalna; atrakcyjna oferta turystyczno-rekreacyjna gminy; wysoka jakość życia mieszkańców gminy.

Zawadzkie (2023-2030)

Misja – Gmina Zawadzkie stymulowanie pożądanej zmiany mając na uwadze dobrostan mieszkańców oraz konieczność zagwarantowania gminie samowystarczalności energetycznej oraz zapewnienia nowych bodźców rozwojowych, mających na celu ożywienie gospodarcze.
Cele strategiczne - kompleksowe działania na rzecz ożywienia gospodarczego Gminy, zrównoważony rozwój środowiska, profesjonalizacja i podnoszenie jakości usług kierowanych do mieszkańców gminy

Zębowice (2016-2022)

Misja - Gmina Zębowice jest przyjazna dla mieszkańców i gości, promuje i wspiera współpracę i aktywność społeczną, szczególną troską otacza najbardziej potrzebujących pomocy.
Cele strategiczne - przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom demograficznym i migracji; zrównoważony rozwój gminy; dbałość o tradycję i walory środowiskowe; stymulowanie i wspieranie rozwoju gospodarczego; wspieranie partycypacji społecznej; wzmacnianie sytuacji finansowej gminy.

Działania LSR będą również komplementarne z działaniami:

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030 (Priorytet 2: Organizacje obywatelskie na rzecz dobra wspólnego) - aktywizacja społeczna mieszkańców, zwłaszcza osób młodych i seniorów.

Program Interreg Polska- Czechy 2021-2027 Cel szczegółowy 4 (vi): wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu (Program Regional. Wsparcia Edukacji Ekologicznej.)

Otwarte konkursy ofert –środki z Samorząd województwa opolskiego

Formułując treść LSR przyjęto jej komplementarność z szerszymi dokumentami strategicznymi na wyższym poziomie, zarówno regionalnym, krajowym, jak i międzynarodowym.

Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż działalności gospodarczej w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć

Przy konstrukcji celów i przedsięwzięć przyjęto zasadę wzajemnego oddziaływania, zarówno na płaszczyźnie realizacji zadania jak i na płaszczyźnie oddziaływania na siebie poszczególnych beneficjentów w każdym przedsięwzięciu. Wzajemne oddziaływanie na siebie sektorów publicznego, społecznego i gospodarczego odbywa się między innymi podczas realizacji przedsięwzięć w ramach realizacji celów 1,2,3.

Sektor publiczny (JST i domy kultury) często współpracuje z lokalnymi organizacjami pozarządowymi. JST realizuje remont świetlicy, natomiast miejscowe NGO uzupełnia go np. o ofertę dot. zajęć świetlicowych.

Do wzmocnienia aktywności gospodarczej opartej na zasobach naturalnych, kulturowych i historycznych często wykorzystuje się potencjał NGO w rozpoznaniu i promocji zasobów na rzecz ich wykorzystania w biznesie. Natomiast rozwinięcie infrastruktury turystycznej np. przez sektor publiczny (np., trasy rowerowych, place zabaw) przyczynia się do podniesienia zainteresowania regionem a w konsekwencji przedsiębiorca będzie miał szansę do wprowadzenia komercyjnej obsługi powstałego ruchu turystycznego (gastronomia, miejsca noclegowe).

Rozwinięcie zrównoważonej działalności może spowodować większe zainteresowanie lokalnymi zasobami, a to w konsekwencji może doprowadzić pośrednio do zaktywizowania społecznego na rzecz ochrony tych zasobów.

Wartość i korzyści z realizacji LSR

Realizacja LSR na podstawie podejścia LEADER umożliwia uzyskanie zdecydowanie więcej korzyści przy danych nakładach zasobów finansowych, rzeczowych i ludzkich. Potwierdzają to zarówno dotychczasowe doświadczenia LGD jaki i analiza potencjalnych możliwości związanych z nowym okresem programowania.

Do najważniejszych korzyści z realizacji LSR w oparciu o podejście LEADER należy kompleksowe wsparcie beneficjenta /mieszkańca. Inne programy, często mają wąski charakter i ograniczają się do konkretnego rodzaju projektów, podejście LEADER opiera się na łączeniu różnorodnych rodzajów działań. Dzięki temu, działania infrastrukturalne są uzupełniane przez działania edukacyjne, szkoleniowe, promocyjne, integracyjne, aktywizujące, itp. Wartością dodana LEADER jest oddolność w podejmowaniu decyzji i współpraca międzysektorowa.

Rozdział VI
Cele i wskaźniki

W oparciu o te ustalenia wyznaczono najważniejsze wyzwania stojące przed LGD i sformułowano cele LSR. Obszar LGD boryka się z problemami horyzontalnymi dotykającymi wiele gmin w woj. opolskim. Problemy te dotyczą depopulacji, starzenia się społeczeństwa, wykluczenia społecznego części mieszkańców i kwestii środowiskowo energetycznych oraz spadku aktywności społecznej. Aby je chociaż częściowo zminimalizować, skoncentrowano się na trzech obszarach, w których interwencja powinna przynieść największe efekty w odniesieniu do nakładów oraz najtrafniej odpowiedzieć na potrzeby społeczne wykorzystując dostępne potencjały.

W każdym z obszarów to mieszkańcy są priorytetem - poprawa warunków ich życia oraz aktywizacja społeczna i gospodarcza.

Cele LSR na lata 2023-2027

Cel. 1. **Poprawa jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, turystycznych i kulturowych obszaru objętego LSR**

Cel. 2. **Rozwój zielonej gospodarki na obszarze objętym LSR**

Cel. 3. **Rozwój zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa obszaru objętego LSR**

Poniższa matryca prezentuje logikę budowy celów LSR – zdiagnozowane w sposób partycypacyjny problemy i potencjał/zasoby obszaru stały się podstawą do sformułowania w procesie konsultacji społecznych wyzwań, które zintegrowano w ramach trzech celów.

PROBLEMY	POTENCJAŁ/ZASOBY	WYZWANIA	CELE
1.Punktowe braki w zakresie infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej. 2.Konieczność modernizacji obiektów kultury, turystyki i zabytków. 3.Niewykorzystany potencjał turystyczny.	1.Istniejąca infrastruktura społeczna (świetlice, domy kultury, remizy OSP, mała architektura). 2.Dostępność komunikacyjna zapewniona dzięki dobrze rozwiniętej sieci dróg. 3.Bogate dziedzictwo historyczne (zabytki, szlaki, miejsca pamięci), zasoby przyrodniczo-krajobrazowe oraz kulturowe, 4.Doświadczenie JST i organizacji pozarządowych w realizacji projektów.	1. Modernizacja i wyposażenie infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej 2. Poprawa dostępności obiektów publicznych dla osób z niepełnosprawnościami 3. Rozwój infrastruktury kultury, zachowanie zabytków, 4. Rozwój (nowe i istniejące firmy) działalności gospodarczej w branży z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, turystycznych i kulturowych	**Poprawa jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, turystycznych i kulturowych obszaru objętego LSR**
1. Brak lokalnych firm działających w sektorze OZE i energooszczędności (projektowanie, wykonawstwo, urządzenia, sterowanie itp.) 2. Zbyt mały udział OZE i zielonej gospodarki u przedsiębiorców i mieszkańców 3. Niska (chociaż rosnąca) świadomość klimatyczna mieszkańców 4. Zbyt energochłonna infrastruktura publiczna – wysokie koszty eksploatacji i emisja zanieczyszczeń	1. Popyt na usługi w zakresie OZE, kryzys energetyczny i dekarbonizacja - wysokie ceny energii działające jako katalizator zmian 2. Rozwijająca się zielona gospodarka 3. Nowe technologie w zakresie energooszczędności i OZE 4. Pozytywne doświadczenia samorządów i mieszkańców z OZE	1.Wsparcie dla przedsiębiorczości wykorzystującej transformację energetyczną i energooszczędne rozwiązania i OZE (zielona gospodarka) 2. Podnoszenie świadomości klimatycznej mieszkańców w zakresie ekologii, energooszczędności, OZE, zrównoważonego rozwoju, innowacji	**Rozwój zielonej gospodarki na obszarze objętym LSR**
1. Depopulacja i starzenie się społeczeństwa 2. Postępujące wykluczenie społeczne części mieszkańców w niekorzystnej sytuacji 3.Niewystarczająca liczba działań aktywizujących i opiekuńczych dla seniorów 3.Niewystarczająca liczba liderów działających lokalnie i aktywizujących innych	1. Rosnący potencjał organizacji pozarządowych w działaniu i pozyskiwaniu środków zewnętrznych 2. Mieszkańcy chętnie uczestniczą w imprezach i zajęciach kulturalnych, rekreacyjnych i sportowych 3. Istniejąca (częściowo niedoinwestowana)	1.Kreowanie nowych i podnoszenie kwalifikacji oraz umiejętności obecnych liderów lokalnych, organizacja zajęć dodatkowych, sportowych, edukacyjnych, kulturalnych 2.Aktywizacja seniorów – organizacja warsztatów, zajęć, wyjazdów	**Rozwój zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa obszaru objętego LSR**

4.Niewystarczająca oferta spędzania czasu wolnego (kultura, rekreacja, sport, imprezy lokalne) 5. Braki w wyposażeniu obiektów społecznych (świetlice, domy kultury, remizy OSP, mała architektura, place zabaw itp.)	infrastruktura kultury, turystki, rekreacji, zabytki 4.Wysoki wskaźnik pozyskiwanych dotacji zewnętrznych przez samorządy 5. Samorządy gminne są aktywnymi lokalnymi gospodarzami, koncentrującymi się na długookresowym rozwoju	3.Wsparcie opieki nad seniorami 4.Poprawa oferty spędzania czasu wolnego w sferze kultury, sportu itp. poprzez organizację zajęć, wydarzeń lokalnych 5. Aktywizacja społeczna, zawodowa, edukacyjna, zdrowotna, kulturalna Mieszkańców	

Cel 1. Poprawa jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, turystycznych i kulturowych obszaru objętego LSR

Infrastruktura wykorzystywana na cele społeczne, turystyczne i okołoturystyczne, a także zagospodarowanie terenów lokalnych stanowią o jakości życia na wsi. Jednocześnie infrastruktura w odpowiedniej jakości jest warunkiem koniecznym do realizacji działań budujących kapitał społeczny.
Na terenie objętym LSR infrastruktura ta funkcjonuje, ale wymaga uzupełnień, podniesienia standardu, modernizacji, czy też wyposażenia. Proces strategiczny (ankiety, warsztaty, diagnoza, konsultacje) wyraźnie wskazał na braki w tym zakresie. Specyfika obszarów wiejskich (małe miejscowości) sprawia, że zdefiniowane problemy można ograniczyć poprzez polepszenie stanu infrastruktury o charakterze społecznym.
Czynnikiem mającym istotne znaczenie dla rozwoju turystyki na obszarze LGD jest istniejący potencjał turystyczny w postaci krajobrazu, szlaków turystycznych i tematycznych, zabytków, a przede wszystkim zasobów przyrodniczych obszaru LGD. Sprawia, że obszar LGD jest coraz popularniejszym kierunkiem turystycznym – zwłaszcza dla turystyki krajoznawczej, w tym szczególnie rowerowej i kajakowej. Interwencja w tym zakresie przyczyni się do wzrostu popularności obszaru LGD, a jednocześnie poprawy jego estetyki. Działania związane z ochroną dziedzictwa lokalnego, a szczególnie działania wykorzystujące walory przyrodnicze, turystyczne i kulturowe wpływają na budowanie lokalnej tożsamości i kreowanie więzi z miejscem – co ma nieocenione znaczenie w budowaniu kapitału społecznego.

Do Celu 1 przyporządkowano następujące przedsięwzięcia:

P.1.1. Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej i rekreacyjnej oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznej

Zakres wsparcia: 5. poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.

Sposób realizacji:
- konkurs – z doświadczeń z poprzednich perspektyw finansowych wynika, iż forma konkursu jest dla realizacji powyższego przedsięwzięcia najwłaściwsza. Właściciele bądź użyczający bezpośrednio pozyskują środki na działania mieszczące się w zakresie budowy i modernizacji infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej i rekreacyjnej, jak również zagospodarowania przestrzeni publicznej, przyczyniające się do poprawy jakości życia mieszkańców.
- konkurs– wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 280 000,00 PLN

Dofinansowanie
- dla JSFP do 75%. Kwotę kwalifikowalnych wydatków publicznych ustala się jako iloraz kwoty pomocy oraz liczby 0,75.
- NGO 100% kosztów.

Budżet: 573 000,00 EUR

P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości

Zakres wsparcia: 1.rozwój przedsiębiorczości, poprzez:

a. podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne,
b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.

Sposób realizacji:

- konkurs – podstawową formą wspierania rozwoju przedsiębiorczości w ramach realizacji założeń LSR jest organizacja naborów skierowanych do osób planujących założenie działalności gospodarczej, jak również tych podmiotów, które już funkcjonują i chcą się rozwijać. Powstająca lub rozwijana działalność w ramach tego przedsięwzięcia ukierunkowana powinna być na poprawę jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, turystycznych i kulturowych obszaru objętego LSR.

Poziom dofinansowania:

- konkurs na podejmowanie działalności gospodarczej

Dofinansowanie do 65% kosztów przewidzianych w biznesplanie, min. 50 000,00 PLN max. 150 000,00 PLN

Budżet: 120 000,00 EUR

- konkurs na rozwijanie działalności gospodarczej

Dofinansowanie do 65% kosztów przewidzianych w biznesplanie, min. 50 000,00 PLN max. 200 000,00 PLN

Budżet: 238 000,00 EUR

P.1.3. Modernizacja obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym

Zakres wsparcia: 8. ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.

Sposób realizacji:

- konkurs – nabór skierowany do właścicieli oraz użyczających obiekty związane z dziedzictwem kulturowym tego obszaru, które wymagają interwencji w zakresie poprawy stanu zachowania.

Poziom dofinansowania:

- konkurs – wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 70 000,00 PLN

Dofinansowanie

- dla JSFP do 75%. Kwotę kwalifikowalnych wydatków publicznych ustala się jako iloraz kwoty pomocy oraz liczby 0,75.
- NGO, kościoły i związki wyznaniowe -100% kosztów

Budżet: 112 000,00 EUR

P.1.4. Popularyzacja produktu lokalnego i rękodzielnictwa

Zakres wsparcia: 8. ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.

Sposób realizacji:

- konkurs/operacja własna - w ramach przedsięwzięcia zaplanowano ogłoszenie naboru na realizację operacji obejmujących swoim zakresem popularyzację produktu lokalnego i rękodzielnictwa, obejmującego swoim zasięgiem cały obszar lub wszystkich mieszkańców LGD. W ramach ogłoszonego konkursu dopuszcza się oraz premiuje operacje realizowane w partnerstwie - zapis ten nie dotyczy operacji własnej. Z doświadczeń podobnych konkursów realizowanych w poprzednim okresie programowania wyciągamy wnioski dotyczące trudności z pozyskaniem wnioskodawców decydujących się na realizację operacji, obejmującej cały obszar i wszystkich mieszkańców. W związku z czym nabór ten poprzedzony zostanie szczególną kampanią promocyjną zachęcającą do współpracy, a w przypadku braku chętnych wnioskodawców w ramach ogłoszonego naboru, LGD przewiduje możliwość objęcia tego przedsięwzięcia operacją własną.

Poziom dofinansowania:

- konkurs /operacja własna wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 186 000,00 PLN

Dofinansowanie

- dla JSFP do 75%. Kwotę kwalifikowalnych wydatków publicznych ustala się jako iloraz kwoty pomocy oraz liczby 0,75.
- NGO 100% kosztów.

Budżet: 28 000,00 EUR

P.1.5. Działania związane z zachowaniem i popularyzacją dziedzictwa lokalnego i wielokulturowości

Zakres wsparcia: 8. ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.
Sposób realizacji:
- projekt grantowy – działania związane z zachowaniem i popularyzacją dziedzictwa lokalnego i wielokulturowości są działaniami doskonale wpisującymi się w zakres działalności wielu organizacji z terenu LGD. Dlatego też wskazanym dla tego przedsięwzięcia sposobem realizacji jest ogłoszenie projektu grantowego. Zakłada się, iż złożone granty stanowić będą komplementarną całość projektu grantowego, przyczyniając się do realizacji zakładanego celu.

Poziom dofinansowania:
- projekt grantowy– wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 375 000,00 PLN
- wartość pojedynczego grantu – max. 30 000,00 PLN,

Dofinansowanie
- dla JSFP do 75%. Kwotę kwalifikowalnych wydatków publicznych ustala się jako iloraz kwoty pomocy oraz liczby 0,75.
- NGO, 100% kosztów.

Budżet: 80 000,00 EUR

Cel 1. Będzie w głównej mierze finansowany ze środków EFROW (PS WPR) - źródło finansowania pozwoli na realizację założonych operacji. W miarę możliwości oraz dostępnych środków LGD poczyni starania w celu pozyskania dodatkowych środków z dostępnych funduszy w ramach zbieżnych priorytetów z założeniami Celu 1 np. Programu Interreg CZECHY-POLSKA 2021-2027, Programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027.

Wskaźniki produktu dla poszczególnych przedsięwzięć dla Celu 1.

Przedsięwzięcia w ramach celu 1	Wskaźniki produktu	Oczekiwana wartość
P.1.1. Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej i rekreacyjnej oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznej	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów	**5**
	Liczba miejscowości, w których zagospodarowano przestrzeń publiczną	**5**
P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości	Liczba nowoutworzonych przedsiębiorstw	**5**
	Liczba rozwiniętych przedsiębiorstw	**6**
P.1.3. Modernizacja obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym	Liczba odnowionych obiektów	**6**
P.1.4. Popularyzacja produktu lokalnego i rękodzielnictwa	Liczba operacji polegających na popularyzacji produktu lokalnego i rękodzielnictwa	**1**
P.1.5. Działania związane z zachowaniem i popularyzacją dziedzictwa lokalnego i wielokulturowości	Liczba działań związanych z zachowaniem i popularyzacją dziedzictwa lokalnego i wielokulturowości	**12**
	Liczba osób biorących udział w działaniach związanych z zachowaniem i popularyzacją dziedzictwa lokalnego i wielokulturowości	**300**
Wskaźniki rezultatu w ramach Celu 1		Oczekiwana wartość

P.1.1, P.1.3/R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR	**6 000 osób** **300 osób**
P.1.2/ R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR.	**11** utworzonych miejsc pracy
P.1.4/R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami	**30 osób**
P.1.5/R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom	300 osób

Cel. 2. Rozwój zielonej gospodarki na obszarze objętym LSR

Innowacje i transformacja energetyczna są dziś koniecznymi kierunkami rozwoju zwłaszcza dla obszarów wiejskich, które mogą dzięki tym działaniom budować swoje przewagi konkurencyjne. Tylko kooperacja miasto-wieś daje szanse na dekarbonizację (kluczowy cel UE), dlatego też konieczne jest budowanie potencjału wsi w tym zakresie. Kryzys energetyczny spotęgował działania sektora publicznego, mieszkańców oraz przedsiębiorców w zakresie energooszczędności i OZE. Diagnoza oraz konsultacje społeczne wyraźnie wskazały, że potrzebne są lokalne firmy działające w tym obszarze, które będą realizować działania na tym szybko rosnącym rynku usług, dostaw i innowacji. Dodatkowo inwestycje w OZE są szansą na zwiększenie konkurencyjności lokalnych przedsiębiorców i obniżenie ich negatywnego wpływu na klimat – zmniejszenie śladu węglowego (emisja CO_2,), emisji pyłów itp. Równolegle konieczna jest kontynuacja działań budujących świadomość klimatyczną mieszkańców w każdym obszarze i w każdej grupie wiekowej, bo tylko wtedy możliwa będzie transformacja energetyczna.

Do Celu 2 przyporządkowano następujące przedsięwzięcia:

P.2.1. Prowadzenie akcji i projektów edukacyjnych z zakresu ochronny środowiska i ekologii

Zakres wsparcia: 6. kształtowanie świadomości obywatelskiej.
Sposób realizacji:
- konkurs/operacja własna – w ramach przedsięwzięcia zaplanowano ogłoszenie naboru na realizację operacji obejmujących swoim zakresem Prowadzenie akcji edukacyjnych z zakresu ochronny środowiska i ekologii, obejmującego swoim zasięgiem cały obszar lub wszystkich mieszkańców LGD. Z doświadczeń podobnych konkursów realizowanych w poprzednim okresie programowania wynosimy wnioski dotyczące trudności z pozyskaniem wnioskodawców decydujących się na realizację operacji, obejmującej cały obszar i wszystkich mieszkańców. W związku z czym nabór ten poprzedzony zostanie szczególna kampanią promocyjną zachęcającą do współpracy, a w przypadku braku chętnych wnioskodawców w ramach ogłoszonego naboru, LGD przewiduje możliwość objęcia tego przedsięwzięcia operacją własną.

Poziom dofinansowania:
- konkurs/operacja własna – wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 186 000,00 PLN

Dofinansowanie
- dla JSFP do 75%. Kwotę kwalifikowalnych wydatków publicznych ustala się jako iloraz kwoty pomocy oraz liczby 0,75.
- NGO, 100% kosztów.

Budżet: 40 000,00 EURO

P.2.2. Poprawa warunków higieniczno-sanitarnych, wdrażanie rozwiązań proekologicznych

Zakres wsparcia: 5. poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.
Sposób realizacji:

- konkurs – skierowany będzie do podmiotów planujących utworzenie nowych obiektów oraz do właścicieli i użyczających obiekty wymagające dostosowania do panujących standardów pod względem higieniczno-sanitarnym, jak również zakładające wdrożenie rozwiązań proekologicznych przy tych obiektach.

Poziom dofinansowania:

- konkurs – wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 100 000,00 PLN

Dofinansowanie

- dla JSFP do 75%. Kwotę kwalifikowalnych wydatków publicznych ustala się jako iloraz kwoty pomocy oraz liczby 0,75.
- NGO, 100% kosztów.

Budżet: 147 000,00 EUR

P.2.3. Rozwój przedsiębiorczości z poszanowaniem środowiska

Zakres wsparcia: 1.rozwój przedsiębiorczości, poprzez:

b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.

Sposób realizacji:

- konkurs – w ramach tego konkursu zaplanowano wsparcie dla funkcjonujących działalności. Powstająca lub rozwijana działalność w ramach tego przedsięwzięcia ukierunkowana powinna być w szczególności na działania zakładające rozwiązania przyczyniające się do poszanowania środowiska.

Poziom dofinansowania:

- konkurs na rozwijanie działalności gospodarczej

Dofinansowanie do 65% kosztów przewidzianych w biznesplanie, min. 50 000,00 PLN max. 200 000,00 PLN

Budżet: 262 000,00 EUR

Cel 2. Będzie w głównej mierze finansowany ze środków EFROW (PS WPR) - źródło finansowania pozwoli na realizację założonych operacji. W miarę możliwości oraz dostępnych środków LGD poczyni starania w celu pozyskania dodatkowych środków z dostępnych funduszy w ramach zbieżnych priorytetów z założeniami Celu 1 np. Programu Interreg CZECHY-POLSKA 2021-2027, Programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027.

Wskaźniki produktu dla poszczególnych przedsięwzięć dla Celu 2

Przedsięwzięcia w ramach Celu 2	**Wskaźniki produktu**	**Oczekiwana wartość**
P.2.1. Prowadzenie akcji i projektów edukacyjnych z zakresu ochronny środowiska i ekologii	Liczba akcji edukacyjnych z zakresu ochronny środowiska i ekologii	**3**
	Liczba osób biorących udział w akcjach edukacyjnych z zakresu ochrony środowiska i ekologii	**150**
P.2.2. Poprawa warunków higieniczno-sanitarnych, wdrażanie rozwiązań proekologicznych	liczba uruchamianych lub zmodernizowanych obiektów z ogólnodostępnym zapleczem sanitarnym	**6**
P.2.3. Rozwój przedsiębiorczości z poszanowaniem środowiska	liczba rozwiniętych przedsiębiorstw z poszanowaniem środowiska	**6**
Wskaźniki rezultatu w ramach Celu 2		Oczekiwana wartość
P.2.3/R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR.		**6** utworzonych miejsc pracy
P. 2.1 / R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom.		**150 osób**

P.2.2/ R.27. Liczba operacji przyczyniających się do realizacji na obszarach wiejskich celów w zakresie zrównoważenia środowiskowego oraz osiągnięcia celów w dziedzinie łagodzenia zmiany klimatu i przystosowywania do niej.	**6** operacji

Cel. 3. Rozwój zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa obszaru objętego LSR

Kapitał Ludzki to podstawa rozwoju lokalnego, w procesie przygotowania LSR mieszkańcy jednoznacznie wskazywali ten obszar jako najważniejszy i warunkujący sukces LSR. Tereny wiejskie są szczególnie narażone na problemy wynikające z postępującej depopulacji oraz starzenia się społeczeństwa, aby zapobiegać tym zjawiskom konieczne jest jak najszersze włączenie mieszkańców poprzez ich aktywizację zarówno społeczną, jak i gospodarczą. Cel ten w kontekście społecznym niweluje różnice (wzmacnia szanse rozwojowe) mieszkańców wsi w stosunku do mieszkańców miast. LSR zakłada wykorzystanie istotnego potencjału w postaci rosnącej grupy liderów lokalnych z różnych sektorów (zwłaszcza z sektora społecznego- organizacje pozarządowe), to oni stają się motorem rozwojowym. Wsparcie skierowane do tej grupy przynosi zwielokrotnione korzyści w postaci zaangażowania lokalnych społeczności. Działania aktywizujące to bezpośrednia odpowiedź na potrzebę włączenia społecznego mieszkańców, a w szczególności dzieci, młodzieży, seniorów i osób w niekorzystnej sytuacji.
Na terenie LGD pojawia się coraz większe zapotrzebowanie na dedykowane działania z zakresu aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i kulturalnej.

Do Celu 3 przyporządkowano następujące przedsięwzięcia:

P.3.1. Oferta edukacyjna dla mieszkańców, liderów i organizacji pozarządowych

Zakres wsparcia: 6. kształtowanie świadomości obywatelskiej.
Sposób realizacji:
- konkurs/operacja własna – w ramach przedsięwzięcia zaplanowano ogłoszenie naboru na realizację operacji ukierunkowanych na wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego lub społecznego/ wspieranie odporności cywilnej lokalnych społeczności. Działania będą skierowane do mieszkańców, lokalnych liderów i organizacji pozarządowych z całego obszaru LGD. W ramach ogłoszonego konkursu dopuszcza się oraz premiuje operacje realizowane w partnerstwie. Zapis dotyczący partnerstwa nie odnosi się do operacji własnej LGD. Doświadczenia z realizacji podobnych konkursów w poprzednim okresie programowania wskazują na trudności z pozyskaniem wnioskodawców gotowych do realizacji operacji obejmujących cały obszar. W związku z czym nabór ten poprzedzony zostanie szczególna kampanią promocyjną zachęcającą do współpracy, a w przypadku braku chętnych wnioskodawców w ramach ogłoszonego naboru, LGD przewiduje możliwość objęcia tego przedsięwzięcia operacją własną.

Poziom dofinansowania:
- konkurs/ operacja własna – wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 186 000,00 PLN

Dofinansowanie
- dla JSFP do 75%. Kwotę kwalifikowalnych wydatków publicznych ustala się jako iloraz kwoty pomocy oraz liczby 0,75.
- NGO 100% kosztów.

Budżet: 40 000,00 EUR

P.3.2. Wsparcie organizacji pozarządowych poprzez doposażenie miejsc aktywizacji społecznej

Zakres wsparcia: 5. poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej.
Sposób realizacji:
- konkurs – w ramach przedsięwzięcia zaplanowano ogłoszenie naboru obejmującego swoim zakresem doposażenie organizacji pozarządowych oraz miejsc aktywizacji społecznej w niezbędne do prawidłowego funkcjonowania sprzęty oraz wyposażenie. Zakłada się, iż realizacja przedsięwzięcia przyczyni się do rozwój zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa obszaru objętego LSR oraz pozwoli na sprawniejsze oraz efektywniejsze realizowanie zadań.

Poziom dofinansowania:
- konkurs – wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 60 000,00 PLN

Dofinansowanie
- NGO 100% kosztów.
Budżet: 200 000,00 EUR

P.3.3. Organizacja tematycznych wydarzeń promujących zasoby i obszar LGD

Zakres wsparcia: 8. ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.
Sposób realizacji:
- **Projekt grantowy -** z doświadczeń z poprzednich perspektyw finansowych wynika, iż forma grantu jest dla realizacji powyższego przedsięwzięcia najwłaściwsza. Organizacje pozarządowe pozyskują środki na działania mieszczące się w zakresie organizacji tematycznych wydarzeń promujących zasoby i obszar LGD, przyczyniając się tym do rozwoju zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa obszaru objętego LSR.
- **projekt partnerski** – docelowo LGD planuje kontynuować współpracę z innymi LGD. Współpraca ta polegać będzie na wsparciu organizacji pozarządowych, które będą wnioskodawcami projektu partnerskiego. Koncentruje się ona głównie na zachowaniu, promocji i rozwijaniu zasobów kulturowych, przyrodniczych do ich lepszego wykorzystania w sferze turystyki, w tym poprzez organizację tematycznych wydarzeń promujących zasoby i obszar LGD „Kraina Dinozaurów” oraz partnera.

Poziom dofinansowania:
- projekt grantowy – wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 200 000,00 PLN
- wartość pojedynczego grantu – max. 25 000,00 PLN,
Budżet: 40 000,00 EUR
- **projekt partnerski** wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 70 000,00 PLN
Budżet: 20 000,00 EUR
Dofinansowanie
- dla JSFP do 75%. Kwotę kwalifikowalnych wydatków publicznych ustala się jako iloraz kwoty pomocy oraz liczby 0,75.
- NGO, kościoły i związki wyznaniowe--100% kosztów.

P. 3.4. Działania aktywizujące i integrujące różne grupy społeczne

Zakres wsparcia: 7. włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji.
Sposób realizacji:
- konkurs/operacja własna – w ramach przedsięwzięcia zaplanowano ogłoszenie naboru na realizację operacji obejmujących swoim zakresem działania aktywizujące i integrujące różne grupy społeczne, obejmującego swoim zasięgiem cały obszar lub wszystkich mieszkańców LGD. Z doświadczeń podobnych konkursów realizowanych w poprzednim okresie programowania wynosimy wnioski dotyczące trudności z pozyskaniem wnioskodawców decydujących się na realizację operacji, obejmującej cały obszar i wszystkich mieszkańców. Realizacja operacji własnej pozwoli objąć działaniami cały obszar LGD, z wykorzystaniem partnerstw lokalnych.

- Konkurs / operacja własna
Poziom dofinansowania:
- konkurs– wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 395 250,00 PLN
Budżet: 85 000,00 EUR
- **Projekt partnerski** – z organizacjami pozarządowymi z LGD Leśna Kraina (woj. śląskie) lub innych LGD w zakresie działań aktywizujących i integrujących różne grupy społeczne. LGD zapewni organizacjom pozarządowym będącym wnioskodawcami możliwość korzystania ze wsparcia merytorycznego obejmującego w szczególności konsultowanie założeń planowanych operacji oraz udzielanie wyjaśnień dotyczących zasad przygotowania i realizacji projektu.

Poziom dofinansowania:
wartość dofinansowania: min. 50 000,00 PLN, max. 69 750,00 PLN
Budżet: 15 000,00 EUR
Dofinansowanie

- dla JSFP do 75%. Kwotę kwalifikowalnych wydatków publicznych ustala się jako iloraz kwoty pomocy oraz liczby 0,75.
- NGO, kościoły i związki wyznaniowe - 100% kosztów.

Cel 3. Będzie w głównej mierze finansowany ze środków EFROW (PS WPR) - źródło finansowania pozwoli na realizację założonych operacji. W miarę możliwości oraz dostępnych środków LGD poczyni starania w celu pozyskania dodatkowych środków z dostępnych funduszy w ramach zbieżnych priorytetów z założeniami Celu 1 np. Programu Interreg CZECHY-POLSKA 2021-2027, Programu Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027.

Wskaźniki produktu dla poszczególnych przedsięwzięć dla Celu 3.

Przedsięwzięcia w ramach Celu 3	Wskaźniki produktu	Oczekiwana wartość
P.3.1. Oferta edukacyjna dla mieszkańców, liderów i organizacji pozarządowych	Liczba zrealizowanych akcji edukacyjnych	**3**
	Liczba osób uczestniczących w akcjach, edukacyjnych	**150**
P.3.2. Wsparcie organizacji pozarządowych poprzez doposażenie miejsc aktywizacji społecznej	Liczba doposażonych organizacji pozarządowych, miejsc aktywizacji społecznej	**14**
P.3.3. Organizacja tematycznych wydarzeń promujących zasoby i obszar LGD	Liczba tematycznych wydarzeń promujących zasoby i obszar LGD	**7**
	Liczba projektów partnerskich	**1**
P. 3.4. Działania aktywizujące i integrujące różne grupy społeczne	Liczba operacji polegających na aktywizacji i integracji różnych grup społecznych	**2**
	Liczba osób uczestniczących w działaniach aktywizujących i integrujących różne grupy społeczne	**600**
	Liczba projektów partnerskich	**1**
Wskaźniki rezultatu w ramach Celu 3		**Oczekiwana wartość**
P.3.3, P.3.4/R.42 Promowanie włączenia społecznego: Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego.		**600 osób** **600 osób**
P.3.1/R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami.		**150 osób**
P.3.2/ R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu WPR		**500**

Szczegółowy wykaz celów, przedsięwzięć oraz
budżet przedstawia załącznik do LSR Formularz 1: Cele i przedsięwzięcia.

Rozdział VII
Sposób oceny i wyboru operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze zwięzłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia.

Na potrzeby dokonywania wyboru operacji realizowanych w ramach LSR zostaną opracowane szczegółowe procedury i kryteria wyboru oparte o przepisy krajowe oraz unijne. Mają one na celu umożliwienie dokonywania wyboru operacji w sposób jasny i przejrzysty, zapewniając jednocześnie wybór operacji, które w sposób najbardziej skuteczny przyczynią się do realizacji LSR. Procedury i kryteria zostaną opracowane w oparciu o dotychczasowe doświadczenia LGD w zakresie realizacji procedur naboru, wytyczne pokontrolne z poprzedniego okresu programowania oraz obowiązujące wytyczne.

Przyjęte w nich rozwiązania mają na celu:

- zapewnienie w poszczególnych głosowaniach Rady LGD parytetu gwarantującego, że co najmniej 50% głosów pochodzi od członków niebędących przedstawicielami sektora publicznego,
- zapewnienie niedyskryminującego charakteru procesu decyzyjnego,
- umożliwienie uniknięcia ryzyka wystąpienia konfliktu interesu w procesach decyzyjnych,
- zapewnienie bezstronności Rady LGD, poprzez składanie przez członków Rady oświadczeń o bezstronności, na podstawie których prowadzony będzie także rejestr interesów oraz zobowiązanie członków Rady LGD do wyłączenia się z procesu oceny i wyboru operacji w sytuacjach powiązania z wnioskiem lub wnioskodawcą,
- uregulowanie sposobu postępowania w sytuacjach spornych i wyjątkowych oraz umożliwienie odwołania się wnioskodawców od decyzji Rady,
- zapewnienie spójności w ramach LSR poprzez powiązanie z diagnozą obszaru, celami strategii, przedsięwzięciami i ich wskaźnikami,
- wybór najlepszych z punktu widzenia realizacji LSR operacji.

Procedury regulujące proces decyzyjny, podobnie jak i kryteria wyboru, mają charakter jawny i będą udostępnione do wiadomości publicznej na stronie internetowej LGD, do wglądu w biurze LGD, jak również w drodze świadczonego przez LGD doradztwa (telefonicznego, poprzez e-mail, osobistego, na spotkaniach informacyjnokonsultacyjnych), umożliwiającego ich szersze omówienie. Prezentowane będą także z wykorzystaniem kanałów określonych w planie komunikacji. W składzie Rady ponad 50 % głosów mają członkowie, którzy nie są przedstawicielami sektora publicznego (szczegółowe wymagania dotyczące członków Rady zawarte są w Regulaminie Rady). W posiedzeniach Rady dotyczących wyboru operacji w ramach organizowanych naborów wniosków musi brać udział ponad 50% członków Rady, przy czym parytety dotyczące przynależności do odpowiedniego sektora muszą być zachowane w poszczególnych głosowaniach. Dla zapewnienia bezstronności oceny została również określona procedura wyłączania członków Rady z oceny. Każdy z członków biorących udział w głosowaniu zobowiązany jest do podpisania deklaracji zachowania poufności i bezstronności oceny a w przypadku wyłączenia z oceny do podania przyczyny wyłączenia. Dodatkowo w celu zapewnienia prawidłowości wyboru operacji LGD prowadzi dla każdego naboru rejestr interesów członków organu decyzyjnego oraz weryfikuje powiązania osobowe i kapitałowe członka Rady z Wnioskodawcami.

Złożone wnioski podlegają wstępnej ocenie w zakresie spełniania warunków udzielania wsparcia, dokonywanej przez pracownika LGD. Jedynie wnioski spełniające warunki określone w regulaminie naboru poddawane są dalszej ocenie. W przypadku wniosków grantowych dokonywana jest weryfikacja formalna. Oceną wniosków zajmuje się Rada LGD. Wnioskom uznanym za zgodne przydzielane są punkty, na podstawie kryteriów wyboru. Rada LGD podejmuje uchwałę określającą wybór wniosków i kwotę przyznanego dofinansowania. Następnie tworzona jest

lista ocenionych wniosków, a wnioskodawcom przekazywana jest informacja o wynikach oceny i prawie do wniesienia protestu ze wskazaniem jego terminu i formy. Na stronie internetowej LGD publikowane są dokumenty z posiedzenia Rady LGD protokół, listy projektów. W przypadku wpłynięcia protestu dokonywana jest ponowna ocena wniosku. Wyniki rozpatrzenia są przekazywane wnioskodawcy i opinii publicznej niezwłocznie.

Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami

Kryteria wyboru operacji zostaną opracowane wspólnie przez członków Rady LGD, Zarząd oraz pracowników biura LGD z uwzględnieniem wytycznych dotyczących realizacji LSR oraz wyników konsultacji społecznych (analizy SWOT, diagnozy, badań ankietowych, uwag zgłaszanych na spotkaniach i warsztatach) i analiz przeprowadzanych na potrzeby opracowania LSR (zdefiniowanych problemów, celów, przedsięwzięć oraz wskaźników ich realizacji). W kryteriach oceny zostaną uwzględnione zapisy dotyczące grup defaworyzowanych oraz działań szczególnie istotnych z punktu widzenia LSR partnerstwo, współpraca, innowacyjność, zintegrowanie. Zostanie opracowane tak, aby zapewnić przejrzystość wyboru operacji, równy dostęp dla wszystkich podmiotów, mierzalność kryteriów, a w przypadku kryteriów jakościowych sprecyzowany zostanie sposób ich oceny. Zostanie położony również nacisk na kryteria oceny zgodności operacji z LSR oraz konieczność podawania uzasadnienia decyzji o zgodności/niezgodności z LSR.

Kryteria i ich ewentualne zmiany będą zatwierdzane przez Walne Zebranie Członków. Zmiana kryteriów będzie możliwa jedynie w ściśle określonych przypadkach (wyraźny sygnał/wniosek ze strony Rady lub innych organów LGD, członków LGD, mieszkańców dotyczący trudności w ocenie konkretnego kryterium, konieczność doprecyzowania wskaźnika, problemy z osiągnięciem poziomu danego wskaźnika, brak stosownego kryterium pozwalającego na osiągnięcie danego wskaźnika). W ramach realizacji LSR przewiduje się również wzorem poprzedniej LSR, realizację projektów grantowych, operacji własnych dla których zostaną opracowane procedury wyboru operacji. Przewiduje się również realizację projektów partnerskich i projektów w partnerstwie.

Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji zostanie uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie ich definicji i zasad oceny, a także lub operacji realizowanych w partnerstwie na obszarze LSR, o ile zostały przewidziane w LSR

Dla określenia innowacyjności projektów stosuje się następującą definicje innowacyjności:

Innowacja - wdrożenie nowego na danym obszarze lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych lub społecznych. Podejście innowacyjne oznacza poszukiwanie nowych, lepszych, efektywniejszych sposobów rozwiązywania problemów mieszczących się w obszarach wsparcia LSR. Innowacyjnym podejściem będzie m.in. zachęcanie i promowanie idei realizacji projektów partnerskich, realizowane działania mogą swoim zasięgiem objąć nowe grupy odbiorców, sposoby rozwiązywania problemów zostaną rozwinięte oraz potraktowane bardziej nowatorsko oraz niestandardowo. Jako innowacyjne będą premiowane również rozwiązania mające korzystny wpływ na zrównoważony rozwój obszaru a w szczególności rozwiązania sprzyjające ochronie środowiska, wykorzystaniu technologii proekologicznych i odnawialnych źródeł energii, promowane będą rozwiązania sprzyjające zintegrowaniu obszaru i zwiększeniu jego rozpoznawalności, przedsięwzięcia wykorzystujące produkty lokalne i promujące je w sposób nietypowy, niestandardowy, przyczyniające się do pozytywnych zmian na obszarze. Premiowane w tym obszarze będą również przedsięwzięcia o charakterze prospołecznym, przyczyniające się do integracji lokalnej społeczności (całego obszaru LGD) oraz sprzyjające włączeniu społecznemu. Innowacyjność powinna przejawiać się w co najmniej jednym z poniższych wymiarów: uczestnika projektu, problemu, formy wsparcia. Wsparcie przez LGD innowacyjności może znaleźć swój wyraz w celach, przedsięwzięciach oraz kryteriach wyboru, jak również w samym sposobie przygotowania LSR. W treści LSR

LGD „Kraina Dinozaurów” sformułowano cele, które stanowią podstawę do zastosowania innowacyjnych rozwiązań w w/w obszarach. Zarówno uczestnicy lokalnych projektów, problemy jak i formy wsparcia będą mogły stanowić rodzaj dodatkowej szansy dla rozwoju całego obszaru. W szczególności, biorąc pod uwagę chęć intensyfikacji działań na rzecz integracji obszaru, innowacyjnym podejściem będzie **zachęcanie i promowanie idei realizacji projektów partnerskich.** Taka współpraca na rzecz wspólnego pozyskiwania środków finansowych przyczyni się do zwiększenia stopnia integracji wewnętrznej obszaru.

Realizowane działania mogą swoim zasięgiem objąć **nowe grupy odbiorców,** mających wcześniej ograniczony dostęp do pewnych form pomocy i którzy będą mogli skorzystać z innego rodzaju wsparcia niż dotychczas, np. osoby z grup osób w niekorzystnej sytuacji będą mogły wziąć udział w spotkaniach i warsztatach dotyczących m.in. przedsiębiorczości, działalności społecznej, wolontariatu, rozpowszechniania idei wykorzystywania energii odnawialnej itd. Zagadnienia dotyczące rozwiązywania problemów zostaną rozwinięte oraz potraktowane bardziej nowatorsko oraz niestandardowo. Jako innowacyjne będą premiowane również rozwiązania mające korzystny **wpływ na zrównoważony rozwój obszaru** a w szczególności rozwiązania sprzyjające **ochronie środowiska, wykorzystaniu technologii proekologicznych i odnawialnych źródeł energii.** Również zaproponowane formy wsparcia związane będą z instrumentami zwiększającymi ich efektywność, w szczególności zaś promowane będą rozwiązania sprzyjające **zintegrowaniu obszaru i zwiększeniu jego rozpoznawalności**. Kluczowe będą również **przedsięwzięcia oparte na lokalnych zasobach LGD**, powodujących już teraz, że obszar ten jest rozpoznawalny i nietypowy. Jako innowacyjne będą określane przedsięwzięcia wykorzystujące i promujące zasoby lokalne w sposób nietypowy, niestandardowy, przyczyniające się do pozytywnych zmian na obszarze. Premiowane w tym obszarze będą również przedsięwzięcia o charakterze prospołecznym, przyczyniające się do integracji lokalnej społeczności (całego obszaru LGD) oraz sprzyjające włączeniu społecznemu.

Dodatkowe punkty zostaną przyznane do operacji realizowanych w ramach **koncepcji Smart Village** jako innowacyjnego podejścia w rozwoju obszarów wiejskich.

Informacja o ewentualnej realizacji projektów grantowych, w tym projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (smart village) i/lub operacji własnych i/lub operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru danej LSR

LGD „Kraina Dinozaurów” przewiduje wzorem realizacji w poprzedniej LSR, organizację naborów w ramach projektów grantowych – planuje się przeprowadzenie dwóch projektów grantowych. Jednego przyczyniającego się do zachowania i popularyzacji dziedzictwa lokalnego a drugiego- w sferze organizacji tematycznych wydarzeń promujących zasoby i obszar LGD. Projekty grantowe skierowane będą głównie do działających na terenie organizacji- stowarzyszeń, zespołów i mają na celu realizację projektów wpływających na zintegrowanie obszaru oraz zachowanie lokalnego dziedzictwa kulturowego. Do przeprowadzania naboru, oceny i rozliczania projektów grantowych została opracowana procedura wyboru i realizacji dla projektów grantowych.

Konkursy na realizację operacji w ramach naborów organizowanych przez LGD będą ogłaszane zgodnie z przyjętym harmonogramem. Harmonogram naborów zostanie przygotowany z uwzględnieniem hierarchii celów i logiki działań.

Projekty w ramach operacji własnych będą realizowane w sytuacji, gdy na ogłoszony nabór na dane przedsięwzięcie nie będzie złożony żaden wniosek lub wniosek złożony nie będzie zgodny z zakresem tematycznym bądź niezgodny z LSR. Operacje własne będą służyły realizacji przedsięwzięć o szczególnym znaczeniu dla obszaru LGD, służącym społeczności obszaru. Na potrzeby realizacji operacji własnych zostanie opracowana procedura realizacji operacji własnych, która określi zasady, terminy i sposób realizacji operacji własnych.

Zaplanowano również realizację 2 operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru danej LSR. Będzie to partner z LGD Leśna Kraina (woj. śląskie) ora partner czeski. Będą to zadania związane z integracją wielopokoleniową z różnych grup społecznych, rozwojem infrastruktury turystycznej oraz promocją terenu.

Z uwagi na fakt ze LGD w poprzednim LSR zrealizowała projekt grantowy dotyczący przygotowania koncepcji Smart Village w obecnej LSR zaplanowała dodatkowe punktowanie operacji realizowane w ramach przygotowanej koncepcji przez 12 miejscowości na obszarze LGD Kraina Dinozaurów''.

Rozdział VIII
Plan działania

Zwięzła charakterystyka przyjętego harmonogramu osiągania poszczególnych celów i wskaźników wskazująca czas realizacji kluczowych efektów wdrażania LSR

W poprzednim okresie programowania priorytetowe działania koncentrowały się wokół rozwoju turystyki w regionie – w obecnym LSR zakłada wykorzystanie powstałej lub doposażonej bazy turystycznej, a także lokalnych zasobów i produktów do rozwoju gospodarczego obszaru. Większy nacisk zostanie położony na podejmowanie współpracy w zakresie tworzenia wspólnych ofert, pakietów, tworzenia szlaków turystycznych łączących obszar, kreowania marki produktu lokalnego identyfikującego obszar, podniesienia standardu świadczonych usług. Wszystkie te działania mają na celu wsparcie rozwoju przedsiębiorczości, stworzenia warunków do podejmowania działalności gospodarczej, kreowania atrakcyjnego wizerunku obszaru. Działania LGD będą również koncentrowały się wokół poprawy stanu środowiska naturalnego i przestrzeni publicznej poprzez wspieranie operacji mających na celu poprawę estetyki miejscowości. Kolejnym obszarem będą działania na rzecz integracji społecznej obszaru, zwiększenia aktywności jego mieszkańców, działających na obszarze organizacji pozarządowych, wspierania osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Dotychczasowe doświadczenie kadry LGD, ale także partnerów/członków stowarzyszenia w realizacji projektów jest potencjałem, który pozwoli na sprawne i efektywne pozyskiwanie środków i realizację zaplanowanych działań, które mają przyczynić się do rozwoju obszaru i aktywizacji jego mieszkańców. Wśród przedsięwzięć zaplanowanych do realizacji w nowej strategii znalazły się zarówno wsparcie dla osób, które zamierzają rozpocząć działalność na własny rachunek jak i dla tych które chcą rozwijać swoje firmy.

Według przeprowadzonych analiz (diagnoza obszaru, analiza SWOT, konsultacje społeczne), konieczne jest wspieranie osób poszukujących zatrudnienia, w tym osób młodych oraz pozostających bez pracy powyżej 50 lat. Na lata 2023-2024 zaplanowano wydatkowanie środków na poziomie nieco niższym niż w latach 2025- 2027 ze względu na fakt, że nabory wniosków ze względu na czas trwania procedury konkursowej będą ogłaszane dopiero od połowy roku 2024 a ponadto przewiduje się, że wdrożenie wszystkich procedur wyboru operacji będzie wymagało zwiększonych nakładów pracy zarówno ze strony członków Rady jak i biura LGD oraz Zarządu. Podczas całego okresu wdrażania LSR, naborów wniosków udzielane będzie doradztwo oraz organizowane będą szkolenia dla beneficjentów, dostosowane do potrzeb mieszkańców i wnioskodawców.

Wyszczególnienie kamieni milowych realizacji LSR

Podejmowane przez LGD działania prowadzić będą do systematycznej realizacji założeń strategii – osiągania zdefiniowanych wskaźników i uzyskania planowanych efektów. Prowadzone w ramach przedsięwzięć nabory wniosków, realizacja projektów grantowych, partnerskich/w partnerstwie, operacji własnych, pozwoli na uzyskanie wymaganych poziomów realizacji wskaźników w kluczowych momentach pomiaru (dla okresów 2024-2026, 2027- 2029).

Szczegółowy plan działania stanowi załącznik do LSR Formularz: 2 Plan działania.

Rozdział IX
Plan finansowy LSR

Opis źródeł, z których przewiduje się finansowanie działalność LGD

Finansowanie wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju jest przewidziane przede wszystkim w ramach Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej. Kwota dofinansowania na wdrażanie wynosi 2 000 000,00 EUR, na zarządzanie LSR wynosi 462 500,00 EUR.

W ramach środków na wdrażanie LSR na przedsiębiorczość zostało zaplanowanych 670 000,00 EUR, co stanowi 33,5% budżetu, natomiast na projekty realizowane przez jednostki sektora finansów publicznych zostanie przeznaczonych nie więcej niż 40% budżetu.

W budżecie określone zostały kwoty środków przewidziane do realizacji poszczególnych przedsięwzięć i maksymalne kwoty dofinansowania w ich ramach tak, aby realnie określić możliwe do realizacji wskaźniki. Kwoty środków zostały rozdysponowane proporcjonalnie pomiędzy trzy cele szczegółowe.

Wysokość kwot przeznaczonych na poszczególne operacje w ramach przedsięwzięć zostały oszacowane z uwzględnieniem danych historycznych pochodzących z wniosków składanych przez beneficjentów w ramach organizowanych wcześniej operacji, danych pochodzących od członków LGD wynikających z realizacji przez nich operacji o podobnym charakterze w ramach innych programów oraz doświadczeń LGD wynikających z realizacji projektów współpracy i działań aktywizacyjnych, jak również z ujęciem realnych zmian cen rynkowych.

Cel 1. **Poprawa jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, turystycznych i kulturowych obszaru objętego LSR** z budżetem 1 190 000 EUR, co stanowi 59,5% budżetu LSR.

Cel 2. **Rozwój zielonej gospodarki na obszarze objętym LSR** z budżetem 410 000 EUR, co stanowi 20,5% budżetu LSR.

Cel 3. **Rozwój zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa obszaru objętego LSR** z budżetem 400 000 EUR, co stanowi 20% budżetu LSR.

Opis powiązań poszczególnych źródeł finansowania z celami LSR

Dodatkowo planuje się finansowanie działań spójnych ze strategią poprzez pozyskiwanie środków realizujących założenia zawarte w celach w ramach otwartych konkursów ofert na realizację zadań publicznych w trybie zlecenia i powierzenia oraz dodatkowo w ramach:

Cel 2. - Rozwój zielonej gospodarki na obszarze objętym LSR

Program Operacyjny Fundusze Europejskie dla Województwa Opolskiego, w priorytecie 2.1.2 **Fundusze europejskie dla czystej energii i ochrony środowiska naturalnego** w Województwie Opolskim, w celu szczegółowym: Wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego,

Cel 3. - Rozwój zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa obszaru objętego LSR

Program Działaj Lokalnie finansowany przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności

Cel 1 i 3. Poprawa jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, turystycznych i kulturowych obszaru objętego LSR i Rozwój zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa obszaru objętego LSR

Fundusz Mikroprojektów w Euroregionie Pradziad - środki pochodzące z programów transgranicznych

Cel 2 i 3. Rozwój zielonej gospodarki na obszarze objętym LSR i Rozwój zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa obszaru objętego LSR

Samorząd Województwa Opolskiego – środki w ramach otwartych konkursów ofert ogłaszanych przez UMWO.

Uzupełnieniem opisu planu finansowego LSR są formularze: nr 3 Budżet LSR oraz nr 4 Plan wykorzystania budżetu LSR, stanowiące załączniki do LSR.

Rozdział X
Monitoring i ewaluacja

Ogólna charakterystyka zasad i procedur dokonywania ewaluacji oraz monitorowania wskazująca główne elementy podlegające badaniom oraz podmioty dokonujące ewaluacji i monitorowania (wewnętrzne czy zewnętrzne)

Istotnym wymogiem stawianym dokumentom szczebla strategicznego jest wewnętrzny system monitorowania i ewaluacji postępów we wdrażaniu oraz osiąganiu założonych celów, a w konsekwencji osiągnięcie stanu zakładanego w wizji. Gromadzenie i interpretacja danych dotyczących strategii pozwala na bieżące korekty działań podmiotów odpowiedzialnych za jej wdrażanie w razie wystąpienia ewentualnych nieprawidłowości lub przeszkód. Metodyczne dążenia do realizacji celów podlegać muszą ocenie skuteczności, by w razie wykrycia nieprawidłowości możliwe było dokonywanie korekt działań na etapie wdrażania. Konieczne jest zatem stworzenie pełnego systemu obejmującego monitoring, czyli podsystem zbierania i selekcjonowania informacji oraz ewaluację, czyli podsystem oceny i interpretacji zgromadzonego materiału.

Monitoring LSR jest kluczowym elementem realizacji LSR, który stanowi równoległy do jej wdrażania, ciągły i systematyczny proces wymagający zbierania i analizy danych oraz raportowania wyników o określonych terminach lub ramach czasowych. W procesie monitoringu LSR uwzględniono aktywny udział mieszkańców obszaru LSR, poprzez uwzględnienie ich opinii w zakresie jej wdrażania, funkcjonowania oraz aktywizacji. Za proces monitorowania LSR w głównej mierze odpowiadać będą pracownicy Biura oraz Zarząd LGD.

Monitorowaniu podlegać będą:

- **Cele i przedsięwzięcia** poprzez monitorowanie stopnia osiągana zakładanych **wskaźników produktu i rezultatu**,
- **Budżet LSR** a w szczególności jego realizacja w oparciu o środki zaplanowane w ramach poszczególnych celów i przedsięwzięć,
- **Działalność Biura oraz Zarządu LGD**,
- **Realizacja planu komunikacji** z lokalną społecznością oraz gromadzenie danych dotyczących efektów działań w nim przewidzianych w ujęciu rzeczowym oraz finansowym,
- **Doradztwo indywidualne** oraz stopień zadowolenia z prowadzonego doradztwa.

Proces oraz sposoby monitorowania LSR

Zakres monitoringu	Podmiot odpowiedzialny	Sposoby prowadzenia monitoringu	Czas monitorowania	Analiza i ocena danych oraz sposób ich wykorzystania
Wskaźniki produktu i rezultatu	Pracownicy Biura oraz Zarząd LGD	Bieżąca ewidencja i monitorowanie projektów wdrażanych przez LGD; Ankiety monitorujące skierowane do Beneficjentów; Wnioski o rozliczenie grantów, Informacje otrzymane z instytucji zarządzającej dot. wdrażania LSR	Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźników określonych w LSR; Zidentyfikowanie problemów z ich osiąganiem, wdrożenie ewentualnych działań zaradczych

Budżet LSR	Pracownicy Biura oraz Zarząd LGD	Bieżąca ewidencja i monitorowanie projektów wdrażanych przez LGD; Ankiety monitorujące skierowane do Beneficjentów; Wnioski o rozliczenie grantów; Informacje otrzymane z instytucji zarządzającej dot. wdrażania LSR	Na bieżąco	Stopień realizacji budżetu, zidentyfikowanie problemów z jego realizacją; Wdrożenie ewentualnych działań zaradczych
Działalność Biura, Zarządu oraz Rady LGD	Zarząd LGD, Komisja Rewizyjna, Walne Zebranie Członków	Bieżąca kontrola działalności Biura, kontrole dokonywane przez Komisją Rewizyjną; Coroczna sprawozdawczość (sprawozdania: merytoryczne, finansowe, Rady oraz komisji Rewizyjnej)	Na bieżąco, corocznie za rok ubiegły	Ocena pracy pracowników Biura; Zarządu oraz Rady LGD
Realizacja planu komunikacji z lokalną społecznością	Pracownicy Biura i Zarząd LGD	Dane z bieżącej działalności LGD, analiza posiadanych danych; Coroczne raporty z realizacji LSR	Na bieżąco, corocznie za rok ubiegły	Poprawność realizacji zaplanowanych działań komunikacyjnych, zaplanowanych wskaźników, efektów oraz wydatkowania zaplanowanych środków
Doradztwo indywidualne	Pracownicy Biura LGD	Bieżący monitoring świadczonego doradztwa indywidualnego, karty świadczonego doradztwa, ankiety dot. stopnia zadowolenia, ewidencja świadczonego doradztwa	Na bieżąco	Liczba udzielonego doradztwa, jakość i skuteczność świadczonego doradztwa

W ramach **ewaluacji** dokonuje się oceny skuteczności, efektywności i oddziaływania LSR w stosunku do założeń. W ramach procesu ewaluacji możemy wyszczególnić ewaluację bieżąca (realizowana samodzielnie – on going) oraz końcową (dokonywana jednokrotnie przy końcu wdrażania LSR – ex post). Organem odpowiedzialnym za przeprowadzenie ewaluacji będzie Zarząd LGD. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym.

Ewaluacji podlegać będą:

* Funkcjonowanie LGD:
  - działalność Biura LGD,
  - działalność organów LGD,
  - realizacja planu komunikacji z lokalną społecznością.
* Wdrażanie LSR:
  - ocena stanu osiągniętych wskaźników produktu i rezultatu przewidziany dla celów i przedsięwzięć,
  - budżet LSR w szczególności poszczególnych celów, przedsięwzięć, ocena stanu wydatkowania i kontraktowania środków,
  - harmonogram naborów wniosków i jego realizacja,
  - zastosowane kryteria wyboru operacji i przyjęte procedury

Proces oraz sposoby ewaluacji LSR

Typ ewaluacji	Podmiot odpowiedzialny	Sposoby wykonania ewaluacji	Czas ewaluacji	Analiza i ocena danych oraz sposób ich wykorzystania
Wewnętrzna (on going)	Biuro oraz Zarząd LGD	Coroczne raporty z postępów wdrażania i funkcjonowania LSR na podstawie prowadzonego monitoringu, doradztwa indywidualnego, sprawozdań finansowych oraz merytorycznych, złożonych wniosków aplikacyjnych; Uzyskanie informacji zwrotniej na temat jakości pracy Biura LGD oraz efektywności działań komunikacyjnych i zastosowanych środków przekazu, a także zidentyfikowanie problemów związanych z realizacja LSR	Corocznie do końca I półrocza za rok poprzedni, Dwukrotnie do końca 2025 r. oraz 2027 r. – w przypadku uzyskania informacji zwrotniej.	Ocena stanu realizacji i odziaływania LSR; Ocena skuteczności prowadzonych działań komunikacyjnych; Ocena funkcjonowania Biura Ocena trafności i celowości założeń LSR,
Zewnętrzna (ex post)	Zarząd LGD lub Ewaluator zewnętrzny	Analiza przeprowadzona na podstawie danych z monitoringu prowadzonych przez Biuro LGD, raportów z postępów z realizacji oraz sprawozdań; Badania ankietowe skierowane do mieszkańców obszaru LGD, wnioskodawców, beneficjentów oraz członków LGD; Inne metody ewaluacji LSR dobierane w zależności od zapotrzebowania lub wymagań stawianych przez przepisy prawa.	Jednokrotnie do końca 2029 r.	Ocena stanu realizacji i odziaływania LSR; Ocena stanu realizacji i odziaływania LSR; Ocena funkcjonowania Biura LGD; Ocena doboru adekwatności celów i przedsięwzięć do aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej; Ocena jakości zastosowanych lokalnych kryteriów wyboru operacji.

Proces monitoringu i ewaluacji są względem siebie niezależne, choć pozostają w ścisłym związku, gdyż dotyczą tych samych zagadnień. Monitoring i ewaluacja Lokalnej Strategii Rozwoju są kluczowymi elementami skutecznego procesu jej wdrażania, zapewniającymi pozyskanie informacji na temat postępów prowadzonych działań, w głównej mierze w kontekście realizacji przyjętych celów. Stanowią równocześnie narzędzia kontroli oceny umożliwiające korektę nieprawidłowości w procesie wdrażania LSR i funkcjonowania LGD, poprzez wprowadzenie niezbędnych modyfikacji i uaktualnień przy realizacji opracowanej strategii.

Wykaz wykorzystanej literatury

Dokumenty strategiczne

1. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030**,**
2. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023-2027,
3. Strategia Rozwoju Województwa Opolskiego do roku 2030,
4. Program Fundusze Europejskie dla Opolskiego 2021-2027,
5. Strategie Rozwoju Gmin: Chrząstowice na lata 2014-2024, Miasta i Gminy Dobrodzień na lata 2017-2025, Miasta i Gminy Kolonowskie 2016-2022, Gminy Ozimek na lata 2016 – 2022, Gminy Turawa na lata 2015-2022, Gminy Zawadzkie na lata 2023-2030, Gminy Zębowice.

Akty prawne:

1. Ustawa z dnia 07 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (t. j. Dz. U. z 2020, poz. 2261),
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (Dz. U. UE L 347/320 z 20.12.2013 z późn. zm.),
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159-706),
4. Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.),
5. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t. j. Dz.U. 2023 poz. 571 z późn. zm.),

Literatura:

1. Poradnik dla Lokalnych Grup Działania w zakresie opracowania Lokalnych Strategii Rozwoju na lata 2014-2020, Wydanie III uzupełnione i zaktualizowane, Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa 2015,
2. Analiza aktualnych uwarunkowań i potrzeb rozwojowych obszaru działania LGD „Kraina Dinozaurów” w kontekście prac przygotowawczych do opracowania LSR na lata 2015-2022, W. Magryś, 2014
3. „Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju LGD ,,Kraina Dinozaurów’’ w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 – 2020”, SOCJOMETR 2022.
4. Bilans Kapitału Ludzkiego – Raport podsumowujący VII edycję badania BKL w latach 2019-2020 Autorzy raportu (Centrum Ewaluacji i Analiz Polityk Publicznych, Uniwersytet Jagielloński)
5. Kondycja organizacji pozarządowych 2021, Klon Jawor

6. Raport z badania Plany wyjazdowe mieszkańców Polski w sezonie letnim 2022, Czerwiec 2022, Polska Organizacja Turystyczna

Dane statystyczne:

1. Dane GUS (Bank Danych Lokalnych),
2. Dane Powiatowych Urzędów Pracy.

Spis tabel:

Tabela nr. 1. **Gminy wchodzące w skład LGD KD** (str.9)
Tabela nr. 2**. Ludność w gminach wchodzących w skład LGD**. (str. 19)
Tabela nr. 3. **Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym**. (str. 19-20)
Tabela nr. 4. **Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. Ludności** (str.20)
Tabela nr. 5. **Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w gminach wchodzących w skład LGD** (str.21)
Tabela nr. 6. **Liczba podmiotów III sektora w poszczególnych gminach** (str. 21-22)
Tabela nr. 7. **Gospodarstwa rolne w poszczególnych gminach** (str.23)
Tabela nr. 8. **Obiekty kulturalne** (str. 24)
Tabela nr. 9. **Infrastruktura rekreacyjno- sportowa.** (str.24)
Tabela nr. 10. **Jednostki oświatowe** (str.24)
Tabela nr. 11**. Gospodarka odpadowa gmin** (str.25)
Tabela nr. 12**. Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. ludności.** (str. 29)

LSR zawiera następujące załączniki:

1. **Cele i przedsięwzięcia,**
2. **Plan działania,**
3. **Budżet LSR,**
4. **Plan wykorzystania budżetu LSR.**

Unia Europejska

Opracowanie LSR zostało sfinansowane ze środków działania Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER w ramach poddziałania Wsparcie przygotowawcze objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (II nabór wniosków)

Formularz 1: Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 **Poprawa jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, turystycznych i kulturowych obszaru objętego LSR**	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
573 000,00	P.1.1. Budowa i modernizacja infrastruktury turystycznej, okołoturystycznej i rekreacyjnej oraz zagospodarowanie przestrzeni publicznej	Jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe	konkurs
120 000,00	P.1.2. Rozwój przedsiębiorczości	Osoby fizyczne nieprowadzące działalności gospodarczej	konkurs
238 000,00		Rozwój: osoby fizyczne wykonujące działalność gospodarczą, mikro- i małe przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe	konkurs
112 000,00	P.1.3. Modernizacja obiektów związanych z dziedzictwem kulturowym	Jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe	konkurs
28 000,00	P.1.4. Popularyzacja produktu lokalnego i rękodzielnictwa	Jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe /LGD	konkurs/operacja własna
80 000,00	P.1.5. Działania związane z zachowaniem i popularyzacją dziedzictwa lokalnego i wielokulturowości	Jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe	projekt grantowy

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.2 **Rozwój zielonej gospodarki na obszarze objętym LSR**	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
40 000,00	P.2.1. Prowadzenie akcji i projektów edukacyjnych z zakresu ochronny środowiska i ekologii	Jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe/LGD	konkurs/operacja własna
147 000,00	P.2.2. Poprawa warunków higieniczno-sanitarnych, wdrażanie rozwiązań proekologicznych	Jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe	konkurs

262 000,00	P.2.3. Rozwój przedsiębiorczości z poszanowaniem środowiska	osoby fizyczne wykonujące działalność gospodarczą, mikro- i małe przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe	konkurs

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.3 **Rozwój zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa obszaru objętego LSR**	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
40 000,00	P.3.1. Oferta edukacyjna dla mieszkańców, liderów i organizacji pozarządowych	Jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe /LGD	konkurs/operacja własna
200 000,00	P.3.2. Wsparcie organizacji pozarządowych poprzez doposażenie miejsc aktywizacji społecznej	organizacje pozarządowe	konkurs
40 000,00	P.3.3. Organizacja tematycznych wydarzeń promujących zasoby i obszar LGD	Jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe	projekt grantowy
20 000,00			projekt partnerski
85 000,00	P. 3.4. Działania aktywizujące i integrujące różne grupy społeczne	Jednostki sektora finansów publicznych, organizacje pozarządowe, kościoły i związki wyznaniowe /LGD	konkurs/operacja własna
15 000,00			projekt partnerski

Formularz 2: Plan działania

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1.	Poprawa jakości życia mieszkańców z wykorzystaniem walorów przyrodniczych, turystycznych i kulturowych obszaru objętego LSR													
Przedsięwzięcie P. 1.1	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów	0	0	0	0	**5**	100	0	100	0	100	0	100	PS WPR
	Liczba miejscowości, w których zagospodarowano przestrzeń publiczną	0	0	0	0	**5**	100	0	100	0	100	0	100	
Przedsięwzięcie P.1.2	Liczba nowoutworzonych przedsiębiorstw	0	0	0	0	5	100	0	100	0	100	0	100	PS WPR
	Liczba rozwiniętych przedsiębiorstw	0	0	0	0	6	100	0	100	0	100	0	100	
Przedsięwzięcie P. 1.3	Liczba odnowionych obiektów	0	0	0	0	0	0	6	100	0	100	0	100	PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.4	Liczba operacji polegających na popularyzacji produktu lokalnego i rękodzielnictwa	0	0	0	0	1	100	0	100	0	100	0	100	PS WPR

Przedsięwzięcie P. 1.5	Liczba działań związanych z zachowaniem i popularyzacją dziedzictwa lokalnego i wielokulturowości	0	0	0	0	0	0	12	100	0	100	0	100	PS WPR
	Liczba osób biorących udział w działaniach związanych z zachowaniem i popularyzacją dziedzictwa lokalnego i wielokulturowości	0	0	0	0	0	0	300	100	0	100	0	100	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W. 1.4 i 1.5	R.1PR	0		0		0		30 osób		300 osób		0		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.2	R.37	0		0		5 utworzonych miejsc pracy		6 utworzonych miejsc pracy		0		0		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.1 i 1.3	R.41PR	0		0		0		6 000 osób		300 osób		0		PS WPR

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.2.	Rozwój zielonej gospodarki na obszarze objętym LSR													
Przedsięwzięcie P. 2.1	Liczba akcji edukacyjnych z zakresu ochronny środowiska i ekologii	0	0	0	0	3	100	0	100	0	100	0	100	PS WPR
	Liczba osób biorących udział w akcjach edukacyjnych z zakresu ochronny	0	0	0	0	150	100	0	100	0	100	0	100	

Przedsięwzięcie P.2.2	liczba uruchamianych lub zmodernizowanych obiektów z ogólnodostępnym zapleczem sanitarnym	0	0	0	0	0	0	6	100	0	100	0	100	PS WPR
Przedsięwzięcie P. 2.3	liczba rozwiniętych przedsiębiorstwa z poszanowaniem środowiska	0	0	0	0	0	0	6	100	0	100	0	100	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.1	R.1PR	0		0		0		150 osób		0		0		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W. 2.2	R.27.	0		0		0		0		6 operacji		0		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.3	R.37.	0	-	0	-	0	-	0	-	6 utworzonych miejsc pracy	-	0	-	PS WPR

CEL	lata	do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		Program
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.3.	Rozwój zintegrowanego i aktywnego społeczeństwa obszaru objętego LSR													
Przedsięwzięcie P. 3.1	Liczba zrealizowanych akcji edukacyjnych	0	0	0	0	0	0	3	100	0	100	0	100	PS WPR
	Liczba osób uczestniczących w akcjach edukacyjnych	0	0	0	0	0	0	150	100	0	100	0	100	

Przedsięwzięcie P.3.2	Liczba doposażonych organizacji pozarządowych, miejsc aktywizacji społecznej	0	0	0	0	0	0	0	0	14	100	0	100	PS WPR
Przedsięwzięcie P.3.3	Liczba tematycznych wydarzeń promujących zasoby i obszar LGD	0	0	0	0	0	0	7	100	0	100	0	100	PS WPR
	Liczba projektów partnerskich	0	0	0	0	0	0	1	100	0	100	0	100	
Przedsięwzięcie P. 3.4	Liczba operacji polegających na aktywizacji i integracji różnych grup społecznych	0	0	1	50	0	50	1	100	0	100	0	100	PS WPR
	Liczba osób uczestniczących w działaniach aktywizujących i integrujących różne grupy społeczne	0	0	300	50	0	50	300	100	0	100	0	100	PS WPR
	Liczba projektów partnerskich	0	0	0	0	0	0	1	100	0	100	0	100	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.3.3, 3.4	R.42	0	-	0	-	300	-	0	-	600 osób	-	300 osób	-	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.3.1	R.1PR	0		0		0		0		150 osób		0		PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.3.2	R.41PR									0		500 osób		PS WPR

Formularz 3: Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	**Program/Fundusz**			**Środki ogółem (EUR)**
	PS WPR	**EFRR***	**EFS+***	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 000 000,00	0,00	0,00	2 000 000,00
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	462 500,00	0,00	0,00	462 500,00
Razem	2 462 500,00	0,00	0,00	2 462 500,00
** Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.* *** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.*				

Formularz 4: Plan wykorzystania budżetu LSR

fundusz	31.12.2024		31.12.2025		30.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRROW	0,00	0	205 000,00	10,25	990 000,00	59,75	590 000,00	89,25	215 000,00	100	0,00	100
EFS+	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0
EFRR	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0
RAZEM	0,00	0	205 000,00	10,25	990 000,00	59,75	590 000,00	89,25	215 000,00	100	0,00	100